

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

M II 42682

CERKVENOGLASBENA LITURGIKA.

SPISAL

FRAN FERJANČIČ.

ODOBRIL ŠKOFIJSKI ORDINARIAT V LJUBLJANI Z DNE 15. OKTOBRA 1923, ŠT. 3673.

CENA: DIN 15.—

V LJUBLJANI, 1923.

ZALOŽILO CECILIJINO DRUŠTVO. — NATISNILA ZVEZNA TISKARNA.

II

42.682

756/23

VSEBINA.

	Stran
Uvod	1
A. O cerkveni glasbi vobče	3
Predpisi glede cerkvene glasbe <i>Motu proprio Pija X.</i>	
I. Splošna načela	5
II. Vrste cerkvene glasbe	
1. Gregorijanski koral	6
2. Klasična polifonija	9
3. Moderna glasba	11
III. Liturgični tekst	12
IV. Zunanja oblika cerkvenih kompozicij	14
V. Pevci	15
VI. Orglje in inštrumenti	17
VII. Izvajanje liturgične glasbe	19
VIII. Glavno sredstvo za povzdigo cerkvene glasbe	20
IX. Sklep	21
Liturgične koralne knjige	22
B. O cerkveni glasbi pri posameznih svetih opravilih.	
I. <i>Sv. maša</i>	25
1. Peta in slovesna sv. maša	26
a) Introit	26
b) Kyrie eleison	27
c) Gloria	28
č) Oracije in epistola	30
d) Graduale, trakt, sekvenca	31
e) Evangelij	33
f) Credo	34
g) Ofertorij	36
h) Prefacija	37
i) Sanctus	37
j) Benedictus	38
k) Pater noster	38
l) Agnus Dei	39
m) Komunija	40
n) Ite missa est	41
2. Slovesna in peta črna sv. maša	41
a) Introit	42
b) Graduale	43
c) Trakt	43
č) Sekvenca „Dies irae“	43
d) Ofertorij	44
e) Komunija	45
f) Libera	45
3. Tiha sv. maša	46
II. <i>Asperges in Vidi aquam</i>	48
III. <i>Blagoslov z Najsvetejšim</i>	49
IV. <i>Te Deum laudamus</i>	51
V. <i>Duhovne dnevnicé</i>	54
1. Jutrnjice s hvalnicami	55
2. Male dnevnicé	56
3. Večernice in kompletorij	57

	Stran
VI. <i>Litanije</i>	59
VII. <i>Veni sancte. Ecce sacerdos</i>	59
VIII. <i>Krščanski pogreb</i>	61
C. O cerkveni glasbi v raznih svetih časih cerkvenega leta	62
Cerkveno leto	62
I. <i>Božična doba</i>	65
1. Advent	65
2. Božič	66
3. Razglašenje Gospodovo	69
4. Svečnica	70
II. <i>Velikonočna doba</i>	71
1. Predpostne nedelje in postni čas	71
a) Pepelnica	72
b) Prvih pet nedelj in prazniki v postu	72
c) Cvetna nedelja	74
č) Jutrnjice in hvalnice vélikega četrтка, vélikega petka in vélike sobote	75
d) Véliki četrtek	76
e) Véliki petek	77
f) Vélika sobota	78
2. Vélika noč	80
III. <i>Binkoštna doba</i>	82
1. Binkoštna sobota	83
2. Binkoštni praznik	83
3. Pobinkoštni čas	85
a) Praznik presvete Trojice	85
b) Praznik presvetega Rešnjega Telesa	86
c) Praznik presvetega Srca Jezusovega	88
č) Praznik sv. apostolov Petra in Pavla	88
d) Marijino Vnebovzetje in nekateri drugi Marijini godovi	90
e) Angelska in zahvalna nedelja, obletnica posvečenja cerkva in praznovanje patrona župnijske cerkve	91
f) Praznik vseh svetnikov	92
g) Vseh vernih duš dan	93

Pripomba. Nameravali smo ob koncu knjige dodati še sinodalna določila za organiste in cerkvnike; ker pa bo prihodnja sinoda v tem oziru marsikaj izpremenila ali dodala, smo za sedaj to opustili. Sicer pa se posebni odtisi onih določil lahko dobé pri škofijskem ordinariatu v Ljubljani. Pisatelj.

Tiskovni pogrěški:

- Na strani 12 v 24. vrsti naj se bere: pri ranih mašah.
- Na strani 55 v zadnji vrsti naj se bere: zdaj cel zdaj deloma.
- Na strani 56 v 25. vrsti naj se bere: četrto mesto.
- Na strani 63 v predzadnji 5. vrsti naj se bere: godove višje vrste (duplicia majora), godove navadne vrste (duplicia minora ali kratko duplicia).

Uvod.

Liturgika vobče razlaga bogočastne obrede, to je ona zunanja dejanja in znamenja, s katerimi sveta Cerkev poveličuje Boga in po katerih nam milosti deli. Cerkvenoglasbena liturgika je le del splošne liturgike, obravnava namreč samo cerkveno glasbo in kar je z njo v ožjem stiku.

Take, osobito na cerkveno glasbo se nanašajoče liturgike doslej nismo imeli; pogrešali smo jo zlasti v naši orgljarski šoli. Učencem orgljarske šole torej je ta knjiga namenjena v prvi vrsti. Da bo pa ustrezala tudi že izobraženim organistom, cerkvenim pevcem in sploh vsem, ki imajo opraviti s cerkveno glasbo, je sprejeto v knjigo marsikaj, brez česar bi se v orgljarski šoli tudi še izhajalo.

V knjigo so vpleteni tudi vsi važnejši cerkvenoglasbeni odloki. Oblast izdajati o cerkveni glasbi take, za vso Cerkev veljavne odloke, gre v prvi vrsti sv. Očetu, dalje občnim cerkvenim zborom in od apostolskega Sedeža v to postavljeni kongregaciji za svete obrede.

Ta za liturgijo in cerkveno glasbo nad vse važna kongregacija se po latinsko imenuje „Sacrorum Rituum Congregatio“. Navaja se večinoma le z začetnimi črkami S. R. C.; zraven stoji navadno dan razglasitve kakega odloka. Ti odloki so le tedaj splošno obvezni, ako jih je kongregacija izdala za vesoljno Cerkev. Ako pa se posameznik obrne s kakim vprašanjem do kongregacije, veže oni odgovor pravzaprav le njega. Vendar ako se v takem odgovoru pojasnjuje kaka že obstoječa postava, je vsakako to avtentična razlaga postave, ki je bila že prej splošno obvezna, in take razlage se je treba oprijeti.

Precej predpisov gledé cerkvene glasbe nahajamo tudi v raznih liturgičnih knjigah, kakršne so na pr. „missale“ (mašna knjiga) „rituale“ (obredna knjiga), „caeremoniale episcoporum“ (obrednik za škofe), i. dr.

Najvažnejše splošno obvezne določbe o cerkveni glasbi pa nahajamo v Motu proprio Pija X. z dne 22. novembra l. 1903. Latinski izraz „motu proprio“ pomeni dobesedno „po lastnem nagibu“, namreč izdano naredbo. S tem izrazom se sploh zaznamenjajo papeževi odloki.

Kolikega pomena je imenovani Motu proprio, vidimo iz uvodnih besed sv. Očeta samega in iz uradne izjave kongregacije za sv. obrede z dne 8. januarija l. 1904., v kateri se zlasti poudarja izrečna volja sv. Očeta, „da se to pismo smatra kot zakonik cerkvene glasbe, ter da ima vsled popolne Njegove apostolske moči tudi postavno moč za vso Cerkev.“ Ob enem ukazuje kongregacija v imenu sv. Očeta samega, da vse cerkve imenovano navodilo sprejmejo in najvestneje izpolnjujejo.

S tem motuproprijem se moramo torej tudi mi natančneje seznaniti. Zato ga hočem v prvem delu te knjige v celoti objaviti ter nanj navezati splošna pravila o cerkveni glasbi.

Tudi škofje smejo izdajati cerkvenoglasbene predpise, toda le za svojo škofijo in nikdar ne v nasprotju s predpisi višje cerkvene oblasti.

Tako velevažno „okrožnico o cerkveni glasbi v ljubljanski škofiji“ je izdal tudi naš presvetli knezoškof Anton Bonaventura dne 1. februarija l. 1914. Tudi na to okrožnico se bomo v knjigi zopet in zopet sklicevali ter jo navajali na pristojnih mestih.

Delimo pa knjigo v tri glavne dele, ki govoré:

A. O cerkveni glasbi v obče;

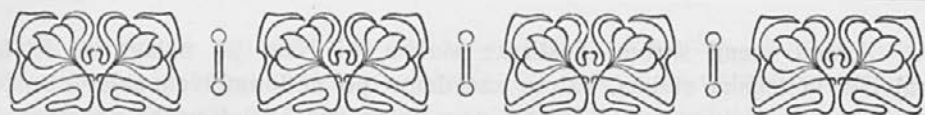
B. O cerkveni glasbi pri posameznih svetih opravilih;

C. O cerkveni glasbi v raznih svetih časih cerkvenega leta.

Ob koncu hočemo v celoti pridejati še praktična navodila za organiste in cerkvenike, kakor jih je izdala druga sinoda ljubljanske škofije leta 1908.

Naj bi bila ta knjiga „vade mecum“ za vse, ki imajo opraviti s cerkveno glasbo! Naj bi jim izdatno pomagala, da bodo v prihodnje proizvajali cerkveno glasbo s pravim umevanjem njenega liturgičnega pomena ter vsekdar tako, kakor hoče in želi sveta Cerkev!

A. O cerkveni glasbi v obče.

Sveta Cerkev je že takoj izpočetka sprejela glasbo v svojo službo ter jo vpletla v liturgijo. Od tedaj jo je vedno skrbno gojila. Prepričana je bila vsekdar o tem, kako zelo pospešuje dobra cerkvena glasba čast božjo in kako blagodejno vpliva na človeško srce.

„Ni bilo še cerkva na površini zemlje,“ tako piše naša škofijska okrožnica, „verniki so se zbirali še v podzemeljskih duplinah k božji službi; a tudi tam so odmevali zvoki psalmov, himnov in drugih spevov.“

Ko pa se je sveta Cerkev dvignila iz katakomb ter se je mogla svobodno razvijati, je posvečevala tudi glasbi še vse drugačno pozornost in skrb.

Zakaj pa daje sveta Cerkev ravno glasbi toliko prednost?

Okrožnica nam tudi to pojasnjuje tako-le:

„Zakaj pa ima glasba tolik pomen? Zakaj se stavi med vsemi umetnostmi v prvo vrsto? Zato, ker je vzvišena molitev, ker da besedilu nekake peruti, s katerimi se duh dviga kvišku k svojemu Stvarniku. Kipi in slike so lahko veliki umotvori in kot taki močno vplivajo na verno srce, vendar so mrtvi in opazovalcu ne vzbujajo glasbenega odmeva duševnih čuvstev. Tudi glasbena partitura je mrtva, ali ona oživi, kakor hitro se izvaja to, kar mrtva črka kaže. Srce govori srcu, ne več posrednje, ampak naravnost. Kakor je vera bolj stvar srca, tako je tudi pesem v prvi vrsti stvar čuvstva. Kot taka pa je ta umetnost od nekdaj izpremenljiva, polagoma se razvijajoča, močno zavisna od navad in okusa, dostopna vnanjemu, usodepolnemu vplivu, ki ga ima svetna, gledališka glasba na sveto umetnost. Tem potom se vrinejo tudi pri uglednih omikancih in pobožnih katoličanih neokusnosti in predsodki, ki jih je treba blažiti in trebiti. Zategadelj je sveta Cerkev dala jasna določila gledé liturgičnega jezika in cerkvene glasbe.“

Posebno važen je v tem oziru Motu proprio Pija X. Oglejmo si na tem mestu najprvo uvod tega velepomembnega spisa. Dasi uvod sam ne obsega še nobenih določil, vendar nam jasno kaže namen, ki ga je imel sveti Oče s tem spisom, in pa njega obveznost za vso Cerkev. Glasi se uvod tako-le:

„Med vsemi skrbmi pastirske službe, ki Nam jih nalaga ne le ta najvišja učiteljska stolica, katero zasedamo po nedoumljivem sklepu božje previdnosti, dasi nevredni, temveč nam jih provzroča tudi vsaka posamezna cerkev, stoji nedvomno na prvem mestu skrb, kako vzdrževati in gojiti kras hiše božje. Saj tu se obhajajo vzvišene skrivnosti naše vere, tu se zbira krščansko ljudstvo, da prejema milosti zakramentov, da se udeležuje svete maše, da moli najsvetejši zakrament in da združuje pri javni slovesni božji službi svoje prošnje s skupnimi molitvami Cerkve. Zaradi tega se v svetišču ne sme nič zgoditi, kar bi utegnilo motiti ali tudi le manjšati bogoljubnost in pobožnost vernikov, nič, nad čemer bi se kdo upravičeno spotikal ali pohujševal, čisto nič, kar bi naravnost nasprotovalo dostojanstvu in svetosti svetih opravil in bi bilo ravno vsled tega nevredno hiše molitve in veličanstva božjega.

Nočemo naštevati vseh posameznih zlorab, ki bi se utegnile v tem oziru zgoditi. Naša pozornost se obrača danes le na eno napako, ki je pa ena najbolj razširjenih in se najtežje da odpraviti; nahaja se žal pogosto tudi tam, kjer je vse drugo posebne hvale vredno, kakor na primer lepota in kras cerkve, veličastnost in dovršenost obredov, velika udeležba duhovščine, resnost in pobožnost duhovnikov, ki tam službo božjo opravljajo. V mislih imamo žalostno stanje cerkvenega petja in cerkvene glasbe. Dejstvo je, da se kaže ravno v tem, kar zadeva cerkveno glasbo, neko stremljenje, zapustiti pravo pot, ki je zaznamenjana z namenom, ki ga je imela Cerkev, ko je to umetnost pri službi božji dovolila, zapustiti ono pot, ki je dosti natančno zaznamenjana v cerkvenih postavah, v naredbah splošnih in provincialnih cerkvenih zborov, v večkrat izdanih odlokih svete rimske kongregacije in Naših prednikov papežev, dejstvo, naj bo že tega kriva neka čudna posebnost te od nekdaj tako izpremenljive in negotove umetnosti, ali tekom časa polagoma se razvijajoče izpremembe navad in okusa, naj se že pripisuje usodepolnemu vplivu, ki ga ima posvetna in glediška glasba na sveto umetnost, ali naj se pripisuje onemu posebnemu čuvstvu, ki ga glasba neposrednje vzbuja, katero čuvstvo se pa ne da vselej na lahek način ohraniti v pravih mejah, ali slednjič, da so tega krivi predsodki, ki se gledé cerkvene glasbe lahko vtihotapijo in se tudi pri uglednih in pobožnih osebah ukoreninijo.

V veliko veselje in zadovoljnost Nam je, da vidimo, koliko dobrega se je zgodilo v tem oziru v zadnjih desetletjih v Našem lepem mestu Rimu in v mnogih cerkvah naše domovine, posebno pa še pri nekaterih drugih narodih, kjer so se imenitni možje, navdušeni za božjo službo, z odobrenjem svete stolice in pod vodstvom škofov združili v cvetoča društva in s tem povzdignili sveto glasbo skoro po vseh cerkvah in kapelah.

Toda ti veseli uspehi še nikakor niso splošni. Ako vprašamo lastno izkušnjo in upoštevamo mnoge pritožbe, ki so došle do Nas v kratkem času, odkar je Gospod povzdignil Našo neznatno osebo na vrhunec rimskega pontifikata, se nam zdi prva dolžnost, takoj povzdigniti glas ter vse zavreči in obsoditi, kar v resnici nasprotuje zgoraj navedenim predpisom

gledé cerkvenih opravil in bogoslužnih dejanj. Resnično, Naša največja želja je, da bi zopet cvetel pravi krščanski duh in se ohranil v srcu vseh vernikov. Zato pa je treba v prvi vrsti skrbeti za svetost in dostojnost hiše božje, kajti tam se zbirajo verniki ravno v ta namen, da zajemajo onega duha iz tega prvega in edinega studenca, namreč iz dejanskega udeleževanja presvetih skrivnosti in slovesne, javne cerkvene molitve. Zastonj je naše upanje, da pride iz nebes obilen blagoslov v prospeh te zadeve, ako naše češčenje nasproti Bogu, namesto da bi se dvigalo kot prijeten duh kadila, daje Gospodu bič v roke, s katerim je že enkrat iz svetišča izgnal nevredne skrunilce templja.

Da se torej v prihodnje nihče ne bo izgovarjal, da mu niso bile znane njegove dolžnosti, in da se odstranijo vsi dvomi gledé umevanja nekaterih že izdanih predpisov, se Nam primerno zdi, da na kratko razložimo načela, po katerih naj se sveta glasba uredi pri službi božji, in da pregledno sestavimo vse najimunitnejše predpise, ki jih je Cerkev izdala zoper najbolj razširjene zlorabe v cerkveni glasbi. Objavljamo ta Naš pouk po prostem nagibu (motu proprio) in z dobro vednostjo ter hočemo, da ima vsled polne moči Naše apostolske oblasti veljavo postave kot najvišji zakonik za cerkveno glasbo ter ukazujemo s tem Našim pismom vsem, da to najvestneje izpolnjujejo.“

Po tem uvodu sledé takoj:

Predpisi gledé cerkvene glasbe.

I. Splošna načela.

1. „Kot bistven del liturgične slovesnosti ima cerkvena glasba isti namen kakor liturgija vobče: čast božjo, kakor tudi posvečevanje in vzpodbujanje vernikov. Ista pomaga povzdigovati slovesnost in lepoto cerkvenih obredov, in čeprav je njen prvi namen, liturgični tekst, ki se ima podati vernikom, v primerne melodije obleči, je vendar njen zadnji in pravi namen, podeliti tekstu večjo moč, da more tako vernike bolj vnemati k pobožnosti in jih lepše pripravljati na prejemanje sadov milosti, ki so v zvezi s slovesnostjo presvetih skrivnosti.

2. Cerkvena glasba mora torej v najvišji meri obsegati one lastnosti, ki liturgijo splošno odlikujejo, namreč: svetost, lepoto zunanje oblike in, kar sledi iz obeh samo po sebi, splošnost.

Glasba mora biti sveta, to je, varovati se mora vsake posvetnosti, ne le v načinu kompozicije, ampak tudi v petju.

Glasba mora biti prava umetnost, sicer nikakor ne more vzbujati v srcu onega učinka, radi katerega je Cerkev sprejela glasbeno umetnost v svojo liturgijo.

Glasba mora biti splošna, to je, smejo se sicer v cerkvenih kompozicijah raznih dežel izražati one posebnosti, ki so posameznim narodom lastne, vendar pa se morajo v toliko pokoriti splošnemu znaku cerkvene glasbe, da na tujega poslušalca ne napravljajo neugodnega vtiska.“

V navedenem odstavku obravnava Motu proprio dve reči: 1. namen, in 2. lastnosti cerkvene glasbe. Namen je zopet dvojen: čast božja in posvečevanje ter vzpodbujanje vernikov. Lastnosti cerkvene glasbe pa se zahtevajo te tri: svetost, lepota zunanje oblike in splošnost.

Jasno se poudarja, da cerkvena glasba ni samo privesek k liturgiji, temveč njen bistven del; brez glasbe je slovesna liturgija naravnost nemogoča.

V tem zmislu piše tudi škofijska okrožnica: „Cerkvena glasba je vredna naše skrbi, ker ima nalogo, da Boga časti in vernike vzpodbuja, je bistven del slovesne liturgije, je neprecenljivo vzgojevalno sredstvo . . . Lahko si mislim sveto mašo v preprosti misijonski kapelici, pod milim nebom; mislim si mašnika v revnih paramentih; ni pa nobene cerkvene slavnosti brez petja, in bodi to petje tudi enoglasno — koralno.“

Da mora biti cerkvena glasba sveta, to je sveta Cerkev od nekdaj zahtevala. Že Tridentinski zbor je v 22. seji dal strogo zapoved, da naj škofje od hiš božjih odvrtače tako glasbo, ki ima gledé orgljanja ali petja kaj prešernega ali razkošnega v sebi.

Isto zabičuje tudi Caeremoniale Episcoporum in kongregacija za sv. obrede v mnogih odlokih.

In naša škofijska okrožnica ukazuje: „Noben organist naj ne nosi na kor pesmi, ki imajo skakljajoči, igrajoči ali gugajoči ritem, ker je zoper častitljivost svetega mesta. Istotako naj bodo izključene vse pesmi, ki sloné na trivialnih, pouličnih, fantovskih motivih. Prepovedane so tudi arije, ki so iz gledišča prenesene v cerkev, četudi z drugim besedilom.“

Motu proprio pa ne zahteva le svetosti od cerkvene glasbe, kakor nahajamo to v starejših odlokih, temveč se ozira tudi na umetniško vrednost in na narodne posebnosti glasbe. Cerkvena glasba imej značaj prave umetnosti gledé melodije in harmonije. „Za Boga je najlepše premalo lepo“, pravi okrožnica. Seveda so umetniška sredstva lahko najpreprostejša, kakor tudi tehnične zahteve do izvršujočega osobja najzmernejše, saj bistvo umetnosti ni v težki, zapleteni tehniki.

Kar pa zadeva tretjo lastnost, splošnost, je pomniti, da če se tudi v glasbi sme kazati posebno svojstvo kakega naroda, mora vendar le vedno nadvladovati splošni cerkveni značaj, in ako poslušajo dotično glasbo izvedenci druge narodnosti, morajo tudi oni priznati, da je ta glasba za cerkev dostojna.

II. Vrste cerkvene glasbe.

1) Gregorijanski koral.

Prvo mesto odkazuje Motu proprio gregorijanskemu koralu in sicer s temi besedami:

„Te (namreč tri zgoraj navedene) lastnosti so v najvišji meri v gregorijanskem petju in vsled tega je tudi isto v besede najboljšem pomenu rimsko cerkveno petje. Samo to petje je Cerkev od svojih očetov podedovala ter ga hranila tekom stoletij z vso skrbnostjo v liturgičnih

knjigah; to petje priporoča ljudstvu kot svoje lastno, to predpisuje izključno v posameznih delih liturgije. To petje so novejša raziskavanja srečno povzdignila na stopinjo prvotne čistosti.

Vsled tega je gregorijansko petje veljalo vedno za najpopolnejši zgled vsake cerkvene glasbe. Na tej podlagi je nastal po vsej pravici splošni zakon: Cerkevna kompozicija je tem svetejša in tem bolj liturgična, čim bolj se v svojem gibanju, v svojem mišljenju in okusu približuje gregorijanskim melodijam, in nasprotno: čim bolj se oddaljuje od tega najpolnejšega vzora, s tem manjšo pravico se sme uvajati v cerkev.

Starodavno, tradicionalno gregorijansko petje se mora radi tega še pogosteje rabiti pri službi božji. Vsak naj bo prepričan, da cerkveno opravilo prav nič ne izgubi na svoji slovesnosti, ako ga samo ta način glasbe spremlja.

Posebno je treba gledati na to, da se gregorijansko petje zopet ukorenini med ljudstvom, da se ljudstvo zopet dejansko udeležuje bogoslužnih opravil v cerkvi, kakor je bilo to prej v navadi.“

S tem odkazuje Motu proprio koralu zopet ono odlično mesto pri službi božji, ki mu po pravici gre. Koralno petje je bilo od nekdaj oficijelno petje svete Cerkve. V prvem tisočletju sploh ni bilo znano drugo petje kakor enoglasni koral. Ali tudi v poznejši dobi, ko se je glasba čudovito razvijala, ni sveta Cerkev nikdar nikoli proglasila kakega drugega petja za svoje oficijelno petje, kakor edino le gregorijanski koral. V njenih liturgičnih knjigah nahajamo v vseh stoletjih izključno le koral.

In to po pravici, kajti gregorijanski koral ima — kakor poudarja Motu proprio — v prvi vrsti one lastnosti, ki jih mora imeti cerkvena glasba. Podobno piše tudi naša škofijska okrožnica:

„Gregorijanski koral ima v najvišji meri one lastnosti, ki tvorijo cerkvenost spevov. Je svet, ker je po svojih melodijah in notranjem ustroju vzvišen nad vsakim posvetnim čuvstvom in nima prav nič skupnega z našo svetno glasbo; je umetnost, kakor priznavajo največji strokovnjaki; je splošen in prikladen vsem krajem, vsem razmeram.“

O svetosti koralnih melodij pač nihče ne dvomi. Čim bolj se poglobljamo vanje, tem bolj spoznavamo, da so morale nastati le po posebnem navdihnenju od zgoraj. Molitev in petje se nikjer drugje ne združujeta tako lepo, kakor ravno v gregorijanskem koralu. Nobeno drugo petje ni tako vzvišeno nad vsem pozemeljskim, kakor ravno koralno petje. Od svetne glasbe se razlikuje koral gledé melodije, harmonije in ritma.

Koralne melodije so zložene v čisto diatoničnih intervalih cerkvenih tonovih načinov; svetne melodije pa uporabljajo tudi hromatične intervale. Koralni napevi so nastali brez vsakega ozira na harmonijo; moderna glasba pa sloni zlasti na harmoniji. Koral ima naravni ritem govora, moderna glasba pa ima umeten, menzuriran ritem.

Da je gregorijanski koral prava umetnost, temu pač nihče več resno ne oporeka.¹⁾

Ravno tako jasno je, da nobeno drugo petje nima tako splošnega, cerkvenega značaja, kakor koralno.

Je pa to petje tudi najbolj praktično, kajti tu ni treba velikega zbora, kakor pri večglasnem petju; dà, v skrajni sili zadostuje celo en sam pevec. Tudi najkrajše je to petje, ker tu se nobena beseda ne ponavlja po nepotrebem.

Zato mora biti koralno petje vzor tudi vsaki drugi cerkveni glasbi. Čimbolj se kaka skladba približuje koralu, tem svetejša in tem bolj liturgična je. Ni pa potrebno, da bi vsaka cerkvena skladba posnemala koral v njega diatoniki in v onih priprostih sredstvih, ki jih uporablja koral. Le oni pristni cerkveni duh, ki nam veje iz koral, mora veti tudi iz vsake druge cerkvene glasbe.

Treba pa je gojiti in pevati oni koral, ki ga Rim priznava za avtentičnega, in to je sedaj tako imenovani tradicionalni koral, ki ga je iznova vpeljal Pij X. Prejšnji medicejski koral je sedaj odstranjen in ob vso veljavo.²⁾ Zato je dolžnost vsakega organista, da se sam temeljito

¹⁾ Umetnost koralnih melodij priznavajo ne le prvaki na koralnem polju, kakor n. pr. Dom Pothier, Kienle, Johner, Peter Wagner, Haberl, slavni glasbeni zgodovinar Ambros, temveč tudi Mozart, Spohr, Berlioz in celo mnogi drugoverci.

Tako imenuje protestant Thibaut v svoji knjigi „Über die Reinheit der Tonkunst“ ambrozijanske in gregorijanske melodije v resnici nebeške, vzvišene napeve, ustvarjene v najlepših časih Cerkve, ki dušo bolj ganejo, kot mnoge novejše, na zunanji vtis proračunane skladbe.

In judovski skladatelj Halévy pravi: „Kako morejo katoliški duhovniki v svojih cerkvah trpeti revščino naše moderne glasbe, ko vendar imajo v gregorijanskih napevih najlepše religiozne melodije, kar jih je na svetu.“

²⁾ Pristni, prvotni koral se je od časov sv. Gregorija Vélikega nadalje skozi stoletja po ustnem izročilu, tradiciji (odtod ime tradicionalni koral), ohranil v prvotni svežosti. Zanemarjati pa so ga začeli v poznejših stoletjih, ko ga je vedno bolj izpodrivalo večglasno petje. V pričetku 17. stoletja sta poskušala italijanska skladatelja Anerio in Suriano starodavne tradicionalne melodije predelati in okrajšati, kakor tudi besedilo drugače podstaviti. Tako je l. 1614. in 1615. izšel iz tiskarne kardinala Medici v Rimu tako imenovani „Graduale Medicaeum“. Izšlo pa je to delo le kot zasebno podjetje založnika Raimondija ter se je izven Italije le redkokje vpeljalo. Vse drugačen pomen pa je dobila ta medicejska izdaja, ko jo je papež Pij IX. proglasil za oficijelno izdajo ter je 1. oktobra 1868 podelil tridesetletni privilegij za ponatis te izdaje. Kljub temu pa so zlasti francoski solémski benediktinci, v prvi vrsti Jožef Pothier, neumorno proučevali koralno vprašanje in učenjaško dokazovali, da je medicejski koral le potvora tradicionalnega koral. S svojo vztrajnostjo so dosegli da se prej omenjeni privilegij po preteklih tridesetih letih ni več obnovil in da je že papež Leon XIII. poleg medicejske dovolil tudi solémsko izdajo s starim, tradicionalnim koralom. Pij X. pa je s svojim motuproprijem medicejsko izdajo popolnoma odpravil ter zopet vpeljal tradicionalni koral. Ob enem je sklenil poskrbeti za novo, avtentično izdajo tradicionalnih koralnih napevov ter je to ogromno delo izročil posebni mednarodni komisiji, kateri predseduje že imenovani benediktinec Dom Pothier. Ta nova izdaja koralnih knjig se imenuje vatikanska (Editio Vaticana) in je sedaj oficijelna.

pouči o tradicionalnem koralu, da pa temeljito nauči koralne speve tudi svoj pevski zbor. Resnica je, da se marsikje ravno koralni spevi učé najbolj površno. Ko priporoča naša okrožnica duhovnikom pridno gojenje koralnega petja, dostavlja takoj: „A tudi kor naj se vsaj tako marljivo pripravlja na koralne speve, kakor se pripravlja na figuralno petje, in naj se jih bolj pogosto posluhuje.“

Da se tradicionalni koral pogosteje rabi pri službi božji, zahteva izrečno tudi Motu proprio. Marsikje je prišlo koralno petje do cela iz navade; drugje pa se poje tako slabo, da se s takim proizvajanjem koralu bolj škoduje nego koristi.

O tem piše naša okrožnica: „Koral je prišel v slab glas, ker se je rabil le pri črnih mašah in véliki teden, in še takrat se je izvajal tako vnemarno, da je bilo pravo strašilo za poslušalce, vzgojene v svetni glasbi. Po mnogih preiskovanjih se je to petje očistilo v tradicionalnem zmislu in učenjaki so našli v njem uprav umetnostni zistem. Treba je le temeljitega pouka in na dan bo stopila vsa krasota gregorijanskega koral.“

Da se morajo duhovniki temeljito izobraziti v koralu, o tem govori Motu proprio pozneje na drugem mestu. Tu se naroča, naj se gregorijansko petje zopet ukorenini zlasti med ljudstvom.

Dandanes, ko imamo molitvenike z latinskim in slovenskim besedilom (n. pr. „Večno življenje“), pač ne bo težko pripraviti tudi ljudstvo do tega, da se bo vsaj nekoliko udeleževalo koralnega petja. Naša okrožnica piše: „Prav lahko bo doseči, da bodo na primer verniki sami odgovarjali duhovniku: „Et cum spiritu tuo,“ „Amen,“ „Deo gratias.“ Treba pripravnega moža in zgodilo se bo. Prične se z otroci v šoli, s člani Marijinih kongregacij in kmalu se pevcem na koru pridruži cela cerkev. Kako lepo bi to bilo!“

Pa ne le odgovorov, temveč tudi drugih koralnih spevov se sčasoma nauči ljudstvo in zlasti še šolska mladina. Taki spevi so n. pr. koralni „Tantum ergo,“ „Asperges,“ „Credo,“ posamezni deli koralne maše „De Angelis“ i. dr.

Ako je sveti Cerkvi gregorijanski koral tako ljub in se s toliko gorečnostjo zavzema zanj, kako visoko ga morajo ceniti tudi organisti in cerkveni pevci! Kako skrbno se morajo pripravljati na vse koralne speve in s koliko vnemo jih morajo proizvajati pri službi božji! Pri tem pa naj nihče ne pozabi, da za vzorno pevanje koral ne zadostuje le tehnična spretnost, temveč treba tudi pobožnega srca.

2) Klasična polifonija.

Na drugo mesto uvršča Motu proprio klasično polifonijo. Dotični odstavek se glasi:

„Zgoraj omenjene lastnosti ima v veliki meri tudi klasična polifonija, zlasti ona iz rimske šole, ki je v 16. stoletju s Pierluigijem Palestrincem dosegla vrhunec svoje popolnosti, ki je pa tudi pozneje še ustvarila dela velike liturgične in glasbene vrednosti. Klasična polifonija

se najbolj približuje najvišjemu vzoru cerkvene glasbe: gregorianskemu petju. Ravno zato pa tudi zasluži, da se v zvezi z gregorianskim petjem uporablja pri najslovesnejših liturgičnih opravilih Cerkve, kakršne so slovesnosti papeške kapele.

Tudi ta (klasična polifonija) mora zadobiti večjo veljavo, posebno v glavnih bazilikah, katedralkah in takih semeniščih ter cerkvenih zavodih, kjer ne manjka potrebnih sredstev“.

Z besedo „polifonija“ se zaznamenjuje večglasno petje, pri katerem postopa vsak glas melodično samostojno, a vendar tako, da vsi glasovi skupaj tvorijo blagglasno harmonijo. Beseda „homofonija“ pa znači večglasno petje, pri katerem le en glas poje melodijo, drugi pa to melodijo samo harmonično spremljajo.

Polifonijo so začeli prvi gojiti tako imenovani nizozemski mojstri. Vendar ti — zlasti iz prve dobe — nam ne morejo biti vzor, ker so se premalo ozirali na besedilo. Vrhunec popolnosti je dosegla polifonija še le v rimski šoli, katere najslavnejši mojster je bil Pierluigi da Palestrina (1526—1594). Tega edinega imenuje *Motu proprio* izrečno; pri- stavlja pa, da je polifonija „tudi pozneje še ustvarila dela velike liturgične in glasbene vrednosti“.

Nekateri drugi slavni mojstri rimske šole so Nanino, Vittoria, Anerio, Viadana, Giovanelli, Suriano, Allegri, Pitoni i. dr. Vreden sovrstnik Palestrinov je tudi Orlando di Lasso (1522 do 1594), zadnji in najznamenitejši mojster nizozemske šole. Mnogo lepega so ustvarili na polju polifonije tudi beneški mojstri, zlasti Andrea Gabrieli in njegov nečak Giovanni Gabrieli, nadalje Croce, Lotti i. dr. Posebno odličen in plodovit skladatelj na polju klasične polifonije je naš rojak Jakob Gallus († 1591).

O klasični polifoniji zatrjuje *Motu proprio*, da se najbolj približuje gregorianskemu petju. Razlikuje se pač od koral v tem, da je koral enoglasen, polifonija pa večglasna, in tudi v tem, da ima koral naravni ritem govora, polifonija pa menzuriran ritem. Vendar se ne da tajiti, da je razlika med koralom in klasično polifonijo mnogo manjša, kakor med koralom in moderno glasbo. Pred vsem prevladuje tudi v klasični polifoniji diatonika; glavni motivi so vzeti večinoma iz koral ali so vsaj ustvarjeni v koralnem duhu. Sploh so melodije v teh skladbah zložene po načinu gregorianskih koralnih melodij. Kar zadeva ritem, se polifonične skladbe starih mojstrov tudi ne pojó v tako strogem taktovem ritmu, kakor moderne skladbe; v polifoniji se mora obračati večja pozornost na besedni kakor na taktovni poudarek, in s tem se polifonija zopet približuje koralu. Popolnoma upravičeno torej zavzema klasična polifonija takoj prvo mesto za koralom.

Ker se pa te vrste glasba marsikje zanemarja, naroča *Motu proprio*, naj bi se gojila vsaj v večjih cerkvah, n. pr. bazilikah, katedralkah in v takih cerkvenih zavodih, kjer razpolagajo s potrebnimi sredstvi. Spreten

in vnet pevovodja pa se bo tudi v skromnejših razmerah potrudil, da bo njegov pevski zbor vsaj včasih proizvajal kako skladbo iz dobe klasične polifonije.¹⁾

3) Moderna glasba.

Poleg koral in klasične polifonije dovoljuje Motu proprio pri službi božji tudi moderno glasbo:

„Cerkev je vedno priznavala napredek umetnosti ter ga tudi podpirala s tem, da je vse, kar je moč duha lepega in dobrega ustvarila tekom časa, sprejela v bogoslužje, seveda v mejah liturgičnih pravil. Iz tega stališča se dopušča tudi moderna glasba v cerkvi, ker nudi tudi ona skladbe tolike lepote, resnosti in dostojnosti, da nikakor niso nevedne liturgičnih slovesnosti.

Ker je pa vendar moderna glasba večjidel nastala iz posvetnih umotvorov, moramo biti pri njeni uporabi bolj previdni; le takim modernim kompozicijam bodi dovoljen vstop v cerkev, ki nimajo na sebi nič posvetnega, ki nikakor ne spominjajo na gledališke motive in ki tudi v svoji zunanji obliki nimajo s posvetnimi skladbami nič skupnega.

Med raznimi vrstami moderne glasbe ugaja najmanj uporabi pri službi božji oni gledališki slog, ki je prejšnje stoletje zlasti v Italiji posebno cvetel. Isti je najbolj nasproten gregorianskemu petju in klasični polifoniji, torej tudi najiminenitnejšemu pravilu dobre cerkvene glasbe. Ves njegov notranji ustroj, njegov ritem in tako imenovani konvencionalizem so vzrok, da se ta vrsta glasbe nič ali le prav slabo uklanja zahtevam prave liturgične glasbe“.

Pri uporabi moderne glasbe priporoča torej Motu proprio večjo previdnost, da se ne vtihotapijo v cerkev skladbe, ki niso dostojne za hišo božjo. Tudi od modernih kompozicij je treba zahtevati one tri že prej imenovane lastnosti: svetost, lepoto zunanje oblike in splošnost. Ker pa v tem oziru ni vsak zmožen pravilne sodbe, je gledati na to, da imajo skladbe, ki se rabijo pri službi božji, izrečno potrjenje od škofijskega ordinariata.

Posebno svari Motu proprio pred tako imenovanim gledališkim slogom, ki najbolj nasprotuje svetosti hiše božje. Organist naj torej za vselej izključi iz svojega kora 1) vse one skladbe, ki se gibljejo v duhu gledaliških arij, in 2) še bolj vse one, ki so vzete naravnost iz gledališča, če prav s podstavljenim dobrim besedilom.²⁾

¹⁾ Witt, slavni ustanovnik Cecilijinega društva, pripoveduje z velikim občudovanjem, kaj vse je slišal na lastna ušesa v Gaschurnu, najbolj oddaljenem kraju na Predarlskem. Kraj šteje 800 prebivalcev; mnogi so poldrugo uro oddaljeni od cerkve; v cerkvi sami niso imeli tedaj niti orgelj. A beneficijar Battlog je ustanovil tu pevski zbor, broječ 50 do 60 pevcev, ki so izborno proizvajali celo osmeroglasne maše in motete Orlandove in Palestrinove! Ako je bilo to mogoče v tako neznatnem kraju, zakaj bi se ne moglo doseči kaj podobnega kje drugje v mnogo ugodnejših razmerah?

²⁾ Tu pa tam je še vedno slišati pesem „O Jezus, sladki moj spomin“ po znani gledališki ariji „In diesen heil'gen Hallen“ iz Mozartove opere „Die Zauberflöte“. Take pesmi nikakor ne sodijo v cerkev.

Organist naj se ne zadovolji vedno le z najlažjimi, plitvimi skladbami, temveč naj skuša dvigniti svoj pevski zbor vedno višje. V tem oziru piše naša škofijska okrožnica:

„Pri drugem opravilu in večjih slovesnostih naj se skrbno goji tudi umetno petje, ker je to popolnoma v zmislu svete Cerkve, ki je od svojega postanka sem vedno gojila lepe umetnosti in želi, da vernikom nudi cerkev oni užitek, ki ga jim odreka velika skrb za vsakdanje življenje. Cerkev odpira ljudstvu hiše božje in mu predstavlja najsvetejše drame v mikavnem bogoslužju, ki je samo zase organičen umotvor. Cerkve so ljudem živeči muzeji s svojimi pravnimi stavbami, z umetniškimi sohami in podobami, z vsem cerkvenim orodjem, ki se rabi pri liturgični službi božji. Katoliška cerkev je glasbena dvorana, vedno odprta ljudstvu, da se ondi blaži in lika po vzpodbudnem petju in glasbi“.

Poleg umetnega petja pa priporoča naša okrožnica zelo toplo tudi ljudsko petje v cerkvi; piše namreč:

„S posebno ljubeznijo naj se goji ljudsko petje v cerkvi. Ljudsko petje je pravzaprav enoglasno petje s spremljevanjem orgelj. Šolarji se še pripravijo do enoglasnega petja, a odrasli so pri nas tako navdahnjeni harmonije, da je težko misliti nanj. Enoglasno petje bi bilo ideal; lahko bi se pa tudi prištevalo ljudskemu petju dvo-, tro- in četverglasno petje, za katero bi se morale prirediti preproste, melodične, toda dovolj dostojne pesmi v harmonijah, ki jih preprosto ljudstvo lahko prevladuje. Komisija bo skrbela za izdajo take pesmarice, ki bi služila ljudskemu petju pri raznih mašah, litanijah, šmarnicah in drugih pobožnostih“.

III. Liturgični tekst.

Gledé liturgičnega jezika in besedila določuje Motu proprio to-le:

„Pravi jezik rimske Cerkve je latinski. Vsled tega je prepovedano pri slovesnih liturgičnih opravilih peti katerikoli spev v domačem jeziku; še mnogo bolj pa je prepovedano peti v domačem jeziku izpremenljive ali stalne dele pri maši in oficiju.

Ker so za vsako liturgično opravilo natančno določeni teksti, ki se smejo uglasbiti, in tudi vrsta, po kateri se morajo peti, ni dovoljeno, vrsto poljubno izpreminjati ali tudi predpisane tekste po svoji glavi zamenjavati z drugimi, ali jih popolnoma ali vsaj deloma izpuščati, razen če morebiti liturgične rubrike dovoljujejo, da smejo orglje nadomeščati nekatere verze, ki pa se morajo hkrati v koru recitirati. Vsled navade rimske Cerkve se sme pri slovesni maši po Benedictusu zapeti motet v čast najsvetejšemu Zakramentu. Ravno tako je dovoljeno, da se potem, ko se je odpel predpisani mašni ofertorij, če preostaja še kaj časa, zapoje kratek motet, čigar tekst je Cerkev potrdila.

Liturgični tekst se mora tako peti, kakor kažejo knjige,¹⁾ ne da bi se besede predružačile, predstavljale ali po nepotrebnem ponavljale; tudi ne tako, da bi se zlogi trgali, temveč poje naj se vedno razločno in tako, da ljudstvo lahko umeje to, kar sliši“.

S temi besedami se iznova jasno poudarja, da je liturgični jezik rimsko-katoliške Cerkve latinski²⁾; v tem jeziku torej se morajo vršiti sv. maša, bistveni obredi pri svetih zakramentih in duhovne dnevnice, ki so jih mašniki dolžni moliti.

Zelo modro je ravnala sv. Cerkev, da si je ravno latinščino odbrala za liturgični jezik. Ta jezik namreč je mrtev; nobeno ljudstvo ga ne govori več. Zato se tudi nič več ne izpreminja; besede in izrazi tega jezika ohranijo vedno isti pomen. Kako vse drugače bi bilo z živim liturgičnim jezikom! Vsak živi jezik se vedno izpreminja; mnoge besede zadobé sčasoma čisto drugačen pomen. Kako pogostoma bi bilo treba izpreminjati bistveno besedilo svetih liturgičnih opravil! Pri tem bi utegnile priti v nevarnost celo verske resnice same. Ko bi smel vsakdo v svojem jeziku izvrševati liturgična opravila, bi silno trpela edinost sv. Cerkve. Nevarno bi bilo, da bi se vsled tega prava Kristusova Cerkev razcepila v razne verske družbe. Tako pa je skupni cerkveni jezik zunanja vez in izvršten pripomoček, da se med verniki ohrani tudi notranja edinost. Kjer biva mnogo narodnosti skupaj, je še posebno umesten tak nevtralen liturgični jezik, kakršen je ravno latinski, da se v njega okrilju verniki raznih narodnosti bratovsko družijo pri službi božji, saj se s tem mrtvim jezikom nikomur ne daje prednost, a se tudi nihče ne prezira; ta skupni liturgični jezik jih opominja, da če so tudi različni po narodnosti, so vendar vsi edini kot katoličani. In kako dobro de verniku, ako povsod, kamor koli gre po širnem svetu, sliši pri službi božji isti liturgični jezik, ki mu je že znan iz domovine! Gotovo je tudi, da mora liturgični jezik biti svet; tem svetejši pa je, čim bolj je odtegnjen vsakdanji rabi. Tak jezik je ravno latinski.

Utegnil bi pač kdo ugovarjati, da ljudstvo tega jezika ne razume. Ali to tudi ni potrebno. Daritev sv. maše ni krščanski nauk, temveč izključno bogoslužno opravilo. In tega se udeležujejo lahko tudi verniki, ako le vedo pomen svetega dejanja ter se po dobrem namenu združijo z mašnikom. Sicer pa se tudi navadni verniki lahko iz knjig pouče o mašnikovih molitvah ter molijo v domačem jeziku isto, kar moli mašnik v latinskem.

¹⁾ Tu je misliti na nove koralne knjige vaticanske izdaje. Pomniti pa je, da se besedilo v teh knjigah ne ujema do pičice z besedilom sedanjega misala in brevirja, dasi je razlika le malenkostna. Ti spevi namreč izvirajo s svojim besedilom vred iz davno minulih časov, ko se reforma misala in brevirja še ni bila izvršila.

²⁾ Kjer je pravilno dovoljena liturgija v slovanskem jeziku, tamkaj je liturgični jezik „staroslovenski“. Tako je papež Janez VIII. dovolil l. 880. sv. Metodu, da se je v vseh Svetopolkovih deželah smel rabiti slovanski jezik pri božji službi. Papež Inocencij IV. je l. 1248. potrdil rabo slovanske liturgije v Istri in Dalmaciji, sicer le z gla-golskimi črkami in po rimskem obredu. Rusini in pravoslavni kristijani imajo v svoji liturgiji tudi staroslovenski jezik, toda grški obred.

S tem, da predpisuje sv. Cerkev tudi pevskeemu zboru pri vseh slovesnih liturgičnih opravilih latinski jezik, ne ukazuje nič novega. To je zbor za svete obrede zahteval že v premnogih odlokih. Nobenega odloka pa ni doslej še izdal, iz katerega bi se moglo upravičeno sklepati, da bi bilo pri slovesnih liturgičnih opravilih dovoljeno petje v domačem jeziku.

Zato piše v istem zmislu tudi naša škofijska okrožnica:

„Liturgični jezik v naši škofiji je latinski; zategadelj se mora pri liturgični (slovesni) službi božji pri oltarju in na koru vse peti v latinskem jeziku. Ta jezik je radi starosti in neizpremenljivosti častitljiv in pripraven, je popolnoma nevtralen in jako lepo se po njem izraža veselje svetih Cerkev, ker povsod na zapadu, kamor pridemo, čujemo sveta opravila obhajati v istem jeziku in se takoj čutimo domače. Preprosto ljudstvo sicer ne razume tega jezika, vendar, če se mu pogosto razlaga pomen liturgije in njenega besedila, bo vedelo prav dobro, kaj pomeni „Dominus vobiscum“, „Gloria“, „Sanctus“, „Tantum ergo“, „Te Deum“, in to je zadosti, da obudi v srcu ona čustva, ki jih izraža liturgično besedilo.¹⁾

Nikakor torej ni dovoljeno pri slovesni sveti maši peti v domačem jeziku, ampak vsi spevi: Introitus, Gloria, Graduale, Credo, Offertorium, Sanctus, Benedictus, Agnus in Communio se morajo peti v liturgičnem, to je latinskem jeziku, da bo zveza med oltarjem in korom organska. Pri neslovesnih opravilih (teh je večina), ki nimajo strogega liturgičnega značaja, torej pri tihih svetih mašah, litanijah, šmarnicah se sme in naj se poje v domačem jeziku. Sedaj, ko je že minulo 35 let, odkar se je v naši škofiji pričel prepoved cerkvene glasbe, bo pač mogoče ob večjih praznikih obhajati strogo liturgično božjo službo. Zatorej naj bo v manjših župnijah peta sveta maša le ob največjih praznikih, tedaj pa natančno po predpisih“.

IV. Zunanja oblika cerkvenih kompozicij.

V tem odstavku daje Motu proprio navodila zlasti cerkvenim skladateljem, da se v svojih skladbah ne oddaljijo preveč od starih tradicionalnih oblik, kakor nam jih kaže v prvi vrsti gregorianski koral. Piše namreč:

„Posamezni deli maše in duhovnih dnevnih morajo tudi v glasbenem oziru obdržati isto obliko in isti značaj, ki ga jim je nadela cerkvena tradicija in je najbolj izražen v gregorianskem petju. Različno se torej glasbeno obravnavajo introit, gradual, antifona, psalm, himen, Gloria in excelsis itd.

Posebej se je treba ozirati na sledeča pravila:

a) Kyrie, Gloria, Credo itd. morajo tvoriti enoto kompozicije, kakor to njih tekst zahteva. Torej ni dopuščeno komponirati jih tako, da posamezni deli nimajo nikake zveze med seboj, da vsak del zase tvori popolno celoto, da se more iz cele kompozicije izločiti in s čim drugim nadomestiti.

¹⁾ Dandanes je to še lažje, ker imamo v molitveniku „Večno življenje“ poleg latinskega teksta vse to dobesedno poslovenjeno.

b) Pri večernicah se moramo ravnati po naredbah „Caeremoniale Episcoporum“, ki za petje psalmov predpisuje gregoriansko petje in dovoljuje figurirano glasbo za Gloria Patri in za himen.

Pri večjih slovesnostih je pa vendar dovoljeno, da se gregoriansko petje kora menjuje s takozvanimi falsibordoni ali slično komponiranimi verzi.

Za včasih je dovoljeno uglasbiti tudi cele psalme, da se le pri tem načinu glasbe ohrani lastnost psalmodije (odpevanja), t. j. če pevci navidezno odpevajo, naj že v popolnoma novih melodijah ali pa v takih, ki so vzete iz gregorianskega petja ali so po njem posnete.

Za vedno so torej izključeni in prepovedani takozvani koncertni psalmi.

c) Pri cerkvenih himnih treba paziti na tradicionalno obliko. Ni dovoljeno torej n. pr. Tantum ergo tako komponirati, da bi bila prva kitica romanca, kavatina ali adagio, Genitori pa allegro.

d) Antifone pri večernicah naj se redoma pojó v njim navadnih gregorianskih melodijah. Ako jih kdo hoče o posebni priliki uglasbiti, tedaj ne smejo imeti oblike koncertne melodije in tudi ne smejo po obsegu postati moteti ali kantate.“

Ti predpisi ne veljajo toliko našim krajem, kakor velikoveč Italiji, kjer so se polagoma vgnjezdile različne — nam neznane — razvade. Tako so nekateri italijanski skladatelji iz enega celotnega liturgičnega teksta, kakor je n. pr. Gloria ali Credo, napravili dolge kantate z več samostojnimi odstavki. Kaj takega prepoveduje Motu proprio. Dobri skladatelji seve skrbé za lepo enotnost ne le v posameznem takem liturgičnem tekstu, temveč za enotnost celò med vsemi stalnimi spevi svete maše. Zato uporabljajo kaj radi iste glavne motive v vseh stalnih delih svete maše. To so dobro znali že stari mojstri klasične polifonije.

Tudi drugo, kar navaja Motu proprio v tem odstavku, meri večinoma na italijanske razmere.

V. Pevci.

O teh pravi Motu proprio:

„Vse liturgično petje, izvzemši ono, kar poje duhovnik ali strežniki pri oltarju, in ki naj se poje ravno radi tega v gregorianski melodiji in brez spremljevanja orgelj, je pravzaprav lastno zboru levitov; zbog tega zastopajo vsi oni, ki pri službi božji pojó, tudi če so laiki, mesto pevcev cerkvenega zbora. Zato naj ima njihova glasba, vsaj večjidel, znak zborovega petja v koru.

S tem pa petje solistov ni izključeno. Vendar naj pri liturgičnih opravilih ne prevladuje tako, da bi se večji del liturgičnega teksta tako pel, temveč mora imeti na sebi značaj preproste melodične fraze in bodi kar najtesneje združen z ostalo skladbo, namenjeno za pevski zbor.

Iz istega načela (da nadomestujejo pevci nekdanje levite) sledi pa tudi, da izvršujejo pevci v cerkvi pravo liturgično opravilo, in da ravno

vsled tega ženskam, ki vendar niso zmožne take službe, ne moremo dopustiti, da bi sodelovale v koru ali v pevskem zboru. Ako se hočejo torej uporabiti visoki sopranovi ali altovi glasovi, naj se isti po starodavni šegi Cerkve izpopolnijo po deških glasovih.

Končno naj se v cerkveni pevski zbor sprejemajo samo pevci, ki so res pobožni in pošteno živijo, ki se po svoji skromnosti in lepem vedenju med liturgično službo božjo kažejo vredne svete službe, ki jo opravljajo. Lepo se poda, da pevci, ko pojó v cerkvi, nosijo cerkveno obleko in koretlje ter da so z mrežo zavarovani, ako je pevski zbor le preveč izpostavljen pogledom ljudstva.“

S temi besedami poudarja Motu proprio, da opravlja cerkveni pevski zbor liturgično službo in da dandanašnji cerkveni pevci nadomeščajo nekdanje duhovne osebe, ki so imele vsaj nižje redove, da so smele v prvih časih svete Cerkve pri službi božji izvrševati liturgične speve. Kako velika je torej čast cerkvenega pevca — laika! Sodelovati sme pri naj-svetejši daritvi in pri drugih vzvišenih opravilih svete Cerkve, kar je bilo nekdanj dovoljeno le duhovnim osebam.¹⁾ Cerkevni pevec deluje na prav poseben način v večjo čast božjo in v vzpodbudo vernikov, in zato si nabira na cerkvenem koru neminljivih zaslug za večnost.²⁾

Ker pa opravljajo cerkveni pevci liturgično službo, morajo biti praviloma moškega spola. Gledé ljubljanske škofije je presvetlemu gospodu knezoškofu Antonu Bonaventuru sam sveti Oče Pij X. dal nekak ustmen spregled od tega predpisa, ker bi sicer nastale pri nas skoro nepremagljive težkoče.

V zgornjem odstavku pa ni rečeno, da bi ne smela pri službi božji ženska orgljati.

Da morajo cerkveni pevci kot namestniki nekdanjih levitov živeti pobožno in vzgledno, zahteva tudi naša knezoškofijska okrožnica, ko pravi: „Pevci naj bodo verni katoličani in spodobnega obnašanja. Ako pojó v zboru tudi ženske, naj bodo ločene od moških v toliko, da se vsak spol postavi na eno stran.“

Zastran pevcev naroča tudi druga ljubljanska sinoda organistu to-le:

„Organist naj se ne plaši potrebnega truda, da pridobi zadostno število pevcev in jih v petju z vso marljivostjo izобрази. Pevske vaje pozno v noč niso dovoljene; tudi niso dovoljene vaje s posameznimi pevkami posebej; dalje ni dovoljeno vedno skupno in mešano klicati

¹⁾ Ako premišljujemo čast cerkvenega pevca, se moramo le čuditi, kako se more ta ali oni, ki mu je Bog podelil pevski dar, odtegovati cerkvenemu koru! Žalostna resnica je, da za posvetna pevska društva je lahko dobiti pevskih članov kljub temu, da morajo kot društveni udje še sami plačevati znatne prispevke, za cerkveno petje pa jih mnogokrat ni dobiti niti proti primerni plači!

²⁾ Tudi mnogih odpustkov so deležni cerkveni pevci. Papež Pij VII. je 16. januarja 1817 podelil odpustek enega leta, kolikorkrat kdo pospešuje sveto petje, in odpustek 100 dni vsem onim, ki pojó svete pesmi.

mladeniče in dekleta k izkušnjam, ampak da se zabrani pohujšanje, naj uči organist dekleta skupno ob istem času, mladeniče pa tudi posebej, izvzemši slučaj, da je radi pravilnega petja v cerkvi potrebno napraviti eno ali dve skupni izkušnji pevcev in pevk.

Organist bodi s pevci prijazen, krotak in potrpežljiv; nikogar naj ne predpostavlja drugim, ga povzdiguje ali kara; morda nastale prepire naj mirno poravna; naj ne dopušča, da bi pevci sami izbirali pesmi, niti njegova žena, ampak ozira naj se na želje pevskega zbora in sam odloči, kaj se bo pelo.

Kot pevca ali pevko naj brez župnikovega dovoljenja ne pripušča in ne odstavlja nikogar, in tudi ne dopušča, da bi pomagali v sosednjih župnijah. V pevski zbor naj se jemlje le osebe, ki so resnično pobožne in neomadeževanega življenja; osebe pevskega zbora, ki bi dajale pohujšanje, mora naznaniti župniku. Splošno naj skrbi z največjo pozornostjo za dobro ime svojega zbora.⁴

VI. Orglje in instrumenti.

V tem oziru določa Motu proprio to-le:

„Prava cerkvena glasba je pravzaprav vokalna glasba. Vendar je dovoljena tudi glasba s spremljevanjem orgelj. Dà, pri posamnih posebnih prilikah se smejo v postavnih mejah in vpošteva je pristojne ozire rabiti tudi drugi instrumenti. Vendar se pa to ne sme nikdar zgoditi brez posebnega dovoljenja škofovega, kakor zahteva to „Caeremoniale episcoporum“.

Prevladovati mora vedno petje; orglje in instrumenti naj ga samo podpirajo, ne smejo ga pa uduševati.

Ni dovoljeno začenjati petje z dolgimi preludiji, niti ga prekinjati z dolgimi medigrami.

Orgljanje naj se pri spremljanju petja v preludijih in medigrah itd. ne prilagodi samo naravi instrumenta, ampak naj zadošča tudi vsem onim zahtevam, katere moramo, kakor zgoraj povedano, staviti na dobro cerkveno glasbo.

Poraba klavirja v cerkvi je prepovedana, ravno tako uporaba šumčih in veseljaških instrumentov, kakršni so mali in veliki boben, cinele,¹⁾ zvončki i. dr.

Takozvanim muzikalnim bandam je strogo prepovedano igrati v cerkvi; samo izjemoma, če je škof pripustil, naj se dovoli, uporabiti omejeno, kraju primerno in prikladno število pihal; vendar mora dotična skladba, ki se ima proizvajati, biti s spremljevanjem vred uglasbena v resnem slogu, ki je podoben slogu za orglje in z njim popolnoma soglašča.

¹⁾ Italijanski izraz „piatti“ (latinsko „patellae“) ne pomenja pavk, kakor stoji napačno v dosedanem slovenskem prevodu motuproprija, temveč cinele, t. j. oni dve pločevinasti „pokrivači“, s katerima se pri vojaški godbi udarja drugo ob drugo. Pavk Motu proprio sploh nič ne omenja.

Pri procesijah zunaj cerkve lahko z dovoljenjem škofovim igra banda, vendar pa ne sme nikakor igrati posvetnih kemadov.¹⁾ Želeti bi bilo, da bi se godba ob takih prilikah omejila na spremljevanje kake latinske ali v domačem jeziku zložene cerkvene pesmi, katero pojó pevci ali pobožne družbe, ki se udeležujejo procesije.“

Ta določila motuproprija so dovolj jasna in ne potrebujejo posebne razlage.

Organisti naj se varujejo, da ne bodo orgelj nikdar zlorabili, kakor se je žal že mnogokrat zgodilo. Na vsak javni nastop v cerkvi naj se dobro pripravijo. Naša škofijska okrožnica pravi: „Najbolje je, da igrajo po tiskanih predlogah, zlasti kadar je več časa za sviranje.“

Da pa bodo mogli res dostojno orgljati, morajo biti v svoji stroki dobro izobraženi. Zato določuje naša okrožnica: „Organisti, v kolikor se bodo nadalje nastavljali, morajo biti šolani in za svojo službo usposobljeni. Komisija ima nalogo, gospodom župnikom dajati pojasnila o usposobljenosti prosilcev za organistovske službe.“

In druga ljubljanska sinoda pravi: „Organist naj hrepeni po vedno večji popolnosti v svoji stroki, zato naj nikdar ne zanemarja teoretične in praktične izobrazbe, ampak naj jo vsak dan nadaljuje; zahaja naj rad k poučnim tečajem, ki se večkrat vršijo za povzdigo cerkvene glasbe.“

Posebno pozornost naj obračajo organisti na orglje, da ravnajo z njimi pravilno. V tem oziru beremo v naši okrožnici:

„Orglje so dragocena stvar, namenjene bogoslužju, zategadelj posebej blagoslovljene. Zatorej naj cerkveni predstojniki in orgljevci posvetijo orgljam vso pozornost. Kadar cerkev potrebuje novih orgelj, naj se cerkveno predstojništvo obrne na enega izmed domačih mojstrov za dispozicijo in načrt omare. Oboje se predloži v zmislu „Škofijskega Lista“ 1892, stran 76., knezo-škofijskemu ordinariatu v pregled in potrdilo . . . . Ako je stara omara, bodisi po svojem slogu ali gradivu še količkaj vredna, naj se ohrani in, če potreba, poveča. Ko so orglje izvršene, naj se zopet knezo-škofijski ordinariat zaprosi za kolavdacijo, in ta bo poveril kolavdacijo strokovnjakom, ki bodo orglje pregledali in svoje poročilo ordinariatu predložili. Ta naredba je le v korist cerkvam in naj se vestno izpolnjuje.“

Orglje naj se varujejo prahu in solnčnih žarkov, zlasti je paziti, da miši ne pridejo zraven. Ako kaj ni v redu in organist sam ne more popraviti, naj se pokliče mojster sam, ki itak garantira nekoliko let za svoje delo. Ako je cerkev zelo obiskovana in se mnogo praši v nji, naj se orglje v gotovih dobah izprašé in uglasé. Je nekoliko stroškov, a orglje se na ta način bolje ohranijo.

¹⁾ V tem oziru je dandanes poskrbljeno tudi za take bande, ako imajo le resno voljo. V Nemčiji je izšlo več takih primernih skladb za pihala, n. pr. pri Coppennrathu v Regensburgu i. dr.

Po igri naj se registri zapró, da peresa ne izgubé prožnosti. Polne orglje naj zadoné ob praznikih, in sicer v začetku in koncem svete maše, kakor tudi ob slovesnem prihodu in izhodu škofa. Sicer pa naj se orglje rabijo prav diskretno, zlasti naj nikdar ne prevpijejo petja, ampak naj ga prijetno podpirajo.“

Gledé drugih instrumentov določa naša okrožnica to-le:

„Orkester ni prepovedan, vendar je treba v tem oziru velike previdnosti. Kjer ni v navadi, naj se ne vpelje, najmanj tam, kjer ne dostaje moči in godbenega orodja. Prepovedano je pa vsako glasbilo, ki svira mehanično, na primer gramofon, orkestrion itd.; istotako klavir, tamburica, kitara, harmonika. Godba na pihala (banda) je v cerkvi prepovedana; pri procesijah naj se ne vpelje; ako je vpeljana radi nastopa vojaštva ali drugega moštva, naj vsaj ne igra neprikladnih komadov, najmanj takih, ki spominjajo na erotično (ljubimsko) besedilo.“

VII. Trajanje liturgične glasbe.

Motu proprio določuje o tem to-le:

„Ni dovoljeno, da bi petje na koru ali sviranje na instrumente mašnika pri oltarju mudilo dalje časa, nego to dopuščajo liturgični obredi. Po cerkvenih predpisih se mora „Sanctus“ končati pred povzdigovanjem. Seveda se mora tudi mašnik, ki ima opravilo, ozirati na pevce. „Gloria“ in „Credo“ bodita po gregorianski tradiciji razmerno kratka.

Sploh se mora to kot huda zloraba zavreči, ako pri cerkvenih slovesnostih liturgija igra vlogo neke glasbi podrejene postranske stvari, ko vendar glasba tvori le en del liturgije in ji mora služiti kot ponižna dekla“.

S temi besedami se dovolj jasno označuje razmerje med liturgijo in cerkveno glasbo. Glavna reč pri službi božji so liturgični obredi; zato jih cerkvena glasba brez potrebe nikdar ne sme ovirati. Da se pri „Gloria“, „Credo“ in sekvencijah služba božja nekoliko zategne, je zaradi dolgega besedila samo ob sebi umevno. Sicer pa imej organist vedno pred očmi pravilo, da po lastni krivdi ne sme zategniti službe božje niti za trenutek. Paziti mora torej, da z orgljanjem vselej pravočasno preneha. Izogibati se mora vseh nepotrebnih mediger. To zahteva od njega tudi naša knezoškofijska okrožnica, ko pravi: „Organist naj se váruje, da ne bo z nepotrebnim sviranjem zadrževal duhovnika pred oltarjem; zlasti v začetku svete maše naj takoj začne z introitom“. Na morebitne modulacije se mora skrbno pripraviti že doma, da preide pravilno in po najkrajši poti iz enega tonovega načina v drugega, n. pr. med introitom in „Kyrie“. Spremljati mora znati gladko vse speve, da ne bo z okornim spremljanjem oviral petja ter tako sam zakrivil, da se služba božja zategne.

Ta odstavek motuproprija pa morajo imeti pred očmi tudi skladatelji, da ne bodo cerkvenih skladb po nepotrebnem na široko razpletali,

kar nahajamo žal pri mnogih sicer slavnih skladateljih prejšnjih časov. Vzor jim mora biti tudi v tem oziru gregorianski koral. Ako bi se kljub temu proizvajala včasih kaka daljša maša, da bi n. pr. mašnik prej prišel do povzdigovanja, kakor se je docela odpel „Sanctus“, mora mašnik s povzdigovanjem počakati, dokler se ne skonča petje na koru.

VIII. Glavna sredstva za povzdigo cerkvene glasbe.

V tem odstavku poudarja Motu proprio zlasti pet sredstev, ki naj bi zdatno povzdignila cerkveno glasbo; beremo namreč:

„Da se natančno izvrše tu navedeni predpisi, naj sestavijo škofje tam, kjer se to še ni zgodilo, posebno komisijo mož, ki imajo kompetentno sodbo v glasbenih stvareh. Ta komisija imej nalogo, da na način, ki se ji zdi najprimernejši, čuva nad glasbo, ki se proizvaja v cerkvah. Ista ne sme paziti samo na to, da je glasba sama na sebi dobra, ampak tudi na to, da odgovarja močem pevcev in da se vedno dobro proizvaja.

V duhovskih semeniščih in drugih cerkvenih zavodih naj se v zmislu določb tridentinskega zbora¹⁾ z vso pridnostjo in ljubeznijo goji že pohvalno omenjeni tradicionalni gregorianski koral. Predstojniki naj ne bodo preveč varčni z navduševanjem in s hvalo svojih mladih podložnikov. Ravno tako naj se med kleriki, kjer je to mogoče, ustanovi pevska šola za proizvajanje svete polifonije in dobre liturgične glasbe.

Pri navadnem pouku v liturgiji, morali in cerkvenem pravu, ki se daje bogoslovcem, se ne sme prezreti prilika, dotakniti se onih točk, ki so tesno zvezane z načeli in postavami cerkvene glasbe. Prizadevati si je treba, da se študij izpopolni s posebnim poukom o estetiki svete umetnosti, da ne bodo morebiti kleriki zapustili semenišča, ne da bi bili kaj slišali o teh k popolni cerkveni izobrazbi neobhodno potrebnih stvareh.

Skrbeti je treba tudi za to, da se vsaj v glavnih cerkvah ustanové nekdanje pevske šole, kar se je že zgodilo na mnogih krajih z najboljšim uspehom. Goreči duhovščini ne bo težavno ustanoviti take šole tudi pri manjših cerkvah, dà, celo na deželi. Pri tem lahko vdobi sredstvo, da zbira krog sebe otroke in odrasle, v njih lastno korist, vernemu ljudstvu pa v vzpodbudo.

Že obstoječe višje šole za cerkveno glasbo je treba po najboljših močeh podpirati in jih pomagati na novo ustanavljati tamkaj, kjer jih še ni. Posebno važno je, da prevzame Cerkev sama skrb za izobrazbo svojih pevovodij, organistov in pevcev po pravih načelih svete umetnosti“.

Tako komisijo, kakršno omenja tu Motu proprio, imamo tudi v naši ljubljanski škofiji. Njena naloga je, nadzirati in voditi vso cerkveno glasbo po škofiji.

¹⁾ Ta zbor ukazuje v 23. seji, 18. poglavju, da se morajo gojenci škofijskih semenišč učiti cerkvenega petja.

„Komisija naj pazi“, piše presvetli knezoškof v okrožnici, „jeli se izpolnjujejo cerkvena določila gledé petja in glasbe po cerkvah in naj mi svétuje, kaj bi bilo storiti, da postane slovesna služba božja vedno častitljivejša in vzpodbudnejša. Ta komisija ni zasebna, marveč je organ knezoškofijskega ordinariata“.

Poleg članov komisije pa so postavljeni še posebni nadzorniki organistov po celi škofiji. O teh pravi okrožnica: „Nadzorniki naj od časa do časa obišejejo župnije, se prepričajo o stanju cerkvenega petja in o njem poročajo knezoškofijskemu ordinariatu.“

Gledé s e m e n i š č zahteva tudi okrožnica nekaj podobnega, ko pravi: „V prvi vrsti naj se skrbi v semeniščih, da se bodo bogoslovci temeljito poučili v gregorianskem koralu. Pa tudi duhovniki, ki so že v pastirstvu, naj se potrudijo, da bodo poznali vse speve, ki jih imajo proizvajati. Verniki imajo pravico pričakovati, da jim duhovnik izvrši vse obrede, tedaj tudi koralno petje v vzpodbudo in tolažbo“.

O pevskih šolah beremo v naši okrožnici to-le: „Povsod se čuje, kakšen križ je s pevci. Komaj se malo priučé, že odidejo. To je zmeraj bilo in bo. Da pa organisti ne pridejo v zadrego, naj po vseh župnijah zasnujejo p e v s k e š o l e za mladi naraščaj, kakor je bilo nekdaj. V teh šolah naj se da mladini brezplačen, temeljit pouk. Ako se mali otroci v šoli naučé čitati, zakaj se ne bi bolj odrasli naučili peti po notah? Tega je zmožen vsakdo, samo treba je vnetega učitelja in učilnih sredstev. Komisija skrbi tedaj, da vdobimo temeljito, poljudno pevsko šolo v slovenskem jeziku, ki naj bo podlaga pevskemu pouku po župnijskih pevskih šolah“.

IX. Sklep.

Motu proprio konča s tem krepkim opominom k skupnemu delu:

„Naposled pa polagamo na srce pevovodjem, pevcem, duhovščini, predstojnikom semenišč, cerkvenih zavodov in redov, kakor tudi župnikom in cerkvenim predstojnikom, kanonikom pri kolegiatskih in katedralnih cerkvah, posebno pa škofom, da podpirajo z vso vnemo to dobro pre-mišljeno, davno zaželjeno in od vseh strani enoglasno zahtevano preosnovo cerkvene glasbe, da cerkvena oblast, ki je te predpise že večkrat izdala in jih zdaj iznova zabičuje, ne padé v zasmehovanje“.

„Dano v naši apostolski palači v Vatikanu na praznik sv. device in mučenice Cecilije, dne 22. novembra 1903, v prvem letu Našega pontifikata“.

Papež Pij X.

Iz tega je razvidno, kako važno vlogo igra v liturgiji cerkvena glasba in koliko skrbi jej je treba posvečati.

Isto poudarja tudi naša knezoškofijska okrožnica, ko pravi: „Enkrat za vselej izgini misel, kakor da je cerkveno petje pri svetih opravilih postranska stvar. Prvo mesto zavzema liturgija, drugo glasba, potem še le pridejo ostale umetnosti. Zatorej naj cerkveni predstojniki imajo posebno skrb za glasbo, naj podpirajo organiste s svetom in gmotnimi sredstvi,

naj bodrijo pevce in naj tej stroki posveté vso svojo pozornost. Mnogo se je že storilo v naši škofiji za glasbeno umetnost, obilo dela nas pa še čaka“.

In ob koncu okrožnice beremo: „Cerkve naj skrbno gojijo sveto glasbo, tako da bodo vsi, ki jih obiskujejo in so navzoči pri svetih opravilih, vselej mogli zaklicati: Kako ljubi so tvoji šotori, Gospod vojnih trum; moja duša hrepeni in koprni po dvorih Gospodovih!“ (Ps. 83.)

Liturgične koralne knjige.

Kdor se ukvarja s cerkveno glasbo, se mora pred vsem seznaniti z liturgičnimi knjigami, iz katerih zajemamo koralne speve in cerkvenoglasbene predpise. Zato hočemo tu navesti najiminitnejše take liturgične knjige:

Rimski misale, „*Missale Romanum*“, to je mašna knjiga, ki jo rabi rimsko-katoliška Cerkev pri presveti daritvi. V njej nahajamo vse molitve in berila, predpisana za vse maše celega leta, kakor tudi razne intonacije in vse napeve za prefacije in „*Pater noster*“, ki jih potrebuje mašnik pri peti sveti maši. Prvotno so bili ti posamezni deli raztreseni v več knjigah; v 13. stoletju so jih združili v tako imenovani „*Missale plenarium*“. Po naročilu tridentinskega cerkvenega zbora je papež Pij V. leta 1570. oskrbel prvo oficijelno izdajo misala; zato se njegovo ime še dandanes bere na naslovni strani misalovi. Pozneje so misale — dasi v malenkostnih rečeh — predelali Klemen VIII. (1604), Urban VIII. (1634), Leon XIII. (1884) in slednjič Pij X. (1908). Zadnji imenovani papež je v misalu vpeljal na novo poživljeni tradicionalni koral, besedila samega pa ni nič izpremenil.¹⁾

Tudi za organista je misale velikega pomena, ne toliko zaradi intonacij in napevov, ki se nahajajo v njem, kakor velikoveč zaradi tega, ker najde v misalu besedilo za vse maše v letu. Zato je dobro, ako tudi organist ve, kako je misale sestavljen, da lahko sam poišče katerokoli mašo.

Prvi glavni del misala je „*Proprium missarum de tempore*“. V tem delu nahajamo vse izpremenljive molitve za nedelje in ferije, ob katerih se ne obhaja noben praznik svetnikov, kakor tudi za vse velike praznike Gospodove. Izjemoma se nahajajo v tem delu le oni prazniki svetnikov, ki imajo svoje stalno mesto med Božičem in svetimi Tremi kralji, kakor n. pr. praznik sv. Štefana, sv. Silvestra i. dr. Pričenja se ta del s prvo adventno nedeljo, s katero se pričanja tudi cerkveno leto, in ima najprvo štiri adventne nedelje; po tretji adventni nedelji so vpletene tudi maše za tri adventne kvaterne dni. Na to pride božična vigilija, Božič („*in Nativitate Domini*“), prazniki svetnikov v božični osmini, Obrezovanje Gospodovo („*in Circumcisione Domini*“), Razglašenje Gospodovo („*in Epiphania Domini*“), šest nedelj po Razglašenju, tri predpepelnične nedelje

¹⁾ Ako želé kje iz kateregakoli vzroka ohraniti stari misale, pa bi vendar radi peli po tradicionalnem načinu, se vdobé pri Pustetu v Regensburgu tradicionalni napevi misala v posebnem zvezku, in sicer v trojni velikosti, kar se potem lahko pridene k staremu misalu.

(„Dominica in Septuagesima, Sexagesima, Quinquagesima“), na to pepelnična sreda („Feria quarta Cinerum“) in vsi dnevi postnega časa, katerih vsak ima lastno mašo, do vštete velikonočne sobote („Sabbato Sancto“). Tu se „Proprium de tempore“ pretrga, na kar pride „Ordo Missae“; na tem mestu so vse one stalne molitve pri sv. maši, ki se navadno ne izpreminjajo, kakor n. pr. pristopne molitve, „Gloria“ z vsemi raznimi intonacijami, „Credo“, razne prefacije najprvo z notami, potem še enkrat brez not; na to „Canon Missae“ (tiha maša) s slovesnim in ferialnim „Pater noster“ ter z vsemi „Ite missa est“ in „Benedicamus Domino“. Na to se nadaljuje „Proprium de tempore“ z velikonočno nedeljo („Dominica Resurrectionis“) in z njeno osmino; potem pride pet nedelj po Veliki noči, katerih prva se imenuje bela nedelja („Dominica in Albis“). Po peti nedelji je vpletena maša „Exaudivit“ za prošnje dni. Na to pridejo v tem delu veliki Gospodovi prazniki: Vnebohod („in Ascensione Domini“), Binkošti („Dominica Pentecostes“) s posebno osmino, praznik presvete Trojice („in festo Ss. Trinitatis“), praznik sv. R. Telesa („in solemnitate Corporis Christi“), na to vseh 24 nedelj po Binkoštih. Po 17. nedelji po Binkoštih so uvrščene maše za tri septemberske kvaterne dneve.

Drugi glavni del misala ima nadpis „Proprium missarum de Sanctis“. V tem delu so mašni formulari za godove svetnikov. Ker se cerkveno leto pričinja z adventom, torej navadno ob koncu novembra, se tudi ta del pričinja z vigilijo sv. Andreja (29. novembra), na kar se vrsté godovi svetnikov po posameznih mesecih. Ker je na vsaki strani zgorej zaznamovan dotični mesec, je čisto lahko najti mašni formular kateregakoli svetnika. V tem delu je iskati tudi vse Marijine praznike, izmed Gospodovih pa samo one, ki niso zapovedani in so torej vobče nižje vrste, kakor n. pr. izpremenitev Gospodova (Transfiguratio D. N. Jesu Chr.) 6. avgusta, pa tudi praznik presv. Srca Jezusovega („in festo Ss. Cordis Jesu“) ob koncu meseca maja.

Tretji glavni del je „Commune Sanctorum“. Tu so razni mašni formulari za posamezne vrste svetnikov; mnogi svetniki namreč nimajo lastnega mašnega formulara, temveč je treba vzeti splošni formular iz „Commune Sanctorum“. Tak formular je najprvo za vigilijo kakega apostola („in vigilia unius Apostoli“), potem dva formulara za mučenca-škofa („Commune unius Martyris Pontificis“), na to dva formulara za mučenca, ki ni bil škof („Commune unius Martyris non Pontificis“), nadalje dva formulara za mučence o velikonočnem času („Commune Martyrum tempore paschali“) in sicer najprvo za enega mučenca („de uno Martyre“), na to za več mučencev („de pluribus Martyribus“); za tem so trije formulari za več mučencev izven velikonočnega časa („Commune plurimorum Martyrum extra tempus paschale“); nadalje dva formulara za spoznovalca-škofa („Commune Confessoris Pontificis“), eden za cerkvene učениke („Commune Doctorum“), eden za opate („Missa pro Abbatibus“). Na to pridejo formulari za device („Commune Virginum“), in sicer najprej dva za devico-mučenico („pro Virgine et Martyre“), potem

eden za več devic-mučenic („Commune plurium Virginum et Martyrum“), nadalje dva samo za devico („pro Virgine tantum“), potem dva za svetnice, ki niso bile device („Commune non Virginum“), in sicer prvi za mučenico, ki ni bila devica („pro una Martyre non Virgine“), drugi pa za svetnico, ki ni bila ne devica, ne mučenica („pro nec Virgine nec Martyre“). Za tem je skupni mašni formular za obletnico posvečevanja cerkva („in anniversario Dedicacionis Ecclesiae“). Potem so tako imenovane votivne ali poželjne maše, n. pr. na čast sv. Trojici, sv. angelom itd.; na to maše za posebne potrebe, zadnja med njimi je poročna maša („pro sponso et sponsa“). Za tem pridejo „orationes diversae“, to so molitve za razne potrebe. Nadalje so maše za mrtve, potem maše, ki so v rabi samo po nekaterih krajih („Missae pro aliquibus locis“), nazadnje še maše, ki so določene le za domačo škofijo, torej pri nas „Missae propriae Sanctorum Dioecesis Labacensis“.

Kdor ima pred očmi to razdelitev misala, bo lahko našel mašni formular za katerikoli dan v letu. Za vsak slučaj mu bo dobro došlo tudi še kazalo v alfabetičnem redu ob koncu misala.

Druga, za organiste in cerkvene pevce še važnejša knjiga je **rimski graduale**, „**Graduale Romanum**“, v katerem so vsi stalni in izpremenljivi spevi celega leta, ki jih proizvaja pevski zbor pri peti sveti maši. Tudi graduale ima podobno razdelitev kakor mašna knjiga, obsega torej tudi „Proprium de tempore“, „Proprium de Sanctis“, „Commune Sanctorum“, „Missae votivae“ in „Missae pro aliquibus locis“. Ob koncu knjige pa nahajamo „Ordinarium Missae“ z „Asperges“ in „Vidi aquam“, s stalnimi spevi vseh raznih koralnih maš, z „Requiem“ in pogrebnimi spevi. Na to so še „Toni communes Missae“ za oracije, profecije, epistolo in evangelij, za mašne rezponzorije, za „Confiteor“, za vse „Gloria Patri“ pri introitih in za „Alleluia“ o velikonočnem času pri introitu, oferitoriju in komuniji. V dodatku („Appendix“) je še dvojni koralni „Te Deum“, „Veni Creator“, „Pange lingua“ in himni pri procesiji na praznik sv. R. Telesa.

Pomniti je še, da se s „Commune Sanctorum“ začno strani iznova šteti, vsaka številka pa je v oklepaju; ravno tako se strani na novo štejejo v „Ordinarium Missae“, tu pa ima vsaka številka zvezdico.

Tudi graduale je opremljen z natančnim kazalom v alfabetičnem redu.¹⁾

Tretja silno važna knjiga je **rimski antifonarij**, „**Antiphonarium Romanum**“ („**Antiphonale**“); obsega vse speve duhovnih dnevnih od matutina do vštetega kompletorija. Tudi po tej obširni knjigi je posnetih več izpiskov. Posebno važen tak izpisek je **rimski vesperale**, „**Vesperale Romanum**“, z vsemi spevi za vespere in kompletorij. Urejen je na podoben način, kakor misale in graduale. Najprvo so vespere in kompletorij za posamezne dni v tednu; potem pride „Proprium de tempore“,

¹⁾ Po vatikanski izdaji („Editio Vaticana“) je posnetih več izpiskov (Epitome), ki so izšli pri Pustetu, Schwannu, Styriji in drugje, deloma s koralnimi, deloma z modernimi notami. Praktično izdajo graduala v moderni transpoziciji je priredil dr. Fr. Mathias v Pustetovi založbi.

„Proprium de Sanctis“, „Commune Sanctorum“, „Officium de Beata Maria Virgine“, oficij za rajnike, oficiji za nekatere kraje („pro aliquibus locis“), naposled „Toni communes“, to so oni skupni napevi, ki se rabijo pri vesperah sploh, n. pr. napevi za „Deus in adiutorium“, za psalmove tone, kapiteljne in verzikeljne, za oracije in „Benedicamus“. Ob koncu knjige so pridejani še nekateri napevi, n. pr. „Te Deum“, „Veni Sancte“ in „Veni Creator“, litanije vseh svetnikov, antifone in verzikeljni za kome-moracije svetnikov.¹⁾

Nadaljna liturgična knjiga je **rimski pontifikale**, „**Pontificale Romanum**“, ki obsega samo ona bogočastna opravila, ki jih opravljajo škofje izven svete maše, torej ima tudi speve samo za taka škofovska opravila.²⁾

Važna knjiga je tudi **škofovski ceremonijale**, „**Caeremoniale Episcoporum**“, zaradi mnogih liturgičnih predpisov, zlasti še o petju, instrumentalni glasbi in orgljanju.

Rimski obrednik, „**Rituale Romanum**“, obsega molitve in speve, ki se jih poslužuje duhovnik pri delitvi sv. zakramentov, pri pogrebih in blagoslovilih.³⁾

Praktična in zelo poučna liturgična knjižica je tudi „**Cantorinus Romanus**“, ki obsega vse splošno obvezne intonacije in napeve iz tipičnih izdaj, zlasti vesperala in misala. Zato se v novi vatikanski izdaji imenuje ta knjiga „Cantorinus seu Toni communes Officii et Missae“.

Končno bodi omenjena še knjiga „**Directorium chori**“, ki je nekak obširen navod, kako urediti in voditi vso molitev v koru z ozirom na petje. Razen rezponzorijev v jutranjicah obsega vse speve antifonarija, če ne v celoti, pa vsaj njih začetek in tonov način.

To so glavne liturgične koralne knjige.⁴⁾

B. O cerkveni glasbi pri posameznih svetih opravilih.

I. Sveta maša.

Daritev svete maše je najsvetejše vseh opravil, kajti tu se na nekrvav način ponavlja isto, kar se je nekdaj vršilo na gori Kalvariji: Jezus Kristus se nekrvavo daruje svojemu nebeškemu Očetu pod podobama kruha in vina. Z daritvijo svete maše častimo Boga na najpopolnejši način.

¹⁾ Izpiski iz antifonarija so n. pr. „Officium Nativitatis“, „Officium hebdomadae sanctae“, „Officium defunctorum“, „Epitome ex Vespere Romano“, ki obsega vespere za nedelje in največje praznike. Za pevce, ki pojo vespere, je posebno praktična, z vsemi kadencami pravilno zaznamovana knjižica „Psalmi Vesperarum et Completorii“, ki jo je uredil Springer ter je izšla v Pustetovi založbi.

²⁾ Tudi iz te knjige so izšli razni izpiski z vsemi potrebnimi koralnimi spevi, n. pr. za birmo, za podelitev nižjih in višjih redov ter mašniškega posvečenja, za konsekracijo oltarja in cerkve.

³⁾ Izpisek iz te knjige je n. pr. „Processionale“, ki obsega speve pri procesijah, litanijah in pri slovesnem sprejemu škofa; nadalje „Exsequiale“ z obredi in spevi pri pogrebih.

⁴⁾ V novi vatikanski izdaji imamo že večino navedenih liturgičnih knjig, vendar ne še vseh, zlasti zaradi skrajno neugodnih razmer, ki jih je ustvarila svetovna vojska. Najbolj pogršamo knjige „Officium hebdomadae sanctae“.

Organist in pevski zbor imata posebno čast in srečo, da smeta na odličen način sodelovati pri sveti daritvi. Če kje, morata zlasti tu zastaviti vse svoje moči, da vredno proslavita božjega Zveličarja, ki se na oltarju daruje za nas. Vredno pa ga bosta proslavila le tedaj, ako se bosta natančno ravnala po želji in predpisih svete Cerkve. Ti predpisi so za razne vrste svete maše različni. Razločujemo namreč peto, slovesno, tiho in črno sveto mašo.

1. Peta in slovesna sveta maša.

Peta maša („missa cantata“) je ona, pri kateri mašnik nekatere dele svete maše poje in mu pevci odpevajo. Slovesna maša („missa solemnis“) je pa tedaj, ako strežeta mašniku vsaj dijakon in subdijakon v posebnih duhovskih oblačilih; subdijakon poje epistolo, dijakon pa evangelij in „Ite missa est“. Tudi se pri slovesni sveti maši zažiga kadilo in se ž njim pokadi oltar, mašna knjiga, hostija in vino ter mašnik sam.

Za pevski zbor ni razlike med peto in slovesno sveto mašo; za obe veljajo isti predpisi. Pri obeh se sme peti izključno le v liturgičnem, latinskem jeziku; pri obeh se morajo peti vsi predpisani stalni in izpremenljivi mašni spevi. Stalni spevi so: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei in mašni rezponzoriji; izpremenljivi spevi so: introit, graduale, ofertorij in komunija.

Oglejmo si vse te speve, kakor si sledè pri presveti daritvi.

a) Introit.

Latinska beseda „introitus“ pomeni vhod. Nekdaj so peli namreč ta spev takrat, ko je imel škof slovesen vhod v cerkev. Ta spev je bil nekdanj daljši, nego je sedaj. Po introitovi antifoni so peli cel psalm ali vsaj večji del psalma, dokler niso izpred oltarja dali pevskega zboru znamenja, da se ima spev končati. Ob koncu so dodali še „Gloria Patri“. V spomin na to staro navado stojita v misalu in gradualu še dandanes nad introitovo psalmovo vrstico črki Ps. („psalmus“), in ne črka V. („versus“), kakor bi bilo pričakovati zaradi ene same psalmove vrstice. Od osmega ali devetega stoletja nadalje ima introit že dandanašnjo obliko ter obstoji iz antifone, psalmove vrstice in „Gloria Patri“, na kar se antifona ponovi.

Od tihe nedelje do vštete velikega četrtega odpade pri introitu „Gloria Patri“, kolikorkrat se obhaja sveta maša „de tempore“; v tem času se po psalmovi vrstici takoj ponovi antifona.

Velikonočno soboto ni introita; pred sveto mašo namreč se pojó litanije in te vodijo neposrednje h „Kyrie“. Isto velja tudi za binkoštno soboto, toda samo za ono sveto mašo, ki se poje takoj po posvečevanju krstne vode.

V velikonočnem času, t. j. od velikonočne nedelje do vštete sobote pred praznikom presvete Trojice, se pridevata k antifoni dva „alleluia“.

Velikonočni čas se v gradualu zaznamuje s črkama *T. P.* t. j. „tempore paschali“.

Introit se prične peti takoj, ko pristopi mašnik k oltarju („*accedente sacerdote ad altare*“); ni treba torej čakati, da bi mašnik začel že pristopne molitve.¹⁾

Introit se poje najprimerneje koralno. Ker njegove melodije v obče rimajo velikega obsega in so bolj mirnega, slovesnega značaja, so ti koralni spevi posebno pripravni za zborovo petje.²⁾ Glede koralnega proizvajanja daje graduala to-le navodilo: Ob ferijah in preprostih godovih („*in feriis et festis simplicibus*“) intonira introit en sam pevec do zvezdice; o drugih godovih in nedeljah intonirata dva, o slovesnih praznikih pa štirje, ako je dovolj pevcev. Na to nadaljuje zbor do psalma. Prvi del psalmove vrstice in „*Glori Patri*“ do zvezdice pojó zopet dotični predpevci, drugi del obeh vrstic pa zbor. Ko se pa na to antifona ponovi, je ni treba iznova intonirati, temveč jo poje ves zbor od začetka do psalma.

Introit je jako pomenljiv spev, ker naznanja glavno misel praznikovo. Dostikrat že takoj prve besede povedó, kaj obhajamo ta ali oni praznik. N. pr. božični praznik „*Puer natus est nobis*“ („Dete nam je rojeno“), ali véliko nedeljo „*Resurrexi et adhuc tecum sum*“ („Vstal sem in še sem pri tebi“), ali binkoštno nedeljo „*Spiritus Domini replevit orbem terrarum*“ („Duh Gospodov je napolnil zemlje krog“).

Po pravici imenuje nekdo (P. Ambrozij Kienle) introit „veličastno, krasno uverturo, ki s svojim bogastvom in vzletom napoveduje veličino bližajočih se skrivnosti; njegov znak je živahnost, polna moči in ognja“.

Introit se pri peti sveti maši ne sme izpustiti. Razvado, da se introit pri peti sveti maši do cela opušča, imenuje zbor za svete obrede zlorabo, ki jo je treba odstraniti. (S. R. C. 11. sept. 1847). In naša škofijska okrožnica določa: „Introit se mora peti ali vsaj recitirati, to je razločno deklamirati s spremljevanjem orgelj“.

b) *Kyrie eleison.*

„*Kyrie* sledi introitu brez odmora“, beremo v naši škofijski okrožnici. Ta spev je najbrže ostanek starih litanij, ki so se nekdam pele pred sveto mašo, kakor nahajamo še dandanes nekaj podobnega velikonočno in binkoštno soboto. Trikrat se poje „*Kyrie eleison*“ („Gospod, usmili

¹⁾ Nekateri, n. pr. Johner, Drinkwelder in drugi menijo, da se sme z introitom začeti že takoj, ko gre mašnik k oltarju; drugi pa, n. pr. Mitterer, Bonvin, Schmid, trdijo, da se sme introit pričeti še le tedaj, ko pristopi mašnik k oltarju. Ti se sklicujejo na *Caeremoniale ep. lib. II. c. 8.* in zlasti na *Decr. auth. 2424 ad 7.* V praksi pač ne bo velike razlike med prvim in drugim načinom, ker je pot iz zakristije do oltarja navadno kratka.

²⁾ Sicer se za introite o večjih praznikih dobé tudi večglasne skladbe, zlasti v obliki tako imenovanih „*falsobordoni*“, ali take skladbe ne dosegajo nikdar veličastnih koralnih napevov. Najbolje stori, kdor ostane izključno pri koralnih introitih.

se nas“) v čast Bogu Očetu, trikrat „Christe eleison“ („Kristus, usmili se nas“) v čast Bogu Sinu, in zopet trikrat „Kyrie eleison“ v čast Svetemu Duhu.

Ta klic izvira — kakor kažejo grški izrazi — iz grške cerkve in je tudi v latinski liturgiji že zelo star. Vendar prvotno so klicali samo „Kyrie eleison“ in brez določenega števila. Papež Gregor Veliki je vpeljal tudi „Christe eleison“, pa še vedno brez določenega števila. Še le v začetku devetega stoletja se je vpeljala dandanašnja navada, da ima Kyrie ravno devet invokacij.

V gradualu so za razne vrste godov tudi razne melodije za Kyrie. Zadnji „Kyrie eleison“ v koralnih napevih je razdeljen v dva ali tri dele, ki so zaznamovani z eno in dvojno zvezdico. Ako sta samo dva dela (torej le ena zvezdica), pojó prvi del predpevci, drugi del vsi. Ako je zadnji „Kyrie eleison“ razdeljen v tri dele (po prvem delu se nahaja ena zvezdica, po drugem pa dve), pojó prvi del predpevci, drugi del ostali pevci, tretji del pa vsi. Ako je zadnji Kyrie razdeljen v pet delov (n. pr. Kyrie I ad libitum), se na podoben način vrsté predpevci in pevski zbor.

Ako se poje Kyrie koralno, je dovoljeno nekatere invokacije tudi recitirati. Ako se poje Kyrie devetkrat, se najprimerneje poje v dveh zborih; prvi Kyrie poje prvi zbor, drugega drugi zbor, tretji Kyrie prvi zbor, prvi Christe drugi zbor i. t. d. Zadnji Kyrie pojeta oba zbora. One invokacije, ki na ta način pripadajo drugemu zboru, se lahko recitirajo.

Pri večglasnih kompozicijah tega speva se mora ohraniti tridelnost; tudi se ne smejo Kyrie in Christe eleison semtertja mešati. Tudi v večglasnih skladbah naj se gledé invokacij kolikor mogoče ohrani število devet; ali če to ni mogoče, naj se invokacije vsaj nikar preveč ne ponavljajo.

Končno je še pomniti, da je grška beseda „eleison“ čveterozložna, zato se ne sme uglasbiti in peti: „e-lei-son“, temveč „e-le-i-son“.

c) Gloria.

Takoj po končanem Kyrie intonira mašnik „Gloria in excelsis Deo“, kadar je to predpisano. Ker se ta slavospev tolikrat poje, mora biti njega pomen organistu in pevcem popolnoma znan; zato ga podamo tu v celoti s slovensko prestavo vred. ¹⁾

¹⁾ Ker je pri petju zelo važno, da pozna pevec in še bolj skladatelj pomen ne le posameznih odstavkov, temveč tudi posameznih besed, zato je slovenska prestava postavljena poleg latinskega teksta in se tesno naslanja na latinsko besedilo, čeprav je zaradi tega prestava tu pa tam nekoliko okorna. Da se učitelj v orgljarski šoli prepriča, ali učenec razume latinsko besedilo, mu da v roke kako latinsko mašo ali gradualno knjigo in učenec mora latinsko besedilo ne le gladko brati, temveč tudi besedo za besedo predstaviti. To naj zahteva saj pri vseh stalnih spevih svete maše in pri takih, ki se mnogokrat pojó.

Glória in excélsis Deo. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Laudámus te. Benedícimus te. Adorámus te. Glorificámus te.

Grátias ágimus tibi propter magnam glóriam tuam.

Domine Deus, Rex coelestis, Deus Pater omnipotens. Dómine Fili unigénite, Jesu Christe. Dómine Deus, Agnus Dei, Fílius

Patris. Qui tollis peccáta mundi, miserére nobis, Qui tollis peccáta mundi, súscipe deprecationem nostram.

Qui sedes ad dexteram Patris, miserére nobis. Quóniam tu solus sanctus. Tu solus Dóminus. Tu solus Altíssimus,

Jesu Christe, cum Sancto Spiritu in glória Dei Patris. Amen.

Slava na višavah Bogu in na zemlji mir ljudem dobre volje.

Hválimo te, slavimo te, mólimo te, poveličujemo te.

Hvalo dajemo tebi zaradi velike slave tvoje.

Gospod Bog, kralj nebeški, Bog Oče vsemogočni. Gospod Sin edinorojeni, Jezus Kristus. Gospod Bog, Jagnje božje, Sin Očetov. Ki odjemlješ grehe sveta, usmili se nas. Ki odjemlješ grehe sveta, sprejmi prošnjo našo.

Ki sediš na desnici Očetovi, usmili se nas. Zakaj

ti sam (si) svet, ti sam Gospod, ti sam najvišji,

Jezus Kristus, s Svetim Duhom v časti Boga Očeta. Amen.

Kako vzvišen je ta spev! Pričenja se z besedami, ki so jih sveti večer peli angeli nad betlehemskimi planjavami; nadaljevanje pa je slavospev večnemu Očetu, učlovečenemu Sinu božjemu in Svetemu Duhu; zato se imenuje ta spev tudi vélika doksologija (véliki hvalospev presvete Trojici), da se loči od male doksologije, s čimer se zaznamuje „Gloria Patri“ ob koncu psalmov.

Besedilo tega speva je grškega izvora in sega nazaj v prva stoletja. V rimski Cerkvi so ga prvotno peli samo pri prvi božični maši. V 5. stoletju so ga peli tudi ob nedeljah in praznikih svetnikov, toda samo škofje so ga smeli tako pogostoma intonirati, navadni mašniki pa le o velikonočnem prazniku. Ob koncu 11. stoletja pa so ga že splošno peli tako, kakor je še dandanes v navadi. V prejšnjih časih je bila tudi ta razlika, da je mašnik intoniral ta spev obrnjen proti ljudstvu.

V medicejskem koralu so bile za ta slavospev samo štiri intonacije, sedaj jih pa imamo petnajst, oziroma osemnajst, ako štejemo tudi tri intonacije „ad libitum“.

Gloria se ne poje pri vsaki sveti maši; odpade namreč vse adventne in postne, kakor tudi tri predpostne nedelje, nadalje ob vseh ferijah cerkvenega leta, izvzemši ferije velikonočnega časa, nadalje na god nedolžnih otročičev, ako ne pride na nedeljo, in v vseh zasebnih votivnih mašah, izvzemši votivno mašo na čast Materi božji ob sobotah in votivno mašo na čast sv. angelom. Slovesne votivne maše pa imajo ta spev, ako niso spokornege značaja in se ne obhajajo v vijolični barvi. Vigilije tudi

nimajo tega speva, izvzemši vigilijo pred Razglašenjem Gospodovim in pred Binkoštni. Božična vigilija ga ima le tedaj, ako pride na nedeljo. Maša prošnjih dni („Exaudivit“) ga tudi nima, istotako ne poročna maša („missa pro sponso et sponsa“).

Ta slavospev mora mašnik intonirati, pevski zbor pa nadaljuje: „Et in terra pax hominibus“. Ako se poje koralno, se najbolje proizvaja v dveh zborih, oziroma predpevci se vrsté z zborom. Posamezni verzi se smejo tudi recitirati s spremljevanjem orgelj, vendar sklepni verz in pa oni odstavki, ki obsegajo besede „adoramus te“, „gratias agimus“, „Jesu Christe“, „suscipe deprecationem nostram“, se morajo peti, ker pri teh besedah mašnik pripogiba glavo. Tudi v večglasnih skladbah naj skladatelji obračajo posebno pozornost na te besede; obenem naj se ogibajo vsega nepotrebnega ponavljanja liturgičnega besedila in zlasti sklep ne bodi predolg. Besedilo tega speva se ne sme krajšati, kakor se je v prejšnjih časih pogostoma dogajalo. Da bi se pa ta spev popolnoma opustil ali samo z orgljami odigral, imenuje zbor za sv. obrede zlorabo, ki se mora brezpogojno odstraniti, (S. R. C. 19. sept. 1654).

č) Oracije in epistola.

Po skončanem slavospevu, ali — ako se Gloria ni pela — po zadnjem Kyrie, zapoje mašnik obrnjen proti ljudstvu: „Dominus vobiscum“, to je: „Gospod z vami“. In pevski zbor mu odgovori: „Et cum spiritu tuo“, kar pomenja: „in s tvojim duhom“. ¹⁾ To je star jutrovski pozdrav. Kakor beremo v Rutini knjigi (2. 4.), je že Boc v stari zavezi ženjce na polju pri Betlehemu pozdravil z besedami: „Gospod z vami“. Tako želi tudi mašnik vernikom, naj bi bil ž njimi Gospod, kateri je obljubil, da kjer sta dva ali kjer so trije zbrani v njegovem imenu, tam bo sam v sredi med njimi. Pevski zbor pa želi mašniku isto, naj bi bil Gospod tudi z njegovim duhom, to je z njim. Nato mašnik obrnjen proti oltarju vzpodbuja vernike, naj združijo svoje molitve z njegovimi, rekoč: „Orémus“, to je: „molimo“, na kar z razprostrtimi rokami moli eno ali več oracij.

Te oracije se imenujejo tudi kolekte. Latinska beseda „collecta“ ali „collectio“ je pomenjala prvotno sestanek ali zbor k skupni molitvi; odtod tudi izraz „oratio ad Collectam“, to je molitev za bogoslužno opravilo. Pozneje pa so ta izraz okrajšali ter oracije imenovali kratkomalo „collecta“.

Ako je več oracij, ima le prva in zadnja poseben sklep, na katerega odgovarja pevski zbor s hebrejsko besedo „Amen“. Ta beseda ima dva pomena. Ob koncu vere pomenja „tako je“ ter s tem potrdimo, da vse trdno verujemo, kar obsega vera. Ob koncu kake molitve pa pomenja amen „tako bodi“ ter s tem izrekamo željo, naj Bog usliši naše prošnje. Kako pomenljiva je torej ta besedica, ki jo pevci tolikrat pojó! Z njo ponové takorekoč mašnikovo molitev ter želé, naj jo Bog usliši.

¹⁾ Isto odgovarja zbor tudi na škofovski pozdrav „Pax vobis“, to je „mir vam bodi!“

Gledé načina, kako naj pevci mašniku odpevajo, določuje naša škofijska okrožnica to le: „Responzoriji se pojó koralno, eno — ali večglasno.“

Po oracijah se poje list ali epistola. Pri slovesni maši poje epistolo subdijakon.

Že v stari zavezi so pri službi božji brali knjige svetega pisma; to navado so ohranili tudi prvi kristjani. Imeli so pa v prvih časih pri sv. daritvi trojno branje: prvo iz sv. pisma stare zaveze, drugo iz dejanja apostolov ali iz listov sv. Pavla, in tretje iz evangelijev. Drugo branje odgovarja naši epistoli. Imenuje se pa to branje epistola ali list zaradi tega, ker je večinoma vzeto iz listov svetih apostolov, zlasti še svetega Pavla. Brali ali peli so epistolo na posebni prižnici, imenovani „ambo“, ob vhodu v presbiterij.

Pevski zbor sam nima pri epistoli ničesar opraviti, ker „Deo gratias“ („Bogu hvala“) ob koncu epistole govori vedno le strežnik ter se tako v imenu ljudstva zahvali za slišane nauke.

d) Graduale, trakt, sekvenca.

Takoj po listu se poje na koru graduale. Ime ima ta spev od latinske besede „gradus“ (stopnice), ker ga je nekdam pel predpevec na ambonskih stopnicah. Že pri Izraelcih v stari zavezi je bila navada, da so po berilu iz sv. pisma peli kak psalem. To navado so od Izraelcev sprejeli tudi kristjani. Ker pa je bilo v prvih časih pri sv. maši trojno berilo, sta bila potrebna dva različna speva, ki sta ločila ona berila; in tako se se je med prvim in drugim berilom pel graduale, med drugim in tretjim pa aleluja, oziroma trakt. Ko so pozneje eno berilo odstranili¹⁾, so kljub temu obdržali obojni spev.

Graduale je bil nekdam mnogo daljši in je navadno obsegal cel psalem. Imel je ta spev obliko responzorija: predpevec-solist je pel posamezne verz, zbor pa je po vsakem verzu odgovarjal z vedno istim refrenom. Ko se je pozneje v cerkvi udomačilo vedno bogatejše, melizmatično petje, so graduale okrajšali; že pred 13. stoletjem je odpadel tudi refren, in tako se je izgubil responzorialni značaj tega speva. Kako visoko pa so cenili nekdam ta spev, kaže nam tudi to, da med tem spevom ni imela duhovščina pred oltarjem nobenega liturgičnega opravila, temveč so vsi samo poslušali.

Dandanes ima graduale navadno dva dela: responzorij in verz. Za verzom pa prideta dva aleluja, nato zopet en verz, in ob koncu še en aleluja.

V vatikanskem gradualu je tudi natančen navod, kako naj se pojó koralni gradualni. Eden ali dva pevca pojeta začetek graduala do zvezdice; nadaljujejo vsi ali vsaj nekateri odbrani pevci. Verz pojeta zopet dva predpevca do zvezdice, nadaljuje ves zbor. Sme se pa peti graduale tudi po starem responzorialnem načinu, da namreč cel verz pojeta samo dva pred-

¹⁾ V nekaterih mašah postnega časa in kvaternih dni se je še do današnjega dne ohranilo več beril.

pevca ali tudi en sam pevec, na to pa zbor ponovi prvi del graduala do verz. Prvi aleluja do zvezdice poje en sam pevec ali dva; zbor ponovi alelujo in pridene še nevmno na zadnjem zlogu. Verz pojeta zopet predpevca do zvezdice, nadaljuje zbor. Na to ponovi en pevec ali dva alelujo do zvezdice, zbor pa pridene samo nevmno na zadnjem zlogu.

Od septuagezime dalje do Velike noči se aleluja izpusti ter se za gradualom poje takoj trakt („tractus“).¹⁾ Ta spev obsega več psalmovih vrstic, včasih tudi cel psalem. Po navodilu v rimskem gradualu se pojó posamezne vrstice v dveh vrstečih se zborih, ali pa se predpevci vrsté s celim pevskim zborom.

O velikonočnem času, to je od Velike noči do vštete sobote pred praznikom sv. Trojice, se pa graduale opusti ter se takoj prične z dvema aleluja; nato se poje verz z enim aleluja, in še en verz zopet z aleluja.²⁾

Hebrejska beseda aleluja pomenja po naše „hvalite Gospoda“. Zlasti v vzhodni cerkvi je bil spev aleluja zelo v navadi. Kakor poroča sv. Hieronim, so ga v Betlehemu že v 4. stoletju peli ob nedeljah med berili. Morda so po nasvetu tega svetnika vpeljali ta spev tudi v rimskem bogoslužju. Od začetka so peli alelujo samo velikonočno nedeljo, pozneje sploh o velikonočnem času; od dobe sv. Gregorija dalje pa tudi sicer ob nedeljah, izvzemši nedelje postnega časa. Spev aleluja ima na zadnjem zlogu zelo dolgo nevmno, takoimenovani „júbilus“ ali „sequentia“, ki je pravi izraz navdušenega veselja. Pozneje so pod dolgo vrsto jubilusovih not podstavliali posebno besedilo, bodisi v nevezani ali vezani obliki, in tako se je ime „sekvenca“ preneslo na to podstavljeno besedilo. Od 10. stoletja nadalje pa so zlagali v velikem številu sekvence na nove melodije brez vsakega ozira na jubilus. Število sekvenc je sčasoma silno narastlo. Tridentinski cerkveni zbor pa je njihovo število zelo skrčil. Dandanes imamo v rimski liturgiji samo pet sekvenc:

1. „Victimae paschali“ za Veliko noč. Njen avtor je šentgalski menih Vipo, ki je živel v 11. stoletju. Nežno, a obenem vzvišeno melodijo te sekvence moramo prištevati h klasičnim spevom.

2. „Veni Sancte Spiritus“ za Binkošti; bila je zelo priljubljena in razširjena sekvenca. Kdo jo je sestavil, se ne more z gotovostjo dognati. Nekateri jo pripisujejo papežu Inocencu III. († 1216), drugi Hermanu Kontraktu († 1054), zopet drugi francozkemu kralju Robertu († 1031).

3. „Lauda Sion“ za praznik sv. Rešnjega Telesa, katere mojstersko besedilo je zložil sam sv. Tomaž Akvinski († 1274); melodija pa je starejšega izvora.

1) Besedo „tractus“ izvajajo nekateri od latinskega glagola „trahere“ (vleči), kar bi pomenjalo zategnjeno, počasno melodijo, pripravno za spokorne in žalne speve. Drugi pa jo izvajajo od besede „tractim“; po tej razlagi bi pomenjal trakt spev, ki se poje nepretrgoma, brez vmesnega rezponzorija. Še tretji mislijo, da pomenja beseda „tractus“ isto, kar grški izraz „heirmós“, namreč melodijo, sestavljeno po nekem gotovem obrazcu ali shemi.

2) Izjema je le v osmini velikonočnega praznika, ko se graduale pričinja z besedami „Haec dies“.

4. „Stabat Mater“ za spomin Žalostne Matere božje. Avtor te krasne sekvence je, kakor se navadno misli, frančiškan Jakopone da Todi; v novejšem času pa pripisujejo nekateri to sekvenco cerkvenemu učeniku sv. Bonaventuri († 1274).

5. „Dies irae“ za črne maše. Zložil je to pretresljivo sekvenco najbrže frančiškan Tomaž Celanski (sredi 13. stoletja).

Po navodilu v rimskem gradualu se pojó sekvence najprimerneje v dveh zborih, ali pa se vrsté predpevci s zborom.

Naša škofijska okrožnica določuje to-le: „Graduale, trakt in sekvenca se morajo docela peti ali vsaj recitirati.“

O teh spevih je tudi zbor za sv. obrede že večkrat odločil, da se morajo peti ali vsaj recitirati s spremljevanjem orgelj. Kadar se pa ne spremlja z orgljami, se mora trakt ves peti (Decr. 3108 ad 14). S tem pa ni rečeno, da se mora peti ravno po koralnih melodijah v gradualu; lahko bi se pele posamezne vrstice po načinu psalmovih tonov, dà, v glasni, ritmični recitaciji tudi na enem samem tonu.

Sekvenca „Dies irae“ se mora peti pri vsaki peti črni maši;¹⁾ niso pa vsi tega mnenja, da bi se morale peti, oziroma recitirati vse kitice.²⁾

e) Evangelij.

Po gradualu poje mašnik evangelij; pri slovesnih mašah ga poje dijakon. Uvod v ta spev sta dva verzikeljna, namreč „Dóminus vobiscum“ („Gospod z vami“) z odgovorom „Et cum Spíritu tuo“ („In s tvojim duhom“); drugi verzikelj pa se glasi „Sequentia sancti evangelii secundum...“, kar pomenja po naše „Nadaljevanje svetega evangelija po...“; tu se imenuje ime onega izmed štirih evangelistov, ki je spisal dotični odstavek evangelija. Ako se pa poje začetek katerega izmed štirih evangelijev, se glasi dotični verzikelj „Initium sancti evangelii secundum...“, to je „Za-

¹⁾ Splošni odlok z dne 30. junija 1896 (3920) določuje o tej sekvenci: „semper illam esse dicendam in quibusvis cantatis Missis.“ In to se iznova poudarja 21. maja 1867 (3956).

²⁾ V tem oziru vladata dva nazora. Nekateri menijo, da se smejo izpustiti posamezne vrstice, ker je zbor za sv. obrede v posebnem odloku z dne 12. avgusta 1854 to izrečno dovolil nekemu škofu. Vendar na ta odlok se ne moremo preveč sklicevati, ker ni sprejet v novo izdajo avtentičnih odlokov („Decreta authentica S. R. C.“). Nadalje se sklicujejo na odlok S. R. C. z dne 11. septembra 1847 (2959, 2). Na vprašanje namreč, ali se sme trpeti, da se pri črnih mašah ne poje vsaj ves „Dies irae“ in ofertorij, je zbor za sv. obrede odgovoril: „Ali naj se pete črne maše opusté, ali pa naj se poje vse, kar ima značaj priprošnje.“ Opiraje se na ta odlok trdijo mnogi, da zadostuje, ako se pojó le one kitice, ki imajo značaj priprošnje. Prošnja za rajnike je v tem spevu pravzaprav le v zadnji kitici. In tako trdi Birkle, da zadostuje, ako se poje ali recitira zadnja vrstica in zaradi zveze še predzadnja, torej od „Lacrimosa“ dalje. Mitterer našteva kot kitice s priprošnjo vsaj te-le: 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17. Drugi pa (n. pr. Drinkwelder, Johner) menijo, da kakor mora biti pri vseh drugih sekvencah besedilo popolno, tako tudi gledé sekvence „Dies irae“ ne smemo delati izjeme, češ, ako bi se smelo samo v tej sekvenci izpuščati posamezne odstavke, bi moralo biti to utemeljeno s kakim splošnim in popolnoma jasnim odlokom.

četek svetega evangelija po ...“ !Pevski zbor odgovori na ta verzikelj z „Gloria tibi Domine“, kar pomenja: „Slava tebi, Gospod“.

Pomniti je, da se sme sedaj evangelij razen na običajni način peti še na dva druga starejša načina. Pevski zbor seveda se mora v odgovorih ujemati z dotičnim evangelijskim tonom. Ob koncu evangelija odgovori samo strežnik v imenu ljudstva z „Laus tibi Christe“, kar pomenja po naše: „Hvala tebi, Kristus“.

f) Credo.

Po evangeliju se kaj primerno poje „Credo“ ali vera. Z njo slovesno potrdimo, da vse trdno verujemo, kar uči sv. evangelij; obenem pa je vera najpripravnejša podlaga nadaljni daritvi, ki se ima izvršiti.

Ker se ta spev tolikokrat poje, mora biti njega pomen pevcem do-cela znan; zato priobčujemo tu poleg latinskega besedila tudi slovensko prestavo.

Credo in unum Deum,
Patrem omnipoténtem,
Factórem coeli et terrae,
visibilium ómnium et invisibí-
lium.

Et in unum Dóminum Jesum
Christum,
Filiúm Dei unigénitum.
Et ex Patre natum ante omnia
saecula.

Deum de Deo, lumen de lú-
mine, Deum vero de Deo vero.

Génitum, non factum,
consubstantiálem Patri,
per quem ómnia facta sunt.

Qui propter nos homines,
et propter nostram salutem
descéndit de coelis.

Et incarnátus est de Spíritu
Sancto ex Maria Virgine:
et homo factus est.

Crucifixus étiam pro nobis:
sub Póntio Piláto passus
et sepúltus est.

Et resurréxit tértia die
secúndum Scripturas.

Et ascéndit in coelum:
sedet ad dexteram Patris.

Et iterum ventúrus est cum
glória

Vérujem v enega Boga,
Očeta vseмогоčnega,
stvarnika nebes in zemlje,
vidnih vseh (stvari) in ne-
vidnih.

In v enega Gospoda Jezusa
Kristusa,

Sinu božjega edinorojenega,
in iz Očeta rojenega pred vsemi
veki,

v Boga od Boga, luč od luči,
v Boga pravega od Boga pravega,

rojenega, ne ustvarjenega,
enega bistva z Očetom,
po katerem vse ustvarjeno je,

ki je zavoljo nas ljudi
in zavoljo našega zveličanja
stopil doli iz nebes,

in učlovečil se je po Duhu
Svetem iz Marije Device:
in človek postal je.

Križan tudi (je bil) za nas:
pod Poncijem Pilatom je trpel
in bil v grob položen.

In vstal je od mrtvih tretji dan
po pričevanju Pisma.

In šel je v nebesa:
sedi na desnici Očetovi.

In zopet bo prišel z veliča-
stvom

judicáre vivos et mórtuos;
cuius regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum,
Dóminum et vivificántem:
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio simul
adorátur et conglorificátur:
qui locútus est per Prophétas.
Et unam, sanctam, cathólicam
et apostólicam Ecclesiám.
Confíteor unum Baptísma
in remissiónem peccatórum.
Et exspéccto
resurrectiónem mortuórum.
Et vitam ventúri saeculi.
Amen.

sodit žive in mrtve,
čigar kraljestva ne bo konec.
In v Duha Svetega,
Gospoda in oživljavca,
ki iz Očeta in Sina izhaja,
ki ga z Očetom in Sinom vred
molimo in poveljučujemo:
ki govoril je po prerokih.
In v eno, sveto, katoliško
in apostolsko Cerkev.
Priznavam en krst
v odpuščanje grehov.
In pričakujem
vstajenje mrtvih,
in življenje prihodnjega veka.
Amen.

Pri sv. maši torej se moli, oziroma poje ne apostolska, temveč daljša, nicejsko-carigrajska veroizpoved. Sprejeli so to veroizpoved v mašni obred najprej v onih krajih, kjer se je širilo krivoverstvo, namreč v vzhodni cerkvi; tamkaj jo nahajamo že v 5. stoletju. Na Španskem so jo vpeljali v 6., na Francoskem in Nemškem ob koncu 8. stoletja. Najnazadnje — v 11. stoletju — so jo vpeljali tudi v Rimu, kjer ni bilo nikdar krivoverstev. Ko je bil namreč cesar Henrik II. leta 1014. v Rimu slovesno kronan, se mu je zdelo čudno, da pri sv. maši niso peli vere. Na njegovo prošnjo je Benedikt VIII. za vselej sprejel vero tudi v rimsko bogoslužje.

Vera se ne poje pri vsaki sv. maši. Peti pa jo je treba ob vseh nedeljah in zapovedanih praznikih, ob vseh godovih Gospodovih in blažene Device Marije, ob godovih angelov, apostolov, cerkvenih učencov, sv. Marije Magdalene, škofijskega, deželnega in cerkvenega patrona, na dan cerkvenega patrona, na dan cerkvenega posvečevanja in pri vseh slovesnih votivnih mašah. Ako se hranj v cerkvi znamenitejša relikvija kakega svetnika, se na dan, ko se obhaja spomin dotičnega svetnika, moli v oni cerkvi tudi Credo. Ako ima praznik z osmino sam Credo, ga ima tudi cela njegova osmina, izvzemši takoimenovane preproste osmine (Octava simplex), ki nimajo Credo, dasi ga praznik sam ima. Sicer pa je navadno v cerkvenem direktoriju zaznamovano z začetnima črkama **Cr.**, kadar je treba moliti ali peti Credo.

Mašnik intonira — kadar to predpisuje direktorij — „Credo in unum Deum“. Sedaj po tradicionalnem koralu sta mašniku za ta spev dve intonaciji na razpolago, dočim je bila prej samo ena; poslužuje se poljubno prve ali druge. Zbor mora nadaljevati „Patrem omnipotentem“ in izpeti vso vero do konca. Dovoljeno pa je peti posamezne odstavke v dveh vrstečih se zborih.

Naša škofijska okrožnica določuje: „Credo se mora popolnoma izpeti, ne sme se recitirati. Komur je figuralni Credo predolg ali pretežek, naj se posluži koralnega.“

Da se mora Credo ves izpeti in ne recitirati, je že večkrat odločil tudi zbor za sv. obrede, n. pr. 10. marca 1647 (1023), 7. septembra 1861 (3108. 15), in v splošnem dekretu z dne 22. maja 1894 (3827. 2).

Najkrajši in najlažji so pač koralni Credo, katerih imamo v tradicionalnem koralu štiri. Pri večglasnih skladbah je treba gledati na to, da Credo ni predolg in da se posebna pozornost obrača na one besede, pri katerih je pred oltarjem zapovedano liturgično dejanje. Take važne besede so na pr. „Jesum Christum“, „simul adoratur“, in zlasti še „Et incarnatus est.“ S Credo se konča prvi del svete maše.

g) Ofertorij.

Po veri (oziroma evangeliju) poljubi mašnik oltar ter se na to obrne proti vernikom s pozdravom „Dominus vobiscum.“ Pevski zbor mu odgovori z „Et cum spiritu tuo.“ Obrnjen proti oltarju zapoje mašnik le še besedico „Orémus“, kar pomenja „molimo“; na to bere po tistem ofertorijevo besedilo, na koro pa ga pojó.

Iz opomina „molimo“ sklepamo po pravici, da je bila nekdanj na tem mestu posebna molitev, katere dandanes ni več; kedaj je odpadla, se ne da določiti. Ofertorijevo besedilo, ki sledi takoj onemu opominu, pač nima oblike molitve.

Ofertorij je bil nekdanj mnogo daljši, nego je dandanes; obsegal je namreč antifono in več psalmovih vrstic. Peli so ga tedaj, ko so verniki nosili k oltarju darove, zlasti kruh in vino; izmed onih darov so potem mašniki odbrali tvarino za presveto daritev. Kakor je to donašanje trajalo več ali manj časa, je bil tudi ofertorij daljši ali krajši. V poznejši dobi, ko je to darovanje vernikov prenehalo, so odpadle tudi psalmove vrstice in je ostala le antifona, ki se sedaj imenuje ofertorij. Ostanek nekdanjega daljšega ofertorija imamo še pri črnih mašah, najbrže zaradi tega, ker se je pri črnih mašah ohranilo donašanje darov tudi še v nekaterih poznejših stoletjih.

Besedilo ofertorijevo je vzeto skoro izključno iz sv. pisma, zlasti še iz knjige psalmov; nanaša se pa, kakor pri introitu, v prvi vrsti na pomen praznikov.

Ofertorij se poje lahko koralno ali večglasno. Koralne melodije za ofertorij so jako bogate in posebno prikladne za solospjev. V graduale stoji opomba, da kakor introit, intonirajo tudi ofertorij eden, dva ali štirje pevci, zbor pa nadaljuje do konca.

Neki odlok zbora za sv. obrede (S. R. C. 10. jan. 1852) določuje, da se pri peti sv. maši sme ofertorij „submissa voce“ (polglasno) recitirati, nikdar pa ne opustiti. V naši škofijski okrožnici pa beremo: „Ofertorij se poje kakor graduale, ali pa se recitira in na to poje prikladen motet.“

V velikonočnem času se pridene ofertoriju en aleluja, ako ga še nima; velikonočno soboto pa sploh ni ofertorija ter se dotični čas izpolni s preludiranjem.

h) Prefacija.

Tiha molitev („secreta“) se izlije v krasen hvalospev, ki se imenuje prefacija, to je „predgovor“ k nadaljni tihi maši ali kánonu. Prefacija obsega tri dele: 1. uvod s tremi verzi in odgovori, 2. zahvalo, in 3. poveličevanje Boga v zvezi s serafskim hvalospevom.

Uvod se glasi tako :

V. Per omnia saecula saeculorum.

R. Amen.

V. Dóminus vobiscum.

R. Et cum spírítu tuo.

V. Sursum corda.

R. Habémus ad Dóminum.

V. Grátias agámus Dómino, Deo nostro.

R. Dignum et justum est.

V. Od vekomaj do vekomaj.

O. Amen.

V. Gospod z vami.

O. In s tvojim duhom.

V. Kvišku srca!

O. Imamo jih pri Gospodu.

V. Hvalo dajajmo Gospodu, Bogu našemu.

R. Spodobno in pravično je.

Pevski zbor se mora v svojih odgovorih ravnati po mašnikovem predpevanju. Prefacija se poje lahko na tri načine: ali na preprosti način (tonus ferialis), ali na slovesen način (tonus solemnis), ali na slovesnejši način (tonus solemnior). Na preprosti način se poje prefacija o ferijah, to je o takih dnevih, ko ne obhajamo spomina nobenega svetnika; nadalje o najnižjih svetniških godovih, ki so v cerkvenem koledarju zaznamovani z besedo „simplex“; nadalje pri zasebnih votivnih mašah, slednjč pri črnih mašah. V vseh drugih slučajih se poje prefacija na slovesen način. Takoimenovani slovesnejši način (tonus solemnior) pa ni nikakor predpisan, temveč se sme poljubno („ad libitum“) uporabljati o višjih praznikih. Seve, ako hoče mašnik peti prefacijo v tem slovesnejšem tonu, bo pač preje obvestil o tem tudi pevski zbor, da bo mogel pravilno odgovarjati.

Prefacija je jako lep in vzvišen spev, ki kljub preprosti melodiji mogočno vpliva na človeško srce. V vzhodni cerkvi so ohranili vseskoz samo eno prefacijo, v zapadni cerkvi pa so sčasoma vpeljali mnogo prefacij; v nekaterih misalih sedmega in osmega stoletja ima skoro vsaka maša svojo posebno prefacijo. Dandanes imamo v misalu enajst prefacij „in tono solemni“ in ravno toliko „in tono solemnior“; „in tono feriali“ pa jih je osem. Organist ne sme z orgljami spremljati mašnika, ko poje prefacijo, — to prepoveduje „Caeremoniale Episcoporum“ in odlok zbora za svete obrede z dne 27. januarja 1899.

i) Sanctus.

„Sanctus“ je s prefacijo v najtesnejši zvezi in naj se po prefaciji takoj prične, če mogoče brez vsake predigre.

Besedilo tega speva se glasi:

Sanctus, sanctus, sanctus
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt coeli et terra gloria
tua.
Hosanna in excelsis!

Svet, svet, svet si ti,
Gospod, Bog vojnih čet.
Polna so nebesa in zemlja
slave tvoje.
Hosana na višavah!

Sanctus se ne sme okrajšati; vendar je dovoljeno (Caer. ep. I. 28.), posamezne odstavke tudi polglasno recitirati s spremljanjem orgelj. Ker pa taka recitacija zaradi kratkega besedila ni potrebna, se je pač nihče ne poslužuje. Pri večglasnih skladbah je paziti na to, da niso predolge ter da ne zadržujejo duhovnika v njegovem liturgičnem opravilu. Naša škofijska okrožnica določuje v tem oziru: „Sanctus naj ne bo predolg, kajti do povzdigovanja mora biti končan, in če ni, naj duhovnik počaka, da se povzdigovanje godi v sveti tihoti.“ Isto poudarja tudi motuproprij Pija X.

Med povzdigovanjem bi se po splošnih predpisih (Caer. ep. II. c. 8. 70.) smelo tiho preludirati („cum omni gravitate et melodia“); naša škofijska okrožnica pa to naravnost prepoveduje rekoč: „Med povzdigovanjem in blagoslovom s svetim Rešnjim Telesom naj vlada sveta tihota. Tako je bila dosedanja navada, tako naj tudi ostane.“

j) Benedictus.

Benedictus, qui venit in no-
mine Domini.
Hosanna in excelsis!

Blagoslovljen, ki pride v imenu
Gospodovem.
Hosana na višavah!

Naša škofijska okrožnica pravi: „Benedictus se poje neposredno po povzdigovanju.“

Mašnik sam ne loči Benedictusa od Sanctusa, temveč moli oba skupaj pred povzdigovanjem. Ravno tako je tudi v novih koralnih knjigah Benedictus takoj za Sanctusom; vmes ni niti navadne sklepne pavze. Iz tega sklepajo mnogi, da se vsaj koralni Benedictus sme peti takoj za Sanctusom in že pred povzdigovanjem. Drugi pa, sklicujé se zlasti na odlok 4243 z dne 16. dec. 1909, trdijo, da se v vsakem slučaju mora peti Benedictus po povzdigovanju.

Motuproprij dovoljuje, da se sme po Benedictusu peti motet v čast najsvetejšemu Zakramentu. Vendar to bi bilo dovoljeno le tedaj, 1) ako bi se vsled tega nič ne okrajšal liturgični tekst; 2) ako bi to mašnika čisto nič ne oviralo v nadaljevanju sv. maše; in 3) ako se besedilo, ki se poje, nanaša na presveti Zakrament. To je pač le tedaj mogoče, ako se Benedictus poje koralno.

k) Pater noster.

Pater noster ali Oče naš so brez dvoma že v najstarejših časih svete Cerkve sprejeli med dele sv. maše; saj je to najlepša molitev, ki jo je sestavil sam Gospod in ki združuje v sebi vse, za kar moramo prositi.

Očenaš pri sv. maši omenjajo že najstarejše liturgije; sv. Hieronim trdi, da so ga upeljali že v apostolskih časih. Niso pa molili te Gospodove molitve povsod na isti način in na istem mestu. Ponekod je molilo očenaš vse ljudstvo; drugod pa so verniki na vsako prošnjo v očenašu odgovarjali z besedico „amen“. Le zadnjo prošnjo „sed libera nos a malo“ („temveč reši nas hudega“) je govorilo vse ljudstvo, kar odgovarja še dandanašnji navadi, da namreč pri peti sv. maši v imenu ljudstva poje to prošnjo pevski zbor. Očenaš tudi ni bil pri sv. maši vedno na istem mestu, kakor dandanes. Včasih so ga molili še le po lomljenju podobe kruha ali morda še celo po sv. obhajilu.

Poje ga mašnik lahko na dva načina: ali na slovesen ali na ferialen način. To se ravna po tem, kakor se tudi oracije in prefacija pojó slovesno ali ferialno. „Sed libera nos a malo“ zapoje pevski zbor sedaj po tradicionalnem načinu tudi v ferialnem tonu ravno tako, kakor na slovesen način. Organist ne sme tudi pri očenašu spremljati mašnikovega petja z orgljami. To je razvidno iz „Caeremoniale Episcoporum“ in iz odloka S. R. C. 27. januarja 1899.

Ko je mašnik prelomil sv. hostijo, zapoje: „Per ómnia saecula saeculorum“ (od vekomaj do vekomaj), in zbor odgovori: „Amen“. In ko mašnik takoj nato trikrat prekriža kelih s koščkom sv. hostije, zapoje: „Pax Dómini sit semper vobiscum“ („mir Gospodov bodi vedno z vami“), in pevci mu odgovoré: „Et cum spiritu tuo“ („in s tvojim duhom“). Ta zadnji odgovor se sedaj po tradicionalnem načinu zelo razlikuje od prejšnjega po medicejskem koralu.

1) Agnus Dei.

Jagnje božje se praviloma poje trikrat, kakor je tudi v misalu in gradualu, in sicer dvakrat na isto besedilo:

Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi, miserére nobis.	Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta, usmili se nas.
--	--

Tretjič pa se glasi:

Agnus Dei, qui tollis peccáta mundi, dona nobis pacem.	Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta, daj nam (svoj) mir.
--	---

Dovoljeno je, da se poje tudi samo prvi in tretji „Agnus Dei“, drugi pa se recitira.

Pri črnih mašah pa se pri prvem in drugem „Agnus Dei“ namesto „miserére nobis“ reče: „dona eis réquiem“, („daj jim mir“), pri tretjem pa: „dona eis réquiem sempitérnam“ („daj jim večni mir“).

Velikonočno soboto Agnus Dei popolnoma odpade.

Nekdaj so peli ta spev duhovniki in ljudstvo skupno med tem, ko so se po prvi predobhajilni molitvi kristjani objemali v znamenje, da nimajo nobenega sovraštva med seboj. Zato je bil ta spev prvotno zelo preprost. Dandanes je ostal ta obred objemanja samo pri slovesni sv. maši in sicer le med duhovniki.

Tudi ta spev bodi primeroma kratek, zato naj cerkveni skladatelji nikar ne posnemajo nekaterih starih mojstrov, ki so ta spev zelo na široko razpletali ter zlasti pri tretjem „Agnus Dei“ na dolgo in široko uporabljali vse kontrapunktične umetnosti.

m) Komunija.

Komunija se začne peti potem, ko je mašnik zaužil presveto Rešnjo Kri. Nekdaj so jo peli tedaj, ko so verniki med sv. mašo prejeli sveto obhajilo; zato je bil takrat ta spev daljši nego je dandanes. Prvotno je bila komunija vedno enaka, peli so namreč stalno 33. psalm „Benedicam Dóminum in omni témpore,“ (hvalil bom Gospoda vsak čas“). V rimski liturgiji so pa že zgodaj začeli komunijo izpreminjati. Peli so — podobno kakor pri introitu — antifono in na to več ali manj psalmovih vrstic, kakor je obhajilo vernikov trajalo več ali manj časa. Ko so pozneje verniki vedno bolj opuščali sv. obhajilo med sv. mašo, so odpadle tudi psalmove vrstice in ostala je le antifona, ki se sedaj imenuje komunija.

Pri črnih mašah se je dlje časa ohranila navada, da so verniki med sv. mašo pristopali k sv. obhajilu; na to nas še dandanes spominja komunija pri črnih mašah, ki ima antifono in verz.

Kakor introit se tudi komunija navadno nanaša na pomen praznika. Opustiti se ne sme, pač pa se lahko recitira, kakor to določa naša škofijska okrožnica. Po avtentičnem dekretu 2994 z dne 10. januarja 1852 jo sme recitirati tudi en sam pevec na polglasno („submissa voce“).

V velikonočnem času mora komunija ob koncu imeti „alleluja“.

n) Ite missa est.

Po komuniji pozdravi mašnik na sredi oltarja vernike z običajnim pozdravom „Dóminus vobíscum“; zbor mu odgovori: „Et cum spiritu tuo“. Mašnik moli potem na epistelski strani eno ali več poobhajilnih molitev; pevski zbor odgovori po prvi in zadnji molitvi „amen“, s čimer izreka željo, naj Bog res usliši mašnikove prošnje.

Po zopetnem pozdravu naznani mašnik ali pri slovesni sv. maši dijakon konec sv. maše navadno z besedami „Ite missa est“. Beseda „missa“ pomeni isto kar „missio“ ali „dimissio“, namreč razpustitev. Zgorenji klic torej pomeni: „Iдите, sedaj je razpustitev (ljudstva)“. Pevski zbor odgovori na to: „Deo gratias“, t. j. Bogu hvala, namreč za preveliko srečo, da so se verniki mogli udeležiti presvete daritve.

V 11. stoletju so poleg „Ite missa est“ vpeljali še „Benedicámus Dómino“ („slavimo Gospoda“), na kar zbor istotako odgovarja z „Deo gratias“. „Ite missa est“ so rabili zlasti ob nedeljah in praznikih, ko je bilo treba ljudstvo po sv. maši v resnici razpustiti. Ob navadnih dnevih pa, zlasti še v postnem in adventnem času, ko so bili pri službi božji večinoma redovniki, ki so tudi po sv. maši nadaljevali svoje dnevne molitve, ne bi imela taka razpustitev nobenega poména; zato so s klicem „Benedicamus

Domino“ opominjali navzoče, naj še nadalje povelečujajo Gospoda z dnevniciami.

Še poznejšega izvora je, da so pri črnih mašah namesto „Ite missa est“ vpeljali „Requiescant in pace“ („naj počivajo v miru“), na kar zbor odgovarja z „amen“, t. j. naj se tako zgodi.

Za „Ite missa est“ je sedaj v tradicionalnem koralu mnogo različnih napevov, vendar ni potrebno, da bi se vsi peli. V gradualu stoji namreč po četrtem „Credo“ važna opazka, da katerikoli napev v ordinariju, ki se nahaja v kateri izmed predstoječih maš, se sme uporabiti tudi v kaki drugi maši, izvzemši ferijalne maše. Z ozirom na to opazko se sme na pr. o Marijinih praznikih peti tudi slovesni ali kak drug „Ite missa est“, ki je sicer postavljen za duplex, semiduplex, ali simplex. Le napevi ferijalnih maš se ne smejo uporabljati o godovih višje vrste, in nasprotno napevi, postavljeni za duplex, semiduplex ali simplex, se ne smejo peti v ferijalnih mašah. S tem je petje kljub mnogoštevilnim napevom precej bolj olajšano nego v medicijskem koralu, kjer so bili za posamezne vrste godov napevi natančno predpisani.

Samo ob sebi se razume, da se nikdar ne sme zamenjati „Benedicamus Domino“ z „Ite missa est“. Ravno tako se velikonočni „Ite missa est“ z dvema „alleluja“ ne more nadomestiti z nobenim drugim. Zastran „Ite missa est“ je treba torej sporazumnega dogovora med mašnikom in pevovodjem, da ne pride pevski zbor po nepotrebnem v zadrego. Pevci naj odgovarjajo v isti melodiji in v isti tonovi višini, kakor predpeva mašnik. Dovoljeno pa je „Deo gratias“ recitirati s spremljanjem orgelj (Decr. auth. 2951 ad 5 in 4189 ad 2).

Organist naj gleda tudi na to, da ne bo takoj po „Deo gratias“ s premočnim preludiranjem preglasil besed, s katerimi daje mašnik zadnji blagoslov. Rubrika v misalu določa namreč, da naj govori mašnik besedilo zadnjega blagoslova z razumljivim glasom („voce intelligibili“), kar velja za peto mašo ravno tako, kakor za tiho. Pri pontifikalnih mašah pa ne sme organist preludirati takoj po „Deo gratias“, ker se takrat podeli pontifikalni blagoslov.

2. Slovesna in peta črna sv. maša.

Črne imenujemo one maše, ki se opravljajo v črni obleki za mrtve. Imenujemo jih tudi „Requiem“, ker se s to latinsko besedo pričenjajo. Sicer se lahko vsaka sveta maša daruje za umrle; vendar sv. Cerkev dovoljuje, da se v nekaterih dneh sme opravljati sv. maša v črni barvi s posebnimi molitvami za dušni pokoj vernih duš.

Pri takih črnih mašah vlada večja preprostost v obredih kakor sicer. Karkoli spominja na veselje (n. pr. Gloria), odpade. Po predpisih škofovskega ceremonijala naj bi pri črnih mašah oltar ne imel nobenega drugega lepotičja, kakor samo sv. razpelo in šest svečnikov s svečami iz navadnega, rumenega voska. Prezbiterij in oltarne stopnjice naj bi bile odgrnjene in nikakor s preprogami pokrite. Incenzacija pri introitu in evangeliju se opusti; pri darovanju pa se pokadi samo kruh in kelih z vinom, oltar in celebrant.

Tudi črna maša se pogostoma poje in sicer ali kot slovesna z leviti, ali pa samo kot peta brez levitov. Veliko predpravico ima slovesna, oziroma peta črna maša zlasti na dan pogreba, tretji, sedmi in trideseti dan ter dan obletnice. V misalu so sicer štirje obrazci za črne maše, toda pevsko besedilo je pri vseh enako.

Posamezni spevi pri črni maši, ki se nikdar ne izpreminjajo, so: introit, kyrie, graduale, trakt, sekvenca, ofertorij, sanctus, benedictus, agnus in komunija.

Tudi glasba naj pri črni maši razodeva večjo preprostost in značaj žalosti. Zato je predpisano, da se oracije, prefacija in „Pater noster“ pojó v ferialnem tonu, najprimerneje v nekoliko nižji legi. Primerno je tudi, da se responzoriji pri črni maši pojó enoglasno in brez spremljevanja; pojó naj se pa res na ferialni način.

Orglje naj pri črni maši služijo samo za spremljevanje petja, ne pa za medigre. Nova izdaja „Caeremoniale Episcoporum“ prepoveduje rabo orgelj pri oficiju za mrtve, dovoljuje pa orgljanje pri črnih mašah, vendar samo za spremljevanje petja; kadar pa utihne petje, morajo utihniti tudi orglje („silent organa, cum silet cantus“). Popolnoma v istem zmislu je na vprašanje nekega škofa odgovoril tudi zbor za sv. obrede 16. decembra 1909 (4243, 5)¹⁾.

Ker se črne maše pojó zelo pogostoma, je pač želeli, da je pomen pevskega besedila znan organistu in pevskeemu zboru. Zato hočemo tu navesti latinsko besedilo s slovenskim prevodom vseh onih spevov, o katerih se ni že prej obravnavalo.

a) Introit.

Réquiem aetérnam dona eis,
Domine: et lux perpetua líceat eis.

Ps. 64. Te decet hymnus, Deus,
in Sion, et tibi reddetúr votum in
Jerúsalem: exaúdí oratiónem meam,
ad te omnis caro véniet.

Večni pokoj podari jim, o Go-
spod: in večna luč naj jim sveti.

Tebi se spodobi hvalna pesem,
o Bog, na Sionu, in tebi bo izpol-
njena obljuba v Jeruzalemu: usliši
mojo molitev, (saj) k tebi naj pride
vse meso.

Na to se ponovi „Requiem aeternam“. V znamenje žalosti introit nima „Gloria Patri“. Sv. Cerkev prosi svojim trpečim otrokom pred vsem večnega miru v naročju božjem in večne luči v nebeški slavi. Psalmova vrstica pa prihaja iz ust vernih duš samih; izraža namreč njihovo hrepenenje, da bi že skoro mogle v nebeškem Sionu peti Gospodu hvalno pesem in do cela izpolniti obljubo, ki so jo storile že takoj v začetku zemeljskega potovanja pri sv. krstu, katero pa bodo mogle popolnoma izpolniti še le v nebeškem Jeruzalemu. Prošnjo, da bi Gospod sprejel verne duše v kraljestvo večnega

¹⁾ Neki starejši odlok z dne 31. marca 1629 dopušča medigre tudi pri petih črnih mašah, ako je sicer orgljanje bolj otožnega in žalosti primerneega značaja. Opiraje se na ta odlok meni Mitterer, da bi bile medigre pri črnih mašah tudi še dandanes dovoljene tamkaj, kjer bi obstajala taka navada. Toda to ne drži, ker dotični odlok ni sprejet v novo oficijelno izdajo odlokov in se zato ne moremo več nanj sklicevati.

miru, bo tem rajši uslišal, ker vse meso, vse človeštvo je poklicano, da pride k Njemu, saj Bog hoče, da bi bili zveličani vsi ljudje.

b) Graduale.

Réquiem aetérnam dona eis,
Dómine: et lux perpétua líceat eis.

Ps. 111. In memória aetérna
erit justus: ab auditióne mala non
timébit.

Večni pokoj podari jim, o Gos-
pod: in večna luč naj jim sveti.

V večnem spominu bo pravični:
hudega oznanila se ne bo bal.

c) Trakt.

Absólve, Dómine, animas óm-
nium fidélium defunctórum ab omni
vínculo delictórum.

V. Et grátia tua illis succurrénte
mereántur evádere judícium uliónis.

V. Et lucis aetérnae beatitúdine
pérfrui.

V gradualu ponavlja sv. Cerkev isto prošnjo, kakor v introitu, da bi namreč Gospod podelil vernim dušam nebeški mir in luč večne slave. In Gospod bo gotovo rad uslišal to prošnjo, saj so verne duše nekdam na zemlji živele pravično in bogaboječe ali so se vsaj v milosti božji preselile na oni svet; pravični pa bo v večnem spominu in ni se mu treba batí, da bi zaslišal iz ust božjega Sodnika hudo oznanilo pogubljenja.

V traktu pa prosi sv. Cerkev, naj bi Gospod razrešil še zadnje vezi, ki zadržujejo uboge duše v kraju očiščevanja. In ker si jih sv. Cerkev predstavlja v trenutku njihove ločitve iz tega sveta, jim prosi milostne, sodbe, da bi mogle uživati večno blaženost v nebesih.

č) Sekvenca „Dies irae“.

Pri vsaki peti črni maši se poje tudi krasna latinska sekvenca „Dies irae“. V prvih šestih kiticah se nam na pretresljiv način slika konec sveta in poslednja sodba; nadaljne kitice pa izražajo naše občutke ob tej resni misli, občutke strahu in trepetanja, hkrati pa tudi občutke vernega zaupanja, ki se izlivajo v prisrčno prošnjo za milostno sodbo. Sekvenca je zelo obširna, obsega namreč 19 kitic; zato hočemo tu postaviti samo začetek in konec, namreč prve tri in zadnje tri kitice.

Dies irae, dies illa,
Solvat saeculum in favilla:
Teste David cum Sibylla.
Quantus tremor est futurus,
Quando iudex est venturus,
Cuncta stricte discussurus!
Tuba mirum spargens sonum
Per sepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.

Strašen dan bo dan plačila,
Zemlja v prah se bo zdrobila,
priča David in Sibila.

Kolik strah bo vstal v naravi,
ko Sodnik v mogočni slavi
na odgovor vse postavi!

Tromba silno bo zapela,
do vseh mrtvih zadoneja,
jim pred sodnji stol velela.

Oro supplex et acclinis,
Cor contritum quasi cinis:
Gere curam mei finis.

Lacrimosa dies illa,
Qua resurget ex favilla,
Judicandus homo reus.

Huic ergo parce Deus:
Pie Jesu Domine,
Dona eis requiem. Amen.

Slovenski prevod cele sekvence izpod peresa dr. Gr. Pečjaka je prinesel Cerkveni Glasbenik l. 1914., št. 1., stran 10.

Drugo, kar je treba vedeti o tej sekvenci, glej v tem spisu v Cerkv. Glasb. l. 1918., št. 7., stran 51., kjer se obravnavajo sekvence v obče.

d) Ofertorij.

Domine Jesu Christe, rex glóriæ,
Liberá animas ómnium fidélium
defunctórum de poenis inférni
et de profúndo lácu:

libera eas de ore leonis,
ne absórbeat eas tártarus,
ne cadant in obscúrum:
sed signifer sanctus Michael
repraeséntet eas in lucem sanctam:

*Quam olim Abrahæ promísisti,
et sémini ejus.

Hóstias et preces tibi, Dómine,
laudis offerimus:

tu súscipe pro animábus illis,
quarum hódie memóriam fácimus:
fac eas, Dómine, de morte
transire ad vitam:

*Quam olim Abrahæ promísisti,
et sémini eius.

V prahu k tebi, Bog, zdihujem,
srce strto ti darujem,
konec ti priporočujem.

O pregrozni dan jokanja,
ko iz grobnega bo spanja
vstajal grešnik — v sodbo siljen!

Bodi mu, Gospod, usmiljen:
ljubi Jesus, ti mu daj
rajski mir na vekomaj. Amen.

Gospod Jezus Kristus, kralj slave,
obvaruj duše vseh vernih
mrtvih peklenskih kazni
in globokega prepada:

otmi jih levovega žrela,
da jih ne pogoltne pekel,
da ne pridejo v temo:

temveč zastavonoša sveti Mihael
naj jih privede v sveto luč!

*katero si nekđaj Abrahamu obljubil
in zarodu njegovemu.

Daritve in molitve tebi, Gospod,
hvalne darujemo:

Ti jih sprejmi za tiste duše,
katerih spomin danes obhajamo:
daj jim, o Gospod, od smrti
preseliti se v življenje:

*katero si nekđaj Abrahamu obljubil
in zarodu njegovemu.

Ta ofertorij je še ohranil nekdanjo staro obliko ofertorijev, ima namreč antifono in verze, ter se ponavljajo sklepne besede v antifoni; zato je precej daljši od drugih ofertorijev.

Pomen tega ofertorija pa ni tako lahko umljiv. Ker se namreč omenjajo v njem peklenske kazni in pekel, bi vtegnil kdo misliti, da prosi sv. Cerkev za rešitev pogubljenih iz pekla, od koder po nauku sv. vere ni rešitve. Temu pa ni tako. Vzeti je velikoveč ta ofertorij v dramatičnem zmyslu. Sv. Cerkev namreč se v duhu postavlja v ono resno smrtno uro, ko se duša še ni ločila od telesa, ko se pa ima pravkar odločiti njena usoda za večnost. V tem položaju je pač umestno, da prosi sv. Cerkev,

naj bi Gospod dušo obvaroval peklenskih kazni. S tem, da kliče sv. Cerkve božje usmiljenje nasproti kaznujoči božji pravičnosti, ki pahne grešnika v pekel, ne namerava drugega, kakor nakloniti vernim dušam tolažbo, polajšanje v njihovem trpljenju in skorajšno rešitev.

Drugi pa razlagajo besedilo tega ofertorija v tem zmislu, da pomenja beseda „infernus“ v tej zvezi samo vice in ne pekel, kakor je njen navedeni pomen. To pa zaradi tega, ker so vice v primeri z nebeško slavo res nekak pekel, in ker so v vicah podobne kazni kakor v peklu, samo da niso večne.

e) Komunija.

Lux aeterna luceat eis, Dómine:
 *Cum sanctis tuis in aeternum,
 Quia pius es.
 Requiem aeternam dona eis,
 Dómine: et lux perpétua
 luceat eis:
 Cum sanctis tuis in aeternum,
 quia pius es.

Večna luč naj jim sveti, o Gospod:
 *s svetniki tvojimi na veke,
 ker si milostljiv.
 Večni mir podari jim,
 o Gospod: in večna luč
 naj jim sveti:
 s svetniki tvojimi na veke,
 ker si milostljiv.

Tudi ta komunija je deloma ohranila prvotno staro obliko, ker obstoji iz antifone in verza. Kakor iz vseh drugih spevov črne maše, odmeva ponovno tudi iz komunije mila prošnja sv. Cerkve za rešitev vernih duš iz vic.

O vseh navedenih spevih črne sv. maše velja isto, kar smo že prej slišali o slovesni in peti sv. maši, da se namreč ti spevi ne smejo opuščati, temveč jih je treba kvečjemu recitirati.

Da se črne maše namesto z „Ite missa est“ končavajo z „Requiescant in pace“ in z odgovorom „Amen“, o tem se je tudi že drugje obravnavalo.

f) Libera.

Po končani peti črni maši so večinoma še molitve pri mrtvaškem odru v cerkvi, takoimenovana „absolutio ad tumultum“. Pri tej priliki se poje naslednji rezponzorij:

Libera me, Dómine,
 de morte aeterna
 in die illa tremenda:
 *Quando coeli movendi sunt
 et terra!
 †Dum véneris iudicare
 saeculum per ignem.
 V. Tremens factus sum ego
 et timeo,
 dum discússio vénerit
 atque ventura ira,
 *Quando coeli movéndi sunt
 et terra.

Reši me, o Gospod,
 večne smrti
 oni strašni dan:
 *ko se bodo gibala nebesa
 in zemlja:
 †Ko boš prihajal sodit
 svet z ognjem.
 V. Trepetam
 in se bojim (dne),
 ko bo prišla preiskava (sodba)
 in prihodnja jeza.
 *Ko, se bodo gibala nebesa
 in zemlja.

V. Dies illa, dies irae,
calamitátis et misériae,
dies magna et amára valde.

† Dum véneris judicáre
saéculum per ignem.

V. Réquiem aetérnam dona eis,
Domine: et lux perpétua
luceat eis.

V. Tisti (strašni) dan, dan jeze,
nesreče in groze,
veliki dan in neizrečeno grenak.

† Ko boš prihajal sodit
svet z ognjem.

V. Večni mir jim daj,
o Gospod: in večna luč
naj jim sveti.

Nato se spev ponovi od začetka do V. Tremens.

Pevci naj s tem spevom ne začno prej, dokler ne dospe celebrant ali vsaj subdijakon s križem do mrtvaškega odra ali tumbe. (S. R. C. 8. septembra 1861 in 22. marca 1862.) „Libera“ se poje najprimerneje koralno, vendar pri večjih slovesnostih se sme peti tudi večglasno, oziroma s spremeljevanjem orgelj ali instrumentov. „Kyrie eleison“ ob koncu tega speva kakor tudi nadaljni verzikeljni naj se pojo vselej koralno.

3. Tiha sveta maša.

Tiha se imenuje ona maša, pri kateri mašnik nič ne poje, temveč vse dele sv. maše samo moli ali bere. Pač pa pojo pogostoma pri taki tihi sv. maši verniki, oziroma pevski zbor na koru. In takih tihih sv. maš, pri katerih se orglja in poje na koru, je pri nas mnogo več nego petih. Zato mora pevovodja obračati nanje posebno pozornost.

Pevskim zborom je pri teh sv. mašah naloga zelo olajšana s tem, da jim je dovoljeno peti v domačem jeziku. Zbor za sv. obrede je na neko tozadevno vprašanje odgovoril: „Spevi v domačem jeziku se pri slovesni, liturgični službi božji ne smejo trpeti, temveč se jih je treba brezpogojno ogibati; pri izvenliturgičnih opravilih pa se je treba ravnati po obstoječem običaju.“ (S. R. C. 21. junija 1879.) Pri nas, kakor tudi pri drugih narodih, obstoji pa že od nekdanj običaj, da se pri tihi sv. maši poje v domačem jeziku. Zato beremo tudi v naši škofijski okrožnici: „Pri neslovesnih opravilih (teh je večina), ki nimajo strogega liturgičnega značaja, torej pri tihih sv. mašah, litanijah, šmarnicah se sme in naj se poje v domačem jeziku.“

Kaj naj se poje pri tihi sv. maši, o tem nimamo tako natančnih določil, kakor pri peti sv. maši. Za prve dele sv. maše so vobče najprikladnejše „mašne“ pesmi; le izjemoma o kakih posebnih slovesnostih, n. pr. na božični ali velikonočni praznik bi kazalo takoj pričeti s prazničnimi napevi. Za darovanje so umestne pesmi, ki se nanašajo na dotični praznik ali dotično dobo cerkvenega leta, po povzdigovanju pa pesmi na čast sv. Rešnjemu Telesu ali obhajilne. Pameten razlog bo včasih pevovodji veleval, da v posameznem slučaju odstopi od tega splošnega pravila; vendar nikakor ni prav, ako se na nekaterih korih poleg mašnih pojo skoro izključno le Marijine pesmi.

Pri izbiranju pesmi se je treba ozirati tudi na zmožnosti pevskega zbora. Ni vsaka pesem za vsak pevski zbor. V tem oziru piše naša škofijska okrožnica:

„Kaj naj se poje? V tej zadevi nismo v zadregi. Pesmi: mašnih, evharističnih, Marijinih i. t. d. imamo dovolj in liturgičnih spevov je tudi na izbiro. Treba pa skrbno razbrati, kaj se prilega poedinim zborom. Nihče naj ne voli skladb, ki so za zbor pretežke; tudi lahke skladbe, ako so dobro pripravljene, se dajo vzpodbudno izvajati. Zbor svetih obredov pravi: Tudi najboljša večglasna skladba more vsled slabega izvajanja postati nepristojna. — Ramam se naloži le toliko, kolikor morejo nositi. Resnica je pa, da se ramena utrdijo in so polagoma zmožna nositi še večja bremena. Isto velja tudi o zborih.“

Za sv. mašo niso nikakor prikladne take skladbe, ki so preveč posvetnega, necerkvenega značaja. Škofijska okrožnica pravi: „Noben organist naj ne nosi na kor pesmi, ki imajo skakljajoč, igrajoč ali gugajoč ritem, kar je zoper častiljivost svetega mesta. Istotako naj bodo izključene vse pesmi, ki slone na trivijalnih, pouličnih, fantovskih motivih. Prepovedane so tudi arije, ki so iz gledališča prenesene v cerkev, četudi z drugim besedilom.“

Marsikatera pesmica nabožnega značaja je morda dobro porabna pri jaslicah ali pri zasebni šmarnični pobožnosti, nikakor pa ni primerna, da bi jo peli tudi pri sv. maši. Škofijska okrožnica zopet piše: „Ločiti je tudi cerkveno pesem od nabožne; prva je namenjena cerkvi, božji službi, druga domači uporabi. Kdor bi imel dvome o cerkvenosti kake pesmi, naj se obrne na (cerkvenozlasbeno) komisijo za svet in pojasnilo.“ Sploh hodi pevski zbor najvarnejšo pot, ako proizvaja pri službi božji v prvi vrsti le take skladbe, katerih besedilo in napev je odobril škofijski ordinariat.

Moder pevovodja bo pri izbiranju cerkvenih pesmi gledal tudi na značaj dotične cerkvene dobe. Izmed „mašnih“ in drugih cerkvenih pesmi bo drugačne odbral za resni postni čas, drugačne za pristrčno božično, in drugačne za veselo velikonočno dobo. — Gledé pesmi, ki se uporabljajo ob nedeljah in praznikih pri sv. maši in drugih pobožnostih, določuje druga ljubljanska sinoda to-le: „Organist imej dnevnik, v katerega zapisuj določene pesmi za vsako nedeljo in vsak praznik, za procesije in druge pobožnosti; pred vsako nedeljo naj da zapisnik potrditi župniku.“

Kakor pa na cerkveno petje, je treba veliko pozornost obračati tudi na cerkveno orgljanje. Vesten organist se skrbno pripravlja na vsako sv. mašo. Pri odbiranju preludijev se ozira na značaj dotičnih cerkvenih pesmi, ki se bodo pele pri sv. maši, kakor tudi na značaj dotične dobe cerkvenega leta. Napačna je šablona, da se vselej prične in konča s „pleno“. Registriranje se mora vršiti po značaju praznika in cerkvene dobe.¹

¹ Ko sem bil na koralnem tečaju pri benediktincih v Sekovi, sem imel priliko opazovati, kako vzgledno je registriral fēdanji sekovski organist p. Horn. O navadnih dneh je pričel s čisto skromnimi registri. Čudno se mi je pa zdelo, da so se 1. septembra ob spominu sv. Egidija oglasili vse bolj bliščeči in krepkejši registri kakor sicer. Takoj sem si mislil: „Ka! neki obhajajo danes tukaj?“ Po končani službi božji sem stopil v zakristijo in pogledal v direktorij; videl sem, da je sv. Egidij sekovski škofijski patron. Odtod torej tako bliščeči registri!

Tudi gledé modulacije si dober organist že doma določi, kako bo pravilno napravil prehod od ene pesmi do druge, ker tudi v tem oziru se veliko greši.

Sploh je cerkvena glasba že pri vsaki navadni sv. maši zelo velikega pomena. Lepo petje in lepo orgljanje vabi ljudi v cerkev in jih silno vzpodbuja k pobožnosti; slabo petje in slabo orgljanje pa navdaja ljudi z nevoljo in jih odbija od službe božje. Zato si organist nakopava veliko odgovornost, ako se vsled njegove zanikarnosti božja služba vernikom nekako pristudi; nasprotno pa si nabira veliko zaslužnja za večnost, ako z vzglednim petjem in orgljanjem pripomore k temu, da verniki radi in z veseljem prihajajo k službi božji.

II. Asperges in Vidi aquam.

Ob vseh nedeljah, tudi če se tedaj obhaja kak slovesen praznik, ne pa o praznikih, ki se obhajajo med tednom, se po stolnih, kolegiatnih in župnijskih cerkvah¹⁾ vrši pred glavnim opravilom slovesno kropljenje z blagoslovljeno vodo, pri katerem se pokropi oltar, duhovščina in ljudstvo, in to tudi tedaj, če ni peta maša ali čeprav je izpostavljeno sv. Rešnje Telo. V poslednjem slučaju se opusti samo kropljenje oltarja. Le ako ima škof glavno opravilo, izostane to kropljenje, ker škof pokropi ljudstvo že takoj pri vstopu v cerkev.

Celebrant intonira „Asperges me“, o velikonočnem času pa „Vidi aquam“, na kar nadaljuje pevski zbor.

Besedilo prvega speva s slovensko prestavo vred se glasi:

Aspérges me, Dómine, hyssópo,
et mundábor: lavábis me,
et super nivem dealbábor.
Miserére mei, Deus, secúndum
magnam misericórdiam tuam.
Glória Patri et Filio
et Spíritui Sancto.
Sicut erat in principio
et nunc et semper
et in saecula saeculorum. Amen.

Pokropi me, Gospod, s hisópom,²⁾
in očiščen bom: umij me,
in bolj kakor sneg bom bel.
Usmili se me, o Bog, po
velikem usmiljenju svojem.
Čast bodi Očetu in Sinu
in Duhu Svetemu.
Kakor je bilo v začetku,
tako zdaj in vselej
in vekomaj. Amen.

Na to se ponovi „Asperges“ do psalmove vrstice.

Na tiho in cvetno nedeljo odpade „Gloria Patri“ ter se po psalmovi vrstici takoj ponovi antifona.

Zgorenje besedilo je vzeto iz 50. spokornega psalma kralja Davida. Z onimi besedami se s skesanim srcem spominjamo svoje grešnosti ter prosimo Boga, naj očisti našo dušo, da se bomo mogli vredno udeležiti nekrvave daritve njegovega edinorojenega Sina. Kolikor čistejša je naša

¹⁾ Prav za prav je ukazano to kropljenje samo v kolegiatnih cerkvah pred konventno mašo. Sicer pa se je treba ravnati po škofijskih predpisih in po običaju.

²⁾ S hisopovim šopkom, namočenim v posvečeni vodi, je v stari zavezi duhovnik pokropil ozdravljene gobove, preden jih je proglasil za čiste.

duša pri sv. maši, toliko obilnejše milosti nam dotekajo iz presvete daritve. Zato očiščujemo ob tem spevu svoja srca z občutki resničnega kesanja.

O velikonočnem času pa, to je od velikonočne do vštete binkoštna nedelje, se namesto „Asperges“ poje naslednji spev:

Vidi aquam, egrediéntem
de templo, a látere dextro, allelúja:
et omnes, ad quos pervénit
aqua ista, salvi facti sunt,
et dicent alleluja, alleluja.

Confitémini Dómino,
quóniam bonus: quóniam
in saeculum misericórdia ejus.
Glória Patri etc.

Videl sem vodo, tekočo
od templja, od strani desne, aleluja:
in vsi, h katerim je dospela
voda ista, so se zveličali,
in bodo govorili aleluja, aleluja.

Slavite Gospoda,
ker je dober: ker (traja)
vekomaj usmiljenje njegovo.
Čast bodi Očetu itd.

Na to se ponovi antifona „Vidi aquam“ do psalmove vrstice.

Antifonine besede so vzete iz 47. poglavja knjige preroka Ecehijela in nam kličejo v spomin vodo sv. krsta, ki se je v prvih časih slovesno delil zlasti o velikonočnem prazniku. Krstna voda očisti in ozdravi dušo; to milost pa nam je pridobil od smrti vstali Zveličar. Zato véliko nedeljo pokropi duhovnik vernike ne z navadno blagoslovljeno vodo, temveč s krstno vodo, ki je bila véliko soboto posvečena in ki je bila vzeta iz posode, preden se je prililo sv. olje.

S psalmovo vrstico „Confitémini“ pa slavimo od smrti vstalega Zveličarja.

Po končanem spevu zapoje celebrant vse nedelje celega leta naslednje vrstice, na katere mu odgovarja pevski zbor.

V. Osténde nobis, Dómine,
misericordiam tuam.

R. Et salutáre tuum da nobis.

V. Pokaži nam, Gospod,
usmiljenje svoje.

O. In zveličanje svoje podeli nam.

O velikonočnem času se k temu verzikeljnu in odgovoru pridene „alleluja“.

V. Dómine, exáudi oratiónem meam.

R. Et clamor meus ad te véniat.

V. Dóminus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

V. Gospod, usliši mojo molitev.

O. In moje klicanje naj pride k tebi.

V. Gospod z vami.

O. In s tvojim duhom.

Na to moli celebrant oracijo, v kateri prosi Boga, naj pošlje iz nebes svojega angela, ki naj čuva, podpira, váruje, obiskuje in brani vse, ki bivajo v hiši božji.

Z besedico „amen“ ob koncu oracije izraža pevski zbor željo, naj bi se res tako zgodilo.

III. Blagoslov z Najsvetejšim.

Organist in pevski zbor se morata še posebno potruditi, da dostojno počastita presveto Rešnje Telo, kadar je javno izpostavljeno in zlasti kadar se daje z njim blagoslov. Tu naj bi jima bile pred očmi besede iz sekvence

„Lauda Sion“ sv. Tomaža Akvinskega: „Quantum potes, tantum aude: quia major omni laude, nec laudare sufficis“. Po naše bi rekli: „Kolikor moreš, toliko se potruži, kajti (Najsvetejše) presega vso hvalo in nikdar ga ne moreš dovolj počastiti“. V tem oziru torej se je treba varovati vsake površnosti in lahkomišljenosti; izbirati je treba, kar je najprikladnejše in kar najbolj ustreza predpisom in želji sv. Cerkve.

V prvih časih krščanstva sploh ni bilo v navadi slovesno izpostavljanje Najsvetejšega. Še le ko so se začeli pojavljati razni krivoverci, ki so začeli tajiti pričujočnost Jezusovo v presvetem Zakramentu, je polagoma prišlo v navado čedalje pogostneje izpostavljanje presvetega Rešnjega Telesa, zlasti od protestantovske dobe sem, torej od 15. in 16. stoletja dalje. Po takem pogostem izpostavljanju Najsvetejšega naj bi se verniki nasproti krivovercem, ki so zavrgli češčenje presvetega Zakramenta, še toliko bolj potrjevali v živi veri v pričujočnost Jezusovo v presveti evharistiji.

Ob izpostavljanju Najsvetejšega se smejo peti evharistične pesmi v domačem jeziku; ravno tako pred in po navadnem blagoslovu z Najsvetejšim. Pri slovesnem blagoslovu po rimskem obredu pa se mora peti „*Tantum ergo*“ in „*Genitori*“ v latinskem jeziku. To sta zadnji dve kitici znane latinske himne „*Pange lingua*“. Ker se ti dve kitici tolikrat pojeta, mora pač njun pomen biti dobro znan pevodnji in pevcem. Zato naj sledé tu oni dve kitici z natančno, dobesedno slovensko prestavo.

Tantum ergo Sacraméntum
venerémur cernui,
et antiquum documéntum
novo cedat ritui:
praestet fides suppleméntum
sénsuum deféctui

Genitori Genitóque
laus et jubilátio,
salus, honor, virtus quoque,
sit et benedictio.
Procedénti ab utróque
compar sit laudátio.
Amen.

Tako veliko torej Skrivnost
počastimo upognjeni,
in stara predpodoba
novemu naj se umakne obredu:
podeli naj vera nadomestilo
čutov pomanjkljivosti.¹

Očetu in Sinu
hvala in poveličanje,
pozdrav, čast in moč,
bodi (jima) tudi blagoslov!
Izhajajočemu iz obeh (t. j. Sv. Duhu)
enaka bodi hvala!
Amen. (Naj se tako zgodi!)

Praviloma se deli blagoslov z Najsvetejšim vselej samo enkrat in sicer ob koncu svetega opravila, preden se monštranca postavi zopet v tabernakelj. Da se pri istem sv. opravilu daje dvakrat blagoslov, namreč v začetku in ob koncu, se ponekod to trpi, toda samo tamkaj, kjer imajo za to izrečno dovoljenje od svete stolice, kakor n. pr. v solnograški nadškofiji.

Za našo škofijo določuje druga ljubljanska sinoda (str. 36), da se blagoslov z Najsvetejšim deli ob koncu pobožnosti ali sv. maše, in sicer o večjih slovesnostih po rimskem obredu („*ritu romano*“), pri manjših slo-

¹ Z drugimi besedami: Vera naj nadomesti, česar čuti ne morejo doseči.

vesnoslih pa potem ko se je odpela kitica na čast sv. Rešnjemu Telesu v domačem jeziku. Neko izjemo dopušča ali trpi sinoda le pri sv. maši o praznikih prvega reda in pri slovesnostih, ki imajo znak prvega reda, kakor so na pr. nove maše, jubileji, inštalacija novega župnika. V omenjenih slučajih se sme pri istem sv. opravilu dvakrat podeliti blagoslov z Najsvetejšim, namreč pred in po službi božji, in sicer na ta način: celebrant intonira „Tantum ergo“, oziroma „Genitori“, pevski zbor izpoje kitico, na to pa, ko omolknejo pevci in orgle, se da blagoslov. Docela prepovedano pa le: dati blagoslov sredi kitice. Vendar ker se ta način dvojnega blagoslova pri istem sv. opravilu samo tolerira ali trpi, se marsikje tega dovoljenja ne poslužujejo, temveč se vseskozi držé rimskega obreda z enim samim blagoslovom, kar se tudi najbolj ujema z željo sv. Cerkve.

Po rimskem obredu poje pevski zbor pred blagoslovom zapored „Tantum ergo“ in „Genitori“.¹ Mašnik kleči med tem na spodnji oltarni stopnici. Ko prične pevski zbor peti „Tantum ergo“, se globoko prikloni ter ostane tako vključno do besedi „venerémur cèrnuí“. Ob pričetku speva „Genitori“ vloži incenz v kadilnico ter trikrat pokadi Najsvetejše. Po končanem spevu zapoje kleče verzikelj: „Panem de coelo praestitisti eis“ („Kruh iz nebes si jim podelil“). Zbor odgovori v istem tonu: „Omne delectamentum in se habentem“. (Ki ima vso sladkost v sebi“). V velikonočnem času, to je od velike noči do vštete sobote opoldne pred praznikom sv. Trojice, in v celi osmini praznika sv. Rešnjega Telesa se temu verzikeljnu in odgovoru prideva „alleluja“. Na to poje mašnik stoječ oracijo na čast sv. Rešnjemu Telesu; pevski zbor odgovori ob koncu oracije: „Amen“ t. j. naj se tako zgodi. Potem podeli mašnik blagoslov z Najsvetejšim. Ogrnjen je tedaj mašnik z belim velumom v znamenje ponižnosti in velikega spoštovanja do presvetega Zakramenta; obenem kaže to, da pri blagoslovu mašnik nekako izgine ter Kristus sam blagoslavlja vernike.

Med blagoslovom samim se nikoli ne sme peti, pač pa bi se smelo po splošnem cerkvenem pravilu narahlo orglati. Naša škofijska okrožnica pa zahteva med blagoslovom popolno tihoto. Piše namreč: „Med povzdigovanjem in *blagoslovom* s svetim Rešnjim Telesom naj vlada sveta tihota. Tako je bila dosedanja navada, tako naj tudi ostane“. Kdor torej po oraciji še nekoliko nalahno preludira, naj neposrednje pred blagoslovo preneha.

Po blagoslovu pojó marsikje „Laudate Dominum“, vendar to ni nikjer predpisano. Sme se peti v domačem jeziku kaka pesem na čast sv. Rešnjemu Telesu ali pesem dotičnega praznika ali cerkvenega časa; zadostuje pa tudi sama poigra.

IV. Te Deum laudamus.

Hvalnica „Te Deum laudamus“ se poje večkrat v letu, tako n. pr. na sveti večer in pri vstajenju ob sklepu jutranjic, in pri tej dvojni priliki je ta hvalospev še posebne važnosti, ker spada naravnost k oficiju. Pojej

¹ „Amen“ ob koncu speva „Genitori“ spada k himni in se zato ne sme opustiti. Ako bi ga pri kaki kompoziciji ne bilo, naj se pridene n. pr. „tono recto“.

se pa tudi ob koncu leta, zahvalno nedeljo in pri raznih zahvalnih pobožnostih. Želeti je torej, da je pomen te hvalnice dobro znan pevovodji in cerkvenim pevcem; zato jo tu objavljamo v celoti ob enem s slovensko prestavo.

Te Deum laudamus*,
te Dóminum confitémur.

Te aetérnum Patrem*
omnis terra venerátur.

Tibi omnes ángeli*, tibi
coeli et univérsae potestátes.

Tibi Chérubim et Séraphim*
incessábili voce proclámant:

Sanctus,

Sanctus,

Sanctus Dóminus,

Deus Sábaoth.

Pleni sunt coeli et terra*
maiestátis gloriæ tuæ.

Te gloriósus*
apostolórum chórus.

Te prophetárum*
laudábilis númerus.

Te mártýrum candidátus*
laudat exércitus.

Te per orbem terrárum*
sancta confitétur Ecclesia.

Patrem* imménsae maiestátis.
Venerándum tuum verum*
et únicum Filium.

Sanctum quoque*
Paráclitum, Spiritum.

Tu, rex glóriæ*. Christe.
Tu Patris* sempiternus es Filius.

Tu ad liberandum suscepturus
hominem* non horruisti Virginis
uterum.

Tu devicto mortis acúleo*
aperuisti credéntibus regna coe-
lórum.

Tu ad dexteram Dei sedes*,
in glória Patris.

Judex créderis*
esse ventúrus.

Tebe Boga hvalimo*,
tebe Gospoda poveljučujemo.

Tebe večnega Očeta*
vsa zemlja časti.

Tebi vsi angeli*, tebi
nebesa in vse oblasti.

Tebi kerubi in serafi*
neprestanim glasom kličejo:

Svet,

Svet,

Svet si ti, o Gospod,

Bog vojnih čet.

Polna so nebesa in zemlja*
veličastva tvoje slave.

Tebe preslavni*
apostolov zbor.

Tebe prerokov*
hvalevredno število.

Tebe mučencev sijajna*
hvali vojna.

Tebe po zemeljskem krogu*
svéta spoznava Cerkev.

Očeta* neskončnega veličastva:
Častitega tvojega pravega*
in edinega Sina.

Svetega tudi*
tolažnika Duha.

Ti kralj veličastva, o Kristus.

Ti Očetov* večni si Sin.

Ti, ko si sprejel, da rešiš
človeka*, se nisi bal Device
naročja.

Ti si s tem, da si premagal smrti
želo* odprl vernim kraljestvo ne-
beško.

Ti na desnici božji sedi*
v slavi Očetovi.

Kot sodnik — to vérujemo —*
imaš priti.

Te ergo quaesumus, tuis
famulis subveni,* quos
pretioso sanguine redemisti.

Aeterna fac cum sanctis tuis*
in gloria numerari.

Salvum fac populum tuum,
Domine*, et benedic haereditati
 tuae.

Et regere eos,* et extolle illos
usque in aeternum.

Per singulos dies* benedicimus
te.

Et laudamus nomen tuum
in saeculum* et in saeculum
saeculi.

Dignare, Domine, die isto*
sine peccato nos custodire.

Miserere nostri, Domine,*
miserere nostri.

Fiat misericordia tua,
Domine, super nos,*
quemadmodum speravimus in te.

In te, Domine, speravi*.
non confundar in aeternum.

Kdo je zložil to veličastno hvalnico, se ne more dognati, imenuje se sicer tudi „ambrozijanski hvalospev“, zato so jo mnogi pripisovali sv. Ambroziju. Tradicija pripoveduje celo, da je sv. Ambrozij pri krstu sv. Avguština s tem skupaj prvi zapel ta hvalospev. Ali da bi bil ravno sv. Ambrozij sestavil to hvalnico, se nikakor ne da dokazati. Mogoče bi bilo, da bi jo bil prevzel od grške Cerkve, ter jo samo prevedel v latinski jezik. Najverjetneje pa je, da so bili posamezni deli te hvalnice — povzeti deloma iz zapadne Cerkve — še le polagoma združeni v dosedanjo celoto.

To hvalnico intonira celebrant z besedami „Te Deum laudamus“, nadaljuje pa pevski zbor z besedami „te Dominum confitemur“ itd.

Posebno važna je vrstica „Te ergo quaesumus“, ker je tu predpisano liturgično dejanje; duhovščina pred oltarjem namreč tedaj poklekne.

Kadarkoli mašnik to latinsko hvalnico slovesno intonira, jo mora pevski zbor nadaljevati v latinskem jeziku. Na neko vprašanje, ali sme pevski zbor tedaj, ko je slovesno izpostavljeno Najsvetejše, peti v domačem jeziku, je zbor za sv. obrede dne 27. februarja 1882 odgovoril: „Sme se to zgoditi, če le ne gre tu za hvalnico „Te Deum“ ali za kako drugo liturgično molitev, ker te se morajo peti v latinskem jeziku.“

Najpreprostejši in najkrajši, ob enem pa zelo veličasten napev te hvalnice je koralni napev. Želeti je, da bi se pel pogostneje, nego se je to godilo doslej. V naši škofijski okrožnici beremo v tem oziru: „Kadar je

Tebe torej prosimo, svojim
služabnikom pridi na pomoč*, ki si
jih z dragoceno krvjo odkupil.

Daj, da bomo svetnikom tvojim
v večni* slavi prišteti.

Zveličaj ljudstvo svoje,
o Gospod*, in blagoslovi lastnino
svojo.

In vladaj jih* in poveličuj jih
na veke.

Dan na dan* tebe slavimo.

In hvalimo ime tvoje
vekomaj* in od vekomaj do vekomaj

Blagovoli, Gospod, ta dan
brez greha nas ohraniti.

Usmili se nas, Gospod,
usmili se nas.

Bodi usmiljenje tvoje,
Gospod, nad nami*,
kakor smo zaupali v tebe.

V tebe, Gospod, sem zaupal*,
ne bom osramočen vekomaj.

več duhovnikov pri oltarju, svetoval bi koralni „Te Deum“, in sicer tako, da bi eno vrstico pel kor, drugo duhovniki pred oltarjem. Bilo bi to nekaj veličastnega.“ „Ko bi se pa „Te Deum“ nikakor ne mogel peti latinski,“ piše okrožnica, „tedaj naj mašnik opusti intonacijo „Te Deum“, zapoje naj se „Zahvalna pesem“ in mašnik odmoli dotično zahvalno molitev v domačem jeziku.“

Na sv. večer in pri vstajenju, ko je „Te Deum“ sklepni del jutranjic, se ob koncu zapoje samo „Dóminus vobiscum“ z oracijo dotičnega praznika, nato še enkrat „Dóminus vobiscum“ in končno „Benedicamus Domino“ (pri vstajenju z dvojnimi „alleluja“).

Sicer pri zahvalnih pobožnostih se po končani hvalnici pojó še ti-le verzikeljni, katerim se pa tudi o velikonočnem času nikdar ne prideva „alleluja“:

V. Benedicamus Patrem
et Filium cum Sancto Spirítu.

R. Laudemus et superexaltemus
eum in saecula.

V. Benedictus es, Dómine Deus,
in firmamento coeli.

R. Et laudabilis et gloriósus
et superexaltatus in saecula.

V. Dómine, exáudi
oratiónem meam.

R. Et clamor meus
ad te veniat.

V. Dóminus vobiscum.

R. Et cum spirítu tuo.

V. Slavimo Očeta
in Sina s Svetim Duhom.

O. Hvalimo in povišujemo
ga vekomaj.

V. Slavljén bodi, Gospod Bog,
na nebeški višavi.

O. In hvalevreden in častit
in povišan vekomaj.

V. Gospod, usliši
mojo molitev.

O. In moje klicanje
naj pride k tebi.

V. Gospod z vami.

O. In s tvojim duhom.

Na to odpoje celebrant zahvalno molitev, katero sklène pevski zbor z „Amen“.

Ob koncu zapoje celebrant z drugo duhovščino vred še verzikelj:

Divinum auxilium
máneat semper nobiscum.

Božja pomoč
ostani vedno pri nas.

Pevski zbor odgovori: „Amen“, t. j. naj se tako zgodi.

V. Duhovne dnevnicé.

Duhovne dnevnicé so liturgična molitev sv. Cerkve, ki je gledé besedila in oblike natanko določena v rubrikah in ki jo morajo k temu zavezane duhovne osebe vsak dan opravljati v predpisanem liturgičnem jeziku. V prvih časih krščanstva so duhovne dnevnicé molili skupno duhovniki in navadni verniki; dandanes pa imajo to dolžnost samo duhovniki (in sicer od onega dneva nadalje, ko so prejeli subdijakonát), redovniki in redovnicé. V teku stoletij se je ta liturgična molitev v marsičem izpremenila. Zadnjo važno reformo v tem oziru je izvršil papež Pij X.,

ki je na nov način psalme tako razdelil na posamezne dneve v tednu, da pridejo redno vsak teden vsi psalmi na vrsto. Tudi je po tej reformi zlasti nedeljski oficij zadobil večjo veljavo, da ne izpade več tako lahko. Prazniški oficiji pa so ostali večinoma neizpremenjeni.

Duhovnih dnevnic je sedem: jutrnjice s hvalnicami (*Matutinum cum Laudibus*), *prima* (namreč »hora«, t. j. prva ura), *tertia* (tretja ura), *sexta* (šesta ura), *nona* (deveta ura), večernice (»*vesperae*«) in kompletorij (sklep).

Duhovne dnevnic se mnogokje pojó, zlasti po samostanih, na pr. pri benediktincih, cistercijanih, kartuzijanih in pri drugih redovih. O posebnih prilikah pa se vsaj del duhovnih dnevnic poje tudi po navadnih župnih cerkvah, na pr. na sveti večer, zadnje dni velikega tedna, pri opravi za rajne, po nekod tudi o slovesnih praznikih pri večernicah. Zato se moramo vsaj nekoliko seznaniti z ustrojem duhovnih dnevnic.

1. Jutrnjice s hvalnicami.

Jutrnjice s hvalnicami vred so prvi in najboljše del duhovnih dnevnic. Jutrnjice so v prvih časih krščanstva imenovali »*vigiliae nocturnae*«, to je nočne vigilijske, nočno bdenje, ker so jih tedaj duhovniki in verniki skupno molili v nočnem času. Kakor so Rimljani delili noč v tri vigilijske, tako se je tudi cerkvena nočna molitev delila v tri nočne vigilijske (»*vigiliae nocturnae*«) ali v tri nočne. Proti jutru pa so molili hvalnice, ki so jih radi tega imenovali »*vigiliae matutinae*«, to je jutrnje vigilijske. Ko so pozneje opravljali molitvene dnevnic edino le duhovniki, so tri nočne s hvalnicami vred stisnili v eno samo molitveno uro, kakor je to še dandanes.

Jutrnjice (brez hvalnic) se pojó zlasti na sveti večer in pri velikonočnem vstajenju. Jutrnjice s hvalnicami vred pa se pojó zadnje tri dni velikega tedna in pri opravi za rajne.

Obhajajo pa se pete jutrnjice redno tako-le:

Najprvo se tiho moli *Pater noster* (očenaš), *Ave Maria* (češčenamarija) in *Credo* (apostolska vera).

Na to intonira celebrant: »*Dómine, lábia mea apéries*«. (»Gospod, ustnice moje odpri!«) Zbor odgovori: »*Et os meum annuntiábit laudem tuam*«. (»In usta moja bodo oznanjevala hvalo tvojo.«) Na to zopet celebrant: »*Deus in adjutórium meum inténde*«. (»O Bog, na pomoč mojo se ozri!) Zbor odvrne: »*Dómine, ad adjuvándum me festína*«. (»Gospod, pomagat mi hiti!«) Nakar takoj vsi nadaljujejo: »*Glória Patri et Filio et Spíritui Sancto* itd.« (»Čast bodi Očetu in Sinu in Svetemu Duhu« itd.) Konča se ta doksologija redno z »*allelúja*«; le od septuagesime do velike noči se namesto »*allelúja*« zapoje: »*Laus tibi, Dómine, Rex aetérnae glóriæ*«. (»Čast tebi, o Gospod, Kralj večne slave!«)

Na to se poje tako imenovani »*Invitatórium*« s 94. psalmom »*Venite, exultémus Dómino*«. (»Pridite, radujmo se v Gospodu«). Psalm ostane na tem mestu vedno isti; invitatorij pa, ki se med psalmom zdaj deloma

večkrat ponavlja, se izpreminja po raznih praznikih in dobah cerkvenega leta. Za invitorijem se poje himen, čigar besedilo se nanaša na pomen praznika ali cerkvene dobe. Jutrnjice pri velikonočnem vstajenju in v osmini velikonočnega praznika nimajo himna. Zadnje tri dni vélikega tedna pa se jutrnjice po tiho odmoljenem očenašu, češčena-mariji in veri takoj pričnó s prvo antifono prvega nokturna.

Sicer pa so po invitoriju in himnu o praznikih in nedeljah navadno trije nokturni, katerih vsak ima tri antifone in tri psalme, en verzikelj z odgovorom, za katerim se moli »Pater noster« (očenaš). Zadnje tri dni vélikega tedna in pri opraviu za rajne se moli cel očenaš po tihem; sicer pa zapoje celebrant začetni besedi »Pater noster«, nato nadaljuje tiho do zadnje prošnje »Et ne nos indúcas in tentatiónem«, ki jo zopet zapoje, na kar zbor odgovori: »Sed libera nos a malo.« Zatem pride v vsakem nokturnu absolucija in tri lekcije, katerih vsaka ima posebno benedikcijo; ob koncu vsake lekcije pa je poseben rezponzorij. Le ob koncu devete lekcije je o praznikih namesto rezponzorija ambrozijanski hvalospev »Te Deum«. O velikonočnem in binkoštnem prazniku in v njunih osminah pa je en sam nokturen s tremi psalmi in tremi lekcijami; po tretji lekciji je takoj »Te Deum«.

Za jutrnjicami se redno pojó ali molijo neposredne hvalnice (»Laudes«). Pričenjajo se z »Deus in adjutórium meum inténde«, kakor jutrnjice. Le zadnje tri dni vélikega tedna in pri opraviu za rajne ni tega pričetka, temveč se začenja takoj s prvo antifono.

Posamezni deli hvalnic so ti-le: pet antifon in pet psalmov (oziroma četrto zavzema redno kantik), kapitelj, himen, verzikelj z odgovorom, Caharijev kantik »Benedictus« s posebno antifono, »Dóminus vobiscum«, dnevna oracija in — kadar so v direktoriju predpisane — še kake druge komemoracije, »Benedicámus Dómino«, »Fidélium animae per misericórdiam Dei requiescant in pace« (»Mrtvih duše naj po milosti božji počivajo v miru«), Amen, Pater noster (tiho), »Dóminus det nobis suam pacem« (»Gospod naj nam dá svoj mjr«) z odgovorom: »Et vitam aetérnam. Amen« (»In življenje večno. Amen«). Nato se zapoje ena izmed Marijinih antifon, ki so v brevirju ob koncu kompletorija, z dotičnim verzikeljnom in oracijo. Naposled moli celebrant »Divinum auxiliúm máneat semper nobiscum« (»Božja pomoč naj ostane vedno pri nas«), na kar odgovori zbor »Amen«. Tako se v koru navadno končajo vse duhovne dnevnicе, ako se ne moli ali ne poje neposrednje nadaljna dnevnicа. Ako pa sledi takoj druga dnevnicа, se prejšnja konča s »Fidelium animae« ter se nato takoj moli »Pater noster« in »Ave Maria« za naslednjo molitveno urp.

2. Male dnevnicе.

K malim dnevnicam (»horae minores«) štejemo primo, tercijo, seksto in nono. Male se imenujejo te dnevnicе radi tega, ker so vobče krajše od drugih molitvenih ur in se navadno obhajajo z manjšo

slovesnostjo. Imena teh dnevnic se nanašajo na staro rimsko razdelitev dneva od solnčnega vzhoda do zahoda v štiri štacije (»stationes«): od naše 6. do 9. ure, od 9. do 12., od 12. do 3. in od 3. do 6. ure zvečer. »Prima« torej odgovarja naši jutrnji 6. uri, »tertia« naši 9., »sexta« naši 12. in »nona« naši 3. uri popoldne.

Primo so torej molili o pričetku dneva kot jutrnjo molitev. Sestavljena pa je prima dandanes tako-le: Pater noster. Ave. Credo. »Deus in adiutorium« (Kakor ob pričetku drugih dnevnic). Himen »Jam lucis orto sidere«. Antifona (navadno prva iz hvalnic), ki se pred psalmi samo intonira, po končanih psalmih pa cela izpoje. Trije psalmi, ki so o večjih praznikih vedno isti, namreč 53. psalm »Deus in nómine tuo« in prva dva odstavka po 16 vrstic in dolgega 118. psalma »Beáti immaculati in via«. Sicer pa se ti psalmi vsak dan v tednu izpreminjajo. Kapitelj s takoimenovanim »Responsorium breve«; verzikelj, oracija, »Benedicamus Dómino«. Martirologij, ki je predpisan samo v koru. Razni verzikeljni in oracije, trikratno ponavljanje »Deus in adiutorium«, nadalje takoimenovana »Léctio brevis« in ob sklepu benedikcija.

O drugih podrobnostih prime tu natančneje razpravljati bi bilo odveč, ker se prima itak poredkoma poje.

Tertia, seksta in nona so si zelo sorodne ter sestavljene po istem načinu. Posamezni deli teh treh dnevnic so: Pater noster. Ave. »Deus in adiutorium«, himen, trije psalmi z eno antifono, ki se pred psalmi vselej samo prične in še le po psalmih cela izpoje. Kapitelj z »Deo gratias« ob koncu, responzorij, verzikelj z odgovorom, »Dóminus vobiscum«, dnevna oracija, nato še enkrat »Dóminus vobiscum«, Benedicamus Dómino« ter končno »Fidélium animae«.

Antifone za te dnevnic se redno jemljejo iz hvalnic, in sicer pri terciji druga, pri seksti tretja in pri noni peta. O večjih praznikih so tudi pri teh dnevnicah psalmi vedno isti, namreč vsaka hora ima po tri nadaljne odstavke po 16 vrstic iz že zgoraj omenjenega 118. psalma.

3. Večernice in kompletorij.

Izmed duhovnih dnevnic se pač večernice še največkrat pojó. Po svojem ustroju so najbolj podobne hvalnicam. Sestavljene so navadno tako-le: Pater noster. Ave. »Deus in adiutorium.« Nato pet psalmov s pet antifonami. Te antifone se o godovih navadne ali višje vrste (od »festum duplex« navzgor) duplicirajo, t. j. se cele pojó pred in po posameznih psalmih; o godovih nižje vrste pa (od »festum semiduplex« navzdol) se pred psalmi samo kratko nastavijo in še le po psalmih cele izpojó. Kakor za vespere, velja to pravilo tudi za jutrnjice in hvalnice.

Za psalmi pride kapitelj s sklepnim odgovorom »Deo gratias«. Zatem se poje himen in za njim verzikelj z odgovorom. Nato Marijin slavospev »Magnificat«, ki ima svojo posebno antifono. Nadalje »Dominus vobiscum« z oracijo dotičnega dne. Včasih je v direktoriju predpisana

še kaka komemoracija (spomin kakega svetnika, nedelje ali ferije itd.); taka komemoracija ima svojo antifono z verzikeljnom in dotično oracijo. Ako je več komemoracij, se sklepna klavzula (n. pr. »Per Dóminum nostrum Jesum Christum« i. t. d.) zapoje samo ob koncu zadnje komemoracije. Nato zopet »Dóminus vobiscum«, potem pa »Benedicámus Dómino« z odgovorom »Deo grátias«, Celebrant moli končno še »Fidelium animae« z odgovorom »Amen«. Nato — ako se z večernicami ne združi še kompletorij — se moli po tihem »Pater noster« ter se večernice zaključijo z Marijansko antifono na podoben način, kakor pri hvalnicah.

V cerkvah, kjer se duhovne dnevnice redno molijo v koru, se morajo večernice peti natanko tako, kakor predpisuje direktorij za dotični dan. V drugih cerkvah pa, kjer se oficij ne moli v koru, temveč se le o posebnih prilikah obhajajo pete večernice, ni potrebno, da bi se iste morale ujemati z oficijem dotičnega dne; vzamejo se lahko tudi votivne vespere n. pr. na čast sv. Rešnjemu Telesu ali Materi božji. Obhajajo se take vespere po načinu, kakor se obhajajo na kak »festum duplex« in ni treba vplesti nikake komemoracije. To dovoljuje S. R. C. z odlokom z dne 29. decembra 1884. Seveda mašnik s takimi večernicami ne zadosti svoji dolžnosti, temveč mora pravilne vespere istega dne še posebej opraviti.

Z večernicami se navadno združuje tudi še zadnja duhovna dnevnicca, kompletorij (sklep), ki je lepa duhovniška večerna molitev. Lektor prične neposrednje z »Jube domne benedicere«, na kar celebrant odgovori: »Noctem quiétam i. t. d.«

Nadaljni poglavitni deli kompletorija so: »lectio brevis«: »Fratres, sobrii estote i. t. d.« Sv. Cerkev nas tu z besedami sv. Petra opominja k treznosti in čuječnosti. Po končani lekciji odgovori zbor z »Deo grátias«. Zatem pride verzikelj: »Adjutórium nostrum in nómine Dómini« (»Pomoč naša je v imenu Gospodovem«), z odgovorom: »Qui fecit coelum et terram« (»Ki je naredil nebo in zemljo«). Nato se moli tiho »Pater noster«, potem pa glasno »Confiteor« (očitna spoved), Misereatur . . . Indulgentiam . . . verzikelj »Converte nos« z odgovorom: »Et averte iram tuam . . .«; »Deus in adjutórum«, kakor pri drugih dnevnica. Nato trije psalmi, ki se o navadnih djevih v tednu vsak dan izpreminjajo, ob nedeljah in večjih praznikih pa so vedno isti. Vsi trije psalmi imajo eno samo antifono, ki se v začetku samo intonira, ob koncu pa cela izpoje. Zatem se poje himen »Te lucis ante términum«, za katerim pride kapitelj in rezponzorij z verzikeljnom. Potem pa se poje Simeonov kantik »Nunc dimittis« (»Zdaj, Gospod, odpusti svojega hlapca po svoji besedi v miru i. t. d.«) z antifono »Salva nos«. Končno je še oracija »Visita nos«, nato »Benedicámus Dómino« in blagoslov »Benedicat et custódiat nos i. t. d.« Potem pa se takoj zapoje ena izmed Marijanskih antifon s pristojnim verzikeljnom in oracijo ter z »Divinum auxilium« ob koncu. S tihim očenašem, češčenomarijo in vero se konča

ves oficij. Navadno se prideva še molitev »Sacrosanctae« z verzikeljnom »Beata viscera« in s tihim očenašem in češčenomarijo ob koncu za odpuščanje napak in pregreškov med oficijem.

VI. Litanije.

Beseda »litanije« je grška beseda in pomenja prvotno prošnjo, molitev. Dandanes imenujemo litanije poseben način prosilnih molitev, obstoječih iz invokacij in odgovorov, s katerimi se obračamo do treh božjih oseb, preblažene Device Marije in svetnikov božjih. Izmed mnogih litani, ki so nastale v teku stoletij, jih je sv. Cerkev za očitno službo božjo doslej potrdila samo pet in sicer 1. litanije vseh svetnikov, 2. litanije Mater božje (lavretanske), 3. litanije Jezusovega imena, 4. litanije presv. Srca Jezusovega, in 5. litanije sv. Jožefa. Samo teh pet litani je dovoljeno moliti in torej tudi peti pri javni službi božji. Moliti in peti pa jih je treba ravno tako, kakor jih je odobrila sv. Cerkev. Litanijam se brez posebne predprave ne sme ničesar dodajati (S. R. C. 31. marca 1821 in 24. julija 1683). Lavretanske litanije se končajo s tretjim »Jagnje božje« (S. R. C. 18. maja 1884). Litanij pa se pri očitni službi božji tudi ne sme krajšati na ta način, da bi se izpuščale posamezne invokacije (S. R. C. 3. marca 1674).

Latinske litanije vseh svetnikov na velikonočno in binkoštno soboto, kakor tudi pri procesijah na sv. Marka dan in prošnje dni, se morajo duplicirati, t. j. predpenci zapojo invokacijo in odgovor, duhovščina pa ponovi oboje: invokacijo z odgovorom vred. Pri procesijah seveda je to dupliciranje predpisano le tedaj, ako se litanije pojo v liturgičnem jeziku; če se pa pojo v domačem jeziku, ni potrebno dupliciranje, ker se v tem slučaju itak nikakor ne more zadostiti liturgičnim predpisom, temveč morajo duhovniki sami zase moliti litanije v liturgičnem jeziku.

Pri procesiji je dovoljeno po izpetih litanijah peti še kake primerne psalme, ako to dopušča čas; prepovedano pa je litanije same pretrgati z drugimi spevi (S. R. C. 9. maja 1857).

VII. Veni Sancte. Ecce sacerdos.

Ob posebnih prilikah; n. pr. o pričetku sv. misijona ali duhovnih vaj, o pričetku šolskega leta, pri novi sv. maši itd. kliče sv. Cerkev Sv. Duha. Duhovnik klečé intonira: »Veni Sancte Spiritus« (»Pridi Sveti Duh«).

Pevski zbor nadaljuje:

Reple tuórum corda fidélium et
tui amóris in eis ignem accénde:
qui per diversitátem linguárum
cunctárum
gentes in unitáte fidei congregásti.

Napolni srca svojih vernikov in
ogenj svoje ljubezni v njih užgi:
ki si po različnosti vseh jezikov
narode v edinosti vere združil.

Na to verzikelj:

V. Emitte Spiritum tuum et crea- | Pošlji svojega Duha in prerajeni
búntur. | bomo.

O. Et renovábis fáciem terrae. | In prenovil boš obličje zemlje.

O velikonočnem času se temu verzikeljnu in odgovoru prideva »Alleluja«.

Na to se moli oracija na čast Sv. Duhu, na katero odgovori zbor z »Amen«, t. j. naj se tako zgodi.

Ako je pa treba peti himen »Veni Creátor Spiritus« (Pridi Stvarnik Duh), se nahaja besedilo tega himna s koralnim napevom v »Graduale Romanum« zadej v dodatku.

Pri škofijski vizitaciji, ko ima škof slovesen vhod v cerkev, poje pevski zbor ta-le spev:

Ecce sacérdos magnus, | Glej, veliki duhovnik,
qui in diébus suis plácut Deo: | ki je bil v svojih dnevih ljub
Bogu:

Ideo jurejurándo fecit illum Dó- | Zato mu je s prisego dal Gospod
minus créscere in plebem suam. | zrasti v njegovo ljudstvo.

Benedictiónem ómnium géntium | Blagodar vseh narodov mu je dal,
dedit illi, et testaméntum suum | in svojo zavezo je potrdil nad nje-
confirmávit super capus eius. | govo glavo.

Tu se ponovi od »Ideo« do »suam«. Na to nadaljuje zbor:

Glória Patri et Filio et Spiritui | Čast bodi Očetu in Sinu in Svete-
Sancto. | mu Duhu.

Na kar se zopet ponovi od »Ideo« do »suam«. Dekan ali domači župnik poje na to te-le verzikeljne, na katere odgovarja pevski zbor:

V. Protéctor noster áspice Deus. | Ozri se, o Bog, naš varih,
O. Et réspice in fáciem Christi tui. | in glej na obličje svojega mazi-
ljenca.

V. Salvum fac servum tuum, | Pomagaj svojemu služabniku,
O. Deus meus sperántem in te. | ki v tebe zaupa, moj Bog.

V. Mitte ei, Domine, auxilium de | Pošlji mu, Gospod, pomoč iz sve-
sancto. | tišča,

O. Et de Sion tuére eum. | in varuj ga s Sijona.

V. Nihil proficiat inimícus in eo. | Nič naj ne opravi sovražnik pri
njem,

O. Et filius iniquitátis non appónat | in sin krivice
nocére ei. | naj se ne loti mu škodovati.

Domine exáudi orationem meam . . . . .

Dominus vobiscum . . . . .

Na to oracija s sklepnim »Amen«.

Dekan ali domači župnik zapoje potem primerno antifono z verzikeljnom, ki se nanaša na cerkvenega patrona; odgovor na verzikelj naj

organist poizve pri župniku. Škof moli dotično oracijo, potem pa zapoje ona dva verzikeljna, ki se stalno pojeta pred podelitvijo pontifikalnega blagoslova:

V. Sit nomen Dómini benedictum.	Bodi ime Gospodovo hvaljeno, od zdaj in na vekomaj.
O. Ex hoc nunc et usque in sáeculum.	
V. Adjutórium nostrum in nómine Dómini.	Pomoč naša je v imenu Gospodovem, ki je naredil nebo in zemljo.
O. Qui fecit coelum et terram.	

Škof podeli na to blagoslov, zbor zapoje »Amen«.

VIII. Krščanski pogreb.

Kakor zavzema petje ódlično mesto pri vseh važnejših cerkvenih opravilih, tako spremlja sv. Cerkev vernika s petjem tudi na njegovem zadnjem zemeljskem potu h grobu.

Preden se pogreb prične, moli duhovnik ob krsti 129. psalm »De profundis« (»Iz globočine«) z antifono »Si iniquitates«. Ko pa vzdignejo mrliča, intonira duhovnik antifono »Exsultábunt Domino«, na kar se poje 50. spokorni psalm »Miserere mei Deus« (»Usmili se me, o Bog«). Peti je treba ta psalm iz duše rajnega in je pač najlepša prošnja za večni pokoj njegove duše. Ob koncu psalma se izpoje cela antifona.

Ko pride sprevod do cerkve, se poje ali moli rezponzorij »Subvenite Sancti Dei« (»Pridite na pomoč, svetniki božji«).

Ako se vrši pogreb z oficijem in sv. mašo, se takoj na to prične oficij. Praviloma se na dan pogreba pojo invitorij, vsi trije nokturni in hvalnice; ker pa traja to predolgo, pojo marsikje samo prvi nokturen z invitorijem in hvalnicami. Antifone se na pogrebni dan duplicirajo, t. j. se pojo cele v pričetku in ob koncu vsakega psalma. Sicer pa, n. pr. ob osmini in obletnici se antifone pred psalmi samo prično in še le ob koncu vsakega psalma se izpojo cele. Tudi se ob osmini in obletnici poje samo en nokturen s hvalnicami, brez invitorija, in sicer ob pondeljkih in četrtekih se poje prvi, ob torkih in petkih drugi, ob sredah in sobotah tretji nokturen. Po končanem oficiju se poje črna sv. maša, če ne nasprotujejo temu cerkveni predpisi.

Po sv. maši se nadaljuje pogrebni obred z oracijo »Non intres«; na to se poje »Libera«, o kateri se je že obravnavalo na drugem mestu. Po tem spevu so nekateri verzikeljni, katerih pomen je večinoma že znan. Omenjam le drugega, ki nam doslej še ni bil na vrsti:

V. A porta inferi.	Vratom (t. j. oblasti) peklenskim otni, Gospod, njegovo dušo.
O. Erue Dómine animam eius.	

Ako se oficij opravlja za več rajnih, se tu — kakor tudi na drugih
sličnih mestih — rabi množina, torej »animas eorum«.

Po izpeti oraciji »Deus, cui proprium est«, neso mrliča na pokopališče h grobu; med tem se poje naslednja antifona:

In paradisum deducant te Angeli: in tuo advéntu suscípiant te Mar- tyres, et perdúcant te in civitátem san- ctam Jerúsalem. Chorus Angelórum te suscípíat, et cum Lázaro quondam páupere aetérnam hábeas réquiem.	V raj naj vodijo te angeli: ob tvojem prihodu sprejmejo naj te mučenci, in pripeljejo naj te v mesto sveto, Jeruzalem. Zbor angelov naj te sprejme in z nekdanj ubogim Lazarjem imej večni pokoj!
--	--

Nadaljni obred se vrši brez petja. Ako se končno ob grobu zapoje nagrobница, bodi verskega značaja, ki naj izraža ali prošnjo za večni pokoj rajnika, ali upanje na zopetno svidenje v večnosti.

C. O cerkveni glasbi v raznih svetih časih cerkvenega leta. Cerkveno leto.

Sv. Cerkev nam v svojem bogoslužju vsako leto predočuje in obnavlja življenje našega Gospoda Jezusa Kristusa in delo našega odrešenja. To obnavljanje se vrši po določenem redu ter po gotovih svetih časih in praznikih, ki jih imenujemo **cerkveno leto**. Pričenja se cerkveno leto s prvo adventno nedeljo in traja do adventa prihodnjega leta.

Ker so trije poglobitveni dogodki našega odrešenja, namreč 1. učlovečenje Jezusa Kristusa, 2. njegovo trpljenje, smrt in vstajenje, in 3. prihod Sv. Duha, delimo cerkveno leto v tri glavne dobe: v **božično, velikonočno** in **binkoštno** in to po treh glavnih praznikih celega leta, ki so **božič**, praznik rojstva Jezusa Kristusa, **velikonoč**, praznik vstajenja Gospodovega, in **binkošti**, praznik prihoda Sv. Duha.

Božična doba traja od prve adventne do prve predpepelnične nedelje; **velikonočna doba** sega v navadnem pomenu od prve predpepelnične nedelje do praznika Gospodovega vnebohoda, v liturgičnem pomenu pa do sobote opoldne pred praznikom sv. Trojice; **binkoštna doba** traja nadalje do adventa.

Sv. Cerkev želi, da bi se verniki ne le spominjali dogodkov odrešenja, temveč da bi se jih duševno tudi sami udeleževali in jih vsako leto po notranje nekako nanovo preživljali. Vsaka skrivnost, vsaka cerkvena doba daje liturgiji poseben značaj. Cerkvena glasba pa je najbolj sposobna, vzbujati v vernikih razne občutke, primerne posameznim praznikom in dobam cerkvenega leta. Zato ni težko uvideti, kako silno važno je, da organist in cerkveni pevski zbor čutita s sv. Cerkvijo in se popolnoma uživata v pomen cerkvenega leta.

Jedro cerkvenega leta tvorijo prazniki Gospodovi; poleg njih pa obhaja sv. Cerkev tudi praznike Matere božje in svetnikov.

Tako je po raznih praznikih celo leto posvečeno Bogu; v vsakem tednu pa je še posebej **nedelja** »Gospodov dan«, ki ga moramo posvečevati

na ta način, da ta dan počivamo od hlapčevskega dela ter opravljamo bogoljubna dela. Ker morajo verniki ob nedeljah udeleževati se zapovedane službe božje, mora organist še posebno paziti, da z lepo cerkveno glasbo vabi vernike v cerkev in jih vzpodbuja k pobožnosti. In ker je slovesno opravljanje službe božje lepa predpoda nebeškega veselja, kjer bomo Boga neprestano poveličevali, naj tudi organist s svojim pevskim zborom kolikor moč pripomore k nekakemu predokusu onega nebeškega veselja.

V liturgičnem letu nimajo vse nedelje enake veljave. Nekatero so prvega reda, ki se ne umaknejo nobenemu prazniku; te so: prva adventna in vse postne nedelje, velikonočna, bela, binkoštna in presvete Trojice nedelja. Nekatero so drugega reda, ki se umaknejo samo praznikom prvega reda; semkaj štejemo tri predpepelnične ter drugo, tretjo in četrto adventno nedeljo. Vse druge so navadne nedelje med letom, ki se sedaj po reformi Pija X. tudi ne umaknejo več tako lahko kakor prej, kajti prerinejo jih samo še Gospodovi prazniki ter godovi prvega in drugega reda. Tako se torej ob nedeljah oficij in sv. maša opravljata večinoma od dotične nedelje, in s tem so prišle nedelje zopet do večje veljave. Pri petih sv. mašah ob navadnih nedeljah je treba torej dandanes spremenljive speve jemati večinoma iz mašnih formularov za dotične nedelje.

Poleg nedelj pa je v cerkvenem letu raztreseno vse polno praznikov in godov.

One dneve, ki jih po cerkveni zapovedi moramo tako posvečevati kakor nedelje, imenujemo zapovedane praznike. Po najnovejšem skrčenju praznikov, ki ga je izvršil Pij X. l. 1911., so razen nedelj za vso Cerkev zapovedani prazniki samo ti-le: božič, novo leto, razglašenje Gospodovo, vnebohod, sv. Rešnjega Telesa dan, Marijino spočetje, Marijino vnebovzetje, sv. Jožef, god sv. Petra in Pavla in vseh svetnikov.

Oni prazniki pa, ki jih je Pij X. odpravil, da niso več zapovedani, a jih verniki vendar še obhajajo kakor nedelje, so ti-le: velikonočni in binkoštni pondeljek, svečnica, Marijino oznanjenje, Marijino rojstvo, sv. Štefan in praznik deželnega patrona.

Sopraznike imenujemo one dni, ki so bili še v 18. stoletju zapovedani prazniki, pa so pozneje bili odpravljani in se dandanes ne obhajajo več slovesno, na pr. godovi raznih apostolov. O sopraznikih se verniki radi udeležujejo sv. maše, ki jo župnik redoma daruje za svoje župljane.

Vse praznike in godove cerkvenega leta delimo v več vrst; razločujemo namreč praznike prvega reda (festa duplicia I. classis), praznike drugega reda (duplicia II. classis), godove višje vrste (duplicia minora), godove nižje vrste (semiduplicia) in proste godove (simplicia).

Na nekatere praznike se pripravljamo že prejšnji dan s tako imenovano **vigilijo**. Ta beseda prihaja od latinskega glagola »vigilare«, ki pomenja čuti, bdeti. Vigilije nas spominjajo na prve čase krščanstva, ko so

se verniki na večje praznike pripravljali s tem, da so prejšnjo noč ali del noči prečuli v molitvah in svetem petju. Pozneje je sv. Cerkev liturgično opravilo vigilije prenesla na prejšnji dan.

Nekateri imenitni prazniki pa imajo tudi **osmino** ali **oktavo**, ker se skozi osem dni spominjamo praznikove skrivnosti. Nekatere osmine imajo posebne predpravice nasproti godovom, ki se obhajajo v njih; zato se imenujejo privilegirane osmine (*octavae privilegiatae*). Ker pa so te predpravice večje ali manjše, razločujemo tri vrste privilegiranih osmin, kar je natančno zaznamovano tudi v cerkvenem koledarju (Oct. privil. 1. 2. 3. ordinis).

One dneve cerkvenega leta, o katerih ne obhaja sv. Cerkev nobene posebnega spomina, imenujemo **ferije**. Tudi med ferijami so nekatere privilegirane, ki se ne umaknejo nobenemu prazniku. Take privilegirane ferije so pepelnična sreda in dnevi velikega tedna. Ako pride torej n. pr. praznik Marijinega oznanjenja v veliki teden, je dotični dan sveta maša »de feria«.

Kot posebne dneve molitve in pokore je postavila sv. Cerkev štiri **kvatrne tedne**, ki so: teden po tretji adventni nedelji, po prvi postni nedelji, po binškoštni nedelji in teden, čigar sreda je za sopraznikom povišanja sv. Križa (14. septembra).

Želja sv. Cerkve je, da bi se tako verniki v vsakem letnem času nekoliko pokorili za svoje grehe, ker je ob kvatrnih sredah, petkih in sobotah zapovedan post, ter da bi se Bogu zahvaljevali za prejete dobre in ga prosili nadaljnega blagoslova. Ker so nekdanj kvatrne tedne posvečevali mašnike, želi sv. Cerkev, naj bi verniki o teh dnevih molili tudi za dobre duhovnike. Na to čveterno željo sv. Cerkve naj se v kvatrnih tednih ozirata tudi organist in pevski zbor.

Kakšen praznik ali god obhaja sv. Cerkev vsak dan v letu, je razvidno iz **cerkvenega koledarja** ali **direktorija** (*Directorium ecclesiasticum* ali *Dir. liturgicum*), ki je pisan v latinskem jeziku in se pričinja — kakor državljanski koledar — s prvim januarjem.

Pri vsakem godu je najprvo zaznamovan dan meseca in tedenski dan¹; na to praznik ali god sam ter vrsta praznika²; potem je zaznamovana liturgična barva dotičnega dne³. Nato pridejo natančnejši podatki o sv. maši in komemoracijah ter o oficiju.

¹ N. pr.: Dom. (t. j. Dominica), nedelja; fer. 2. (t. j. feria secunda), ponedeljek; fer. 3., torek itd. Sabb. (t. j. Sabbatum), sobota.

² N. pr. d u p. (= duplex); s e m. (= semiduplex); s i m p l. (= simplex); »d e e a« (t. j. de feria), kadar se ne obhaja noben poseben god; ob sobotah pa »d e e o« (t. j. de Sabbato).

³ Ker je organist večkrat tudi cerkvenik, bodi iz praktičnega stališča tu omenjeno, da črki **c. a.** (color albus) pomenita belo barvo, **c. r.** (color ruber) rudečo, **c. vir.** (color viridis) zeleno, **c. viol.** (color violaceus) vijolično ali višnjevo, **c. nig.** (color niger) pa črno barvo.

Ako stoji v našem direktoriju poleg kakega godu ali ferije kolešček —, znači to, da se sme dotični dan brati tudi tiha črna, ali poljubna votivna maša. Zato se je treba o takih dneh zastran mašne barve dogovoriti z duhovščino.

Želeti je, da se vsak cerkveni pevovodja vsaj toliko razume na direktorij, da ve, kaj obhaja sv. Cerkev dotični dan, nadalje po katerem mašnem formularu se mašuje in ali je dotični dan pri sv. maši »Gloria« in »Credo«. Kadarkoli se »Gloria« opusti, stoji v našem direktoriju opomba »s i n e G l.«, t. j. »brez Gloria«. Kadarkoli pa ima maša »Credo«, je to v našem direktoriju dosledno zaznamovano z začetnima črkama C r.

I. Božična doba.

Središče te dobe je božični praznik in temeljni dogodek, ki ga imamo v tej dobi pred očmi, je učlovečenje Sinu božjega. Sveta Cerkev pa nas ne pelje takoj k jaslicam Gospodovim; kot pripravo na božič je postavila sveti adventni čas.

I. Advent.

Kar je bilo vernikom stare zaveze onih štiritisoč let pred prihodom Odrešenikovim, to je nam adventni čas s svojimi štirimi nedeljami. Ime advent prihaja od latinske besede »adventus«, kar pomenja »prihod«; imenuje se ta čas zato tako, ker se v njem pripravljamo na prihod Gospodov, in sicer na prvi njegov prihod ob rojstvu in na drugi prihod ob koncu sveta. Misel na prvi prihod nas navdaja s hrepenenjem in veseljem, misel na drugi prihod pa z duhom pokore. Ta dvojni značaj naj se razodeva tudi v cerkveni glasbi te dobe.

Spokorni duh adventnega časa se nam kaže zlasti v tem, da se ob nedeljah in tudi drugih dneh, ko se ne obhaja god kakega svetnika, mašuje v vijolični barvi, brez »Gloria« in z »Benedicamus« ob koncu. Tudi se ob adventnih nedeljah pri peti sv. maši ne sme orglati, izvzemši tretjo adventno nedeljo, katere introit se pričinja z besedo »Gaudete« (»veselite se«). Vendar pa se smejo tudi ob onih prepovedanih nedeljah pri peti sv. maši izjemoma — ako je to potrebno — rabiti orgle samo za spremljevanje petja, medigre pa morajo popolnoma izostati.¹ »Aleluja pa se glasi tudi v adventnem času. Sv. Cerkev časti v adventu posebno preblazeno Devico Marijo, ker smo po njej dobili Odrešenika na svet. Mariji na čast se obhajajo zornice, pred božičnim praznikom pa marsikje slovesna devetdnevnica. Introit votivne adventne maše se pričinja z besedo »Rorate«, t. j. »rosite« (nebesa pravičnega).

V adventu (8. decembra) obhajamo tudi **zapovedan praznik Marijinega brezmadežnega spočetja**, ob katerem se spominjamo, da je Bog po posebni milosti božji zaradi zasluženja Jezusovega obvaroval Marijo madeža izvirnega greha, da je bila že takoj v prvem trenutku svojega življenja vsa čista in polna milosti. Spremenljivi mašni spevi tega lepega praznika so ti-le:

¹ Na vprašanje: »Ali se sme pri oficijih in mašah, pri katerih je sicer orglanje prepovedano, rabiti orglanje samo kot spremljevanje in podpora petja na ta način, da sicer orgle molče, ko molči tudi petje?« je kongregacija za sv. obrede 11. maja 1911 odgovorila: »Da, v slučaju potrebe.« Ker je šlo takrat za spremljevanje koralnega petja, je kongregacija z novim odlokom 22. marca 1912 izjavila, da velja ona določba ne samo za koralno, temveč tudi za večglasno petje.

Introit.

Is. 61. Gaudens gaudébo in Dómino, et exsultábit ánima mea in Deo meo: quia induit me vestiméntis salútis, et induménto justítiae circúmdedit me, quasi sponsam ornátam monilibus suis.

Ps. 29. Exaltábo te, Dómine, quóniam suscepisti me, nec deleotásti inimicos meos super me.

Glória Patri...

Silno se veselim v Gospodu, in moja duša se raduje v mojem Bogu, ker me je oblekel v oblačilo zveličanja in me ogrnil z obleko pravičnosti, kakor nevesto, ozaljšano z njenimi dragotinami.

Poveličevati te hočem, o Gospod, ker si me sprejel, in nisi dal mojim sovražnikom veseliti se nad menoj.

Čast bodi Očetu...

V tem introitu polaga sv. Cerkev Mariji na jezik besede preroka Izaija in kralja Davida, s katerimi poveličuje Boga, da jej je podelil tako velike milosti in zmago nad hudobnim duhom.

Gradual.

Judit. k. 13. Benedícta es tu, Virgo María, a Dómino Deo excelso prae ómnibus muliéribus super terran.

V. pogl. 15. Tu glória Jerúsalem, tu laetítia Israel, tu honorificentia pópuli nostri.

Allelúja, allelúja.

V. Visoka p. 4. Tota pulchra es, María, et mácula originális non est in te. Allelúja.

Blagoslovljena si ti, o Devica Marija od Gospoda, najvišjega Boga pred vsemi ženami na zemlji.

Ti (si) slava Jeruzalema, ti veselje Izraela, ti čast našega ljudstva.

Aleluja, aleluja.

V. Vsa si lepa, o Marija, in izvirnega madeža ni na tebi. Alleluja.

Lepa predpoda Device Marije je bila v stari zavezi Judita, ki je Holofernu glavo odsekala, kakor je Marija kači glavo strla. Zato pozdravljamo v gradualu Marijo z istimi besedami, s katerimi so Izraelci pozdravljali Judito po njeni slavni zmagi. Zadnji verz v gradualu pa je vzet iz »Visoke pesmi« in je lep prehod k evangeliju, v katerem nadangel pozdravlja Marijo »milostipolno«.

Ofertorij.

Luk. 1. Ave Maria, grátia plena. Dóminus tecum, benedícta tu in muliéribus. Allelúja.

Češčena Marija, milosti polna: Gospod je s teboj, blažena si med ženami. Alleluja.

V ofertoriju se ponavlja pozdrav nadangela Gabriela.

Komunija.

Gloriósá dicta sunt de te, María, quia fecit tibi magna, qui potens est.

Slavno se je govorilo o tebi, Marija, zakaj velike reči ti je storil on, ki je moččen.

Tudi ta komunija se nanaša na pomen istega veličastnega pozdrava.

2. Božič.

Božični dan (25. decembra) obhajamo spomin rojstva Gospodovega. Ta praznik ima svojo vigilio z zapovedanim postom, in privilegirano oktavo 3. reda. Posebnost svetega dneva je v tem, da sme vsak duhovnik trikrat maševati. Prva sv. maša je o polnoči. Sveti evangelij nam pripoveduje o Jezusovem rojstvu v betlehemskelem hlevu, zato nas ta sv. maša spominja časnega rojstva njegovega iz Marije Device. Pred polnočno sv. mašo se pojó slovesne jutrnjice svetega

dneva s tremi nočturni in z zahvalno pesmijo (»Te Deum laudamus«), s katero se nebeškemu Očetu zahvaljujemo, da nam je poslal svojega božjega Sina na svet.

Spremenljivi mašni spevi pri polnočnici nam lepo osvetlujejo pomen svete noči.

Introit pri 1. sv. maši.

Ps. 2. Dóminus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ps. Quare fremuerunt gentes: et pópuli meditáti sunt inánia? Glória Patri...

Gospod mi je rekel: Moj sin si ti, danes sem te rodil. Ps. Zakaj hrumé narodi, in si ljudstva vmišljujejo prazne stvari? Čast bodi Očetu...

V duhu stojimo pred jaslicami, v katerih vidimo revno Dete, rojeno iz Device Marije; toda nebeški Oče sam zagotavlja, da je to Dete njegov lastni Sin. Takoj ob rojstvu Gospodovem pa se že razburjajo narodi; Herod in njegovi privrženci strežejo božjemu Detetu po življenju.

Gradual pri 1. sv. maši.

Ps. 109. Tecum princípium in die virtútis tuae: in splendóribus sanctórum, ex útero ante lucíferum génui te. V. Dixit Dóminus Dómino meo: Sede a dextris meis: donec ponam inimícos tuos scabéllum pedum tuórum. Allelúia, allelúja. V. Dóminus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hódie génui te. Allelúja.

Pri tebi je vlada na dan tvoje moči v svetem blišču, iz sebe sem te rodil pred zgodnjo danico. V. Gospod govori mojemu Gospodu: Sedi na mojo desnico, dokler ne položim tvojih sovražnikov za podnožje tvojih nog. Aleluja, aleluja. V. Gospod mi je rekel: Moj sin si ti, danes sem te rodil. Aleluja.

Nebeški Oče sam zatrjuje, da gre novorojenemu Detetu najvišje gospodstvo kot njegovemu pravemu, božjemu Sinu.

Ofertorij pri 1. sv. maši.

Ps. 95. Laeténtur coeli et exúltet terra ante fáciem Dómini: quóniam venit.

Veselite se nebesa in raduj se zemlja pred obličjem Gospodovim, kajti prišel je.

Sv. Cerkev vzpodbuja tu nebo in zemljo, naj se veselita rojstva Gospodovega.

Komunija pri 1. sv. maši.

Ps. 109. In splendóribus sanctórum, ex útero ante lucíferum genui te.

V svetem blišču sem te iz sebe rodil pred zgodnjo danico.

Te besede so še enkrat povzete iz graduala ter se nanašajo na večno in časno rojstvo Gospodovo.

Druga božična sv. maša se bere ob jutranjem svitu ter nas spominja duhovnega rojstva Jezusovega v krščanskih srcih. Njen sv. evangelij pripoveduje, kako so pastirci prihiteli in molili božje Dete.

Tretja sv. maša pa se obhaja ob belem dnevu z največjo slovesnostjo ter nas spominja večnega rojstva Jezusovega od Boga Očeta, ker ima za evangelij začetek evangelija sv. Janeza: »V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu, in Bog je bila Beseda... In Beseda je meso postala in med nami prebivala.«

Silno pomenljivi so tudi spremljivi spevi pri tej sv. maši.

Introit pri 3. sv. maši.

Is. 9. Puer natus est nobis, et filius datus est nobis: cujus impérium super húmerum ejus: et vocábitur nomen ejus magni consilii Angelus.

Ps. 97. Cantáte Dómino cánticum novum, quia mirabilia fecit. Glória Patri...

Dete nam je rojeno in sin nam je dan: na čigar rami je poglavarstvo: in imenuje se »vélikega svéta angel«.

Ps. Pojte Gospodu pesem novo, ker je čuda storil. Čast bodi Očetu...

Kar je prerok Izaija napovedal z zgornjimi besedami, dopolnjuje se natančno danes: betlehemsko Dete je ono od preroka napovedano in tako željno pričakovano Dete, ki ima najvišjo oblast v nebesih in na zemlji. Imenuje se to Dete »angel« ali »sel« vélikega svéta, ker po njem se ima izvršiti véliki sklep odrešenja. Zato se mu spodobi nova, veličastna pesem.

Gradual pri 3. sv. maši.

Ps. 97. Vidérunt omnes fines terrae salutáre Dei nostri: jubilate Deo omnis terra. V. Notum fecit Dóminus salutáre suum: ante conspéctum géntium revelávit justítiam suam. Allelúja, allelúja.

V. Dies sanctificátus illúxit nobis: veníte gentes, et adoráte Dóminium: quia hódie descéndit lux magna super terram. Allelúja.

Videle so vse pokrajine zemlje zveličanje našega Boga: ukajte Bogu vse dežele.

V. Na znanje je dal Gospod svojo pomoč: pred obličjem narodov je razodel svojo pravico. Aleluja, aleluja.

V. Sveti dan nam je zasvetil: pridite narodi, in molite Gospoda: ker danes je mogočna luč dolí prišla na zemljo. Aleluja.

Vse pokrajine zemlje, t. j. vsi ljudje so videli božjega Zveličarja, ali s telesnimi očmi, kakor n. pr. pastirci, trije modri, starček Simeon in drugi, ali pa z duhovnimi očmi po oznanjevanju sv. evangelija; zato veselite se vsi verniki na zemlji, ki ste po pravi veri deležni božjega zveličanja. Rojstvo Sinu božjega nam kaže v najlepši luči božjo pravičnost, božjo zvestobo. V zadnjem odstavku pa nas sv. Cerkev vzpodbuja, da naj molimo novorojenega Zveličarja, ki se je pozneje sam imenoval »luč sveta«.

Ofertorij pri 3. sv. maši.

Ps. 88. Tui sunt coeli, et tua est terra: orbem terrárum et plenitúdinem ejus tu fundásti: justítia et júdicium praeparásti sedis tuae.

Tvoja so nebesa in tvoja je zemlja: zemlje krog in kar ga napolnjuje, si ti ustvaril: pravičnost in sodba je priprava tvoje sedeža.

Tu slovesno spoznavamo, da revno Dete v jaslicah je najvišji Gospod nebes in zemlje. Da pa so za sedaj jaslice njegov sedež, pripravila mu je ta prestol božja pravičnost, da tako zadosti za naš napuh.

Komunija pri 3. sv. maši.

Ps. 97. Vidérunt omnes fines terrae salutáre Dei nostri.

Videle so vse pokrajine zemlje zveličanje našega Boga.

Te besede, povzete iz graduala, nam še enkrat kličejo v spomin veliko skrivnost božičnega praznika.

V božični osmini obhaja sv. Cerkev več pomenljivih godov, ki so z božičnim praznikom v lepi zvezi. Tako je 26. decembra praznik **sv. Štefana**, ki je prvi prelil kri za Jezusovo vero. Ta dan se pri nas še vedno praznuje kakor nedelja, dasi ni več zapovedan praznik. 27. decembra je sopraznik **sv. Janeza evangelista**, ki je bil poseben ljubljenec Jezusov. 28. decembra je sopraznik **nedolžnih otročičev**, ki so ravno zaradi Jezusovega rojstva prelili svojo kri. 31. decembra obhajamo spomin **sv. Silvestra**. Ta dan je zadnji solnčnega leta, zato se v župnijskih cerkvah po litanijah zapoje zahvalna pesem v zahvalo za vse v minullem letu prejete dobrote.

Osmi dan po božiču pa je **zapovedan praznik Gospodovega obrezovanja** v spomin na svetopisemski dogodek, da je bilo božje Dete osmi dan po svojem rojstvu obrezano in imenovano Jezus. Ker se s tem dnem pričenja solnčno leto, imenuje se ta praznik tudi **ново leto**. Spremenljivi mašni spevi tega praznika so isti, kakor pri tretji božični sv. maši. Le **gradual** ima v zadnjem odstavku namesto »Dies sanctificatus itd.« to-le besedilo, povzeto iz lista sv. Pavla do Hebrejcev:

V. Multifarie olim Deus loquens pátribus
in prophétis, novíssime díebus istis locú-
tus est nobis in Filio. Allelúja.

Velikokrat je nekdaž Bog govoril očakom
po prerokih, poslednjič tiste dni nam je
govoril po Sinu. Aleluja.

3. Razglašenje Gospodovo.

Zapovedan praznik Razglašenja Gospodovega ali sv. Treh kraljev (Epiphania Domini) se obhaja stalno 6. januarja; ima svojo vigilijo, ki pa je brez posta ter privilegirano osmino 2. reda. Ta praznik se spominjamo zlasti treh dogodkov, po katerih je bil Sin božji razglašen človeškemu rodu: prihoda Modrih z Jutrovega, krsta Jezusovega v Jordanu in prvega Jezusovega čudeža v Kani Galilejski. Pri sv. maši nam je posebno pred očmi prihod Modrih, v katerih vidimo poklic poganskega sveta k milostim, ki jih je božje Dete prineslo na svet. Na prihod Modrih se v prvi vrsti nanašajo tudi mašni spremenljivi spevi tega praznika.

Introit.

Malah. 3. Ecce advénit Dominátor Domi-
nus: et regnum in manu ejus, et potéstas,
et impérium. Ps. 71. Deus, júdícium tuum
regi da: et justítiam tuam Filio regis.
Glória Patri etc.

Glej, prišel je vladar, Gospod; in kralje-
stvo je v roki njegovi in moč in gospo-
stvo. Bog, sodbo svojo daj kralju; in
pravičnost svojo sinu kraljevemu. Čast
bodi Očetu itd.

Pevski zbor naznanja z besedami preroka Malahije, da se je prikazal véliki, željno pričakovani Kralj, ki so ga prišli molit Modri z Jutrovega. Kar prosi psalmist v psalmovi vrstici v prvi vrsti svojemu kraljevemu sinu Salomonu, velja še v višjem pomenu o betlehenskem kraljevem Detetu.

Gradual.

Is. 60. Omnes de Saba vénient, aurum et thus deferéntes, et laudem Dómini annuntiántes. V. Surge et illumináre Jerusale: quia glória Dómini super te orta est. Allelúja, allelúja.

V. Mat. 2. Vidimus stellam ejus in Oriénte, et vénimus cum munéribus adoráre Dóminum. Allelúja.

Vsi iz Sabe bodo prišli, zlato in kadilo bodo prinesli in hvalo Gospodovo oznanjevali. Vstani in bodi razsvetljen, Jeruzalem, ker slava Gospodova je nad teboj vzšla. Aleluja, aleluja.

Videli smo zvezdo njegovo na Jutrovem in prišli smo z darovi molit Gospoda. Aleluja.

V mašnem listu tega praznika gleda v duhu prerok Izaija novi Jeruzalem, sv. Cerkev, ki ima sprejeti v svoje naročje tudi poganske narode. Gradual pa povzame prav primerno zadnji stavek omenjenega lista, v katerem se po Modrih ves poganski svet klanja božjemu Detetu; zato naj zavlada veselje v Jeruzalemu nove zaveze. V zadnji vrstici pa se Modri sami blagrujejo srečne, da so šli za zvezdo ter so našli Gospoda, ki so ga tako iskreno iskali.

Ofertorij.

Ps. 71. Reges Tharsis et insulae múnera offerent: reges Arabum et Saba dona addúcent: et adorábunt eum omnes reges terrae, omnes gentes sérvient ei.

Kralji s Tarza in otoki bodo darov prinesli: kralji Arabljanov in iz Sabe bodo daril pripeljali: in molili ga bodo vsi kralji zemlje, vsi narodi mu bodo služili.

Tudi kraljevi psalmist je že davno prej v preroškem duhu gledal skrivnost tega praznika, kako se po Modrih vsi poganski narodi klanjajo betlehemskega božjemu Detetu.

Komunija.

Mat. 2. Vidimus stellam ejus in Oriénte, et vénimus cum munéribus adoráre Dóminum.

Videli smo zvezdo njegovo na Jutrovem, in prišli smo z darovi molit Gospoda.

V komuniji pridejo zopet Modri do besede ter ponavljajo isto, kar so izrazili že v zadnji gradualni vrstici.

K božični dobi štejemo še nedelje po Razglašenju Gospodovem, katerih je več ali manj, kakor je velika noč pozneje ali preje; vendar več kot šest jih ne more biti.

Prvo izmed teh nedelj se po najnovejši odredbi obhaja praznik sv. Družine; drugo nedeljo pa je marsikje vnanja slovesnost praznika presv. Imena Jezusovega. Prav za prav se obhaja ta praznik v nedeljo med 2. in 5. januarjem; ako pa v onih dneh ni nedelje ali ako pride na to nedeljo kak drugi večji god, se obhaja presv. Ime Jezusovo na delavnik, 2. januarja.

4. Svečnica.

Kot zadnji praznik božične dobe štejemo Svečnico, ki se — dasi ni več zapovedan praznik — obhaja pri nas še vedno kakor nedelja, in sicer stalno 2. februarja, t. j. 40. dan po Božiču. Spominjamo se ta dan

zlasti darovanja deteta Jezusa v templju; zato je ta praznik pred vsem Gospodov praznik. Spominjamo pa se tudi očiščevanja Device Marije (Purificatio B. Mar. Virg.), kakršna je bila po Moze-sovi postavi zapovedana izraelskim materam; zato je ta praznik tudi Marijin praznik. Svečnica pa se imenuje ta praznik zato, ker se ta dan blagoslavlja sveče, in to zlasti v spomin, da je starček Simeon imenoval Jezusa »luč v razsvetljenje nevernikov«.

Blagoslov sveč se vrši pred veliko sv. mašo. Pri blagoslavljanju moli duhovnik pet oracij, na katere odgovarja pevski zbor z »Amen«. Ko pa začne duhovnik razdeljevati sveče, poje zbor antifono »Lumen ad revelatiónem géntium« (»Luč v razsvetljenje nevernikov«) in Simeonov kantik »Nunc dimittis« (»Zdaj, Gospod, odpusti svojega hlapca po svoji besedi v miru«), in sicer tako, da se za vsako vrstico ponavlja antifona. Na to se poje običajni spev pred cerkvenimi obhodi »Exsurge Dómine«; potem je še ena oracija, na kar zapoje diakon: »Procedámus in pace« (»Pojdimo v miru«), zbor pa odgovori: »In nómine Christi. Amen.« (»V imenu Kristusovem. Amen«). Med odhodom se poje antifona »Adórna thálamum« ali »Respónsum accépit Simeon«, pri zopetnem vходу v cerkev pa »Obtúlérunt«. S tem je blagoslov sveč končan.

Pri sv. maši držé verniki med evangelijem in od povzdigovanja do sv. obhajila prižgane sveče v rokah; na to pa jih hranijo doma, da jih dajejo umirajočim v roke.

II. Velikonočna doba.

V tej dobi se spominjamo Odrešenikovega trpljenja in smrti, njegovega vstajenja in vnebohoda. Glavni praznik te dobe je Velika noč; nanjo nas pripravlja sv. postni čas.

1. Predpostne nedelje in postni čas.

Postni čas se v prvi dobi krščanstva ni pričenal povsod ob istem času. Ker se namreč nekatere dni v tednu (na pr. ob sobotah in drugje tudi ob četrtekih) niso postili, so začeli postiti se preje kakor mi sedaj, in sicer ponekod 70, drugod pa 60 ali tudi 50 dni pred Veliko nočjo. Na to nas spominjajo še dandanes imena treh predpostnih ali pred-pepelničnih nedelj. Prva predpostna nedelja se imenuje septuagesima (sedemdesetnica), druga sexagesima (šestdesetnica) in tretja quinquagesima (petdesetnica).

Dasi se te tri nedelje dandanes ne štejejo več k postnemu času, vendar imajo značaj postnih nedelj: sv. maša se opravlja v vijolični barvi, opušča se »Gloria« in tudi »Aleluja«, ki utihne do velike sobote. Od septuagesime dalje se v gradualih namesto »Aleluja« in naslednje vrstice poje trakt.

Zadnje tri dni predpostnega časa se marsikje obhaja štiridesetna pobožnost v čast presv. Rešnjemu Telesu.

a) Pepelnica.

Dandanes se štiridesetdanski post pričinja s **pepelnično sredo** ali **pepelnico**, ko sv. Cerkev vernike pepeli v znamenje pokore. Duhovnik blagoslovi ta dan pepel iz oljk, ki so bile blagoslovljene na cvetno nedeljo prejšnjega leta.

Pred blagoslovom se poje antifona »Exaúdi nos Dómine«. Na to zapoje duhovnik na epistolski strani, ne da bi se obrnil proti ljudstvu, »Dominus vobiscum« in štiri oracije v ferijalnem tonu ter pokropi in pokadi pepel. Potem pa potresa blagoslovljeni pepel v podobi križa vernikom na glavo, rekoč: »Spominjaj se, človek, da si prah in da se v prah povrneš.« Med pepeljenjem se poje antifona »Immutémur« ali »Inter vestibulum« in rezponzorij »Emendémus«. Po pepeljenju zapoje duhovnik še enkrat »Dóminus vobiscum« in oracijo »Concéde«.

b) Prvih pet nedelj in prazniki v postu.

Vseh nedelj v postnem času je šest; vendar ker se s šesto nedeljo pričinja že véliki teden in je posebno znamenita, se bo o njej posebej obravnavalo.

Prvih pet postnih nedelj se z latinskimi izrazi zaznamuje po začetni besedi dotičnih Introitov: prva ali pepelnična »In vocábit«, druga ali kvatrna »Reminiscere«, tretja ali breziména »Oculi«, četrta ali sredpostna »Laetáre«, peta ali tiha »Iúdica« ali tudi »Domínica Passiónis«.

Kakor v adventnih, se tudi v postnih nedeljah pri peti sv. maši ne sme orglati, izvzemši četrto ali sredpostno nedeljo. Dovoljeno pa je v slučaju potrebe tudi ob postnih nedeljah pri peti sv. maši posluževati se orgljanja samo za spremljevanje petja. Organist naj se tudi sicer v postnem času bodisi v preludiranju, bodisi v petju ozira na spokorni značaj te dobe.

Kolikor bolj se bliža postni čas koncu, toliko resnejšega značaja je. V soboto pred tiho nedeljo se zagrnejo križi in podobe v znak žalosti in v spomin na to, da se je Jezus Judom skril in šel iz templja, kakor nam to poroča evangelij tihe nedelje. Križi ostanejo zagrnjeni do vélikega petka, podobe pa do vélike sobote.

Od tihe nedelje dalje do konca postnega časa, se v vseh mašah »de tempore« izpušča »Gloria Patri« pri Introitu ter tiho in cvetno nedeljo tudi pri »Asperges«.

V postnem času se navadno obhaja tudi zapovedan praznik sv. Jožefa (19. marca), ki je varih veseljne sv. Cerkve in posebej še slovenskih dežel. Spremenljivi spevi tega pomenljivega praznika so ti-le:

Introit.

Ps. 91. Iustus ut palma florébit: sicut cedrus Líbani multiplicábitur: plantátus in domo Dómini in átriis domus Dei nostri.

Pravični bo cvetel kakor palma: Kakor cedra libanonska bo rastel: vsajen je v hiši Gospodovi, v preddvorih hiše našega Boga.

V. Bonum est confitéri Dómino: et psálle-
re nómini tuo, Altíssime.
Gloria Patri....

Dobro je hvaliti Gospoda: in pevati tvo-
jemu imenu, Najvišji.
Čast bodi Očetu....

Sv. Jožef, ki je kot rednik Jezusov in ženin Device Marije bil v resnici »vsajen v hiši Gospodovi«, se primerja radi njegove neminljive slave vedno zeleni palmi, in radi njegovih čednosti visoki cedri na Libanonu. Prav je, da poveljučujemo Boga, ker je sv. Jožefa tako silno povišal.

Gradual.

Ps. 20. Dómine, praevenisti eum in benedictiónibus dulcédinis: posuisti in cápite eius corónam de lápide pretióso.

Gospod, prehitel si ga s sladkimi blagodari: del si mu na glavo krono iz dragega kamena.

V. Vitam pétiit a te, et tribuísti ei longitúdinem diérum in saéculum saéculi.

Za življenje te je prosil, in podelil si mu veliko dni na vekov veke.

Trakt.

Ps. 111. Beátus vir, qui timet Dóminum: in mandátis eius cupit nimis. V. Potens in terra erit semen eius: generátio rectórum benedicétur. V. Glória et divítiae in domo eius: et justítia eius manet in saéculum saéculi.

Blagor možu, ki se boji Gospoda: ki se njegovih zapovedi zelo veseli. V. Mogočen bo na zemlji njegov zarod: rod pravičnih je blagoslovljen. V. Čast in bogastvo sta v hiši njegovi: in pravičnost njegova ostane vekomaj.

Gospod je sv. Jožefu podelil izredne milosti; sv. Jožef pa se je s svojim pravičnim, svetim življenjem izkazal vrednega onih milosti. Zato ga verniki zelo časté in se zaupno obračajo k njemu v vseh potrebah, ker je bogastvo v njegovi hiši in velika njegova moč.

Ofertorij.

Ps. 88. Véritas mea, et misericórdia mea cum ipso: et in nómine meo exaltábitur cornu eius.

Moja zvestoba in moje usmiljenje bo z njim: in v mojem imenu se bo povzdignila njegova moč.

Bog je v svojem usmiljenju sv. Jožefa čudovito povzdignil in mu podelil veliko moč.

Komunija.

Mat. 1. Joseph fili David, noli timére accípere Mariam cóniugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.

Jožef, sin Davidov, ne boj se vzeti Marije, svoje žene, zakaj kar je v nji rojeno, je od Svetega Duha.

To so besede, ki jih je angel Gospodov govoril sv. Jožefu v spanju, ko je v notranjem dušnem boju nameraval na skrivnem zapustiti Marijo.

Drugi praznik v postnem času je **Marijino oznanjenje** (25. marca), ko se spominjamo, da je bil angel Gabriel poslan k Devici Mariji v Nazaret in da se je Sin božji za nas učlovečil. Praznuje se ta dan pri nas še vedno kot nedelja, dasi ni več zapovedan praznik.

V petek po tihi nedelji pa obhajamo god **žalostne Matere Božje** v spomin neizmerne žalosti, ki jo je občutila Marija s svojim božjim Sinom vred ter je tako sodelovala pri našem odrešenju. Pri peti sv. maši se ta dan poje sekvenca »Stabat mater«.

c) Cvetna nedelja.

S šesto postno ali cvetno nedeljo se pričinja véliki teden (maior hebdomada sancta), v katerem obhajamo s posebnimi obredi največje skrivnosti našega odrešenja.

Cvetno nedeljo (Domínica in palmis) se spominjamo, kako je Jezus veličastno jezdil v Jeruzalem, spremljan od velike množice, ki mu je veje stlala na pot ter palmove in oljkove vejice v rokah držeč ga veselo pozdravljala: »Hosana Sinu Davidovemu! Blagoslovljèn, ki prihaja v imenu Gospodovem!« Zato se ta dan blagoslovljajo palmové, oljične in druge zelene vejice in butare, navadno okrašene s prvim pomladnim cvetjem.

Po predpisih rimskega misala se pred vsem vrši običajna nedeljska »Aspersio aquae«. Potem se poje antifona »Hosanna Filio David«. Celebrant zapoje na to na epistelski strani — obrnjen proti oltarju — »Dóminus vobíscum« in oracijo v ferijalnem tonu. Subdiakon poje na to na običajnem mestu epístolo po načinu mašne epistole, in po končani epistoli se poje kot gradual rezponzorij »Collegérunt pontífices« ali pa »In monte Olivéti«. Potem poje diakon evangelij, ki nam opisuje slovesni vhod Jezusov v Jeruzalem. Pevski zbor odgovarja pri tem kakor sicer pri mašnem evangeliju. Celebrant zapoje na to na epistelski strani »Dóminus vobíscum« in oracijo »Auge fídem«, ki ob koncu preide v prefacijo. Pevski zbor odgovarja kakor sicer pri prefaciji v ferijalnem tonu. Po prefaciji se poje »Sanctus« in »Benedíctus«. Na to se po »Dóminus vobíscum« poje pet oracij, po katerih se odgovarja »Amen«. V teh molitvah prosi sv. Cerkev, naj bi blagoslovljéne vejice povsodi, kamor jih ponesó, širile blagoslov božji ter branile vernike vsakršnih nezgod. Celebrant pokropi in pokadi vejice, zapoje »Dóminus vobíscum« in oracijo »Deus qui Fílium«. Med razdeljevanjem oljk poje zbor antifoni »Púeri Hebraeórum portántes ramos« in »Pueri Hebraeórum vestiménta prosternébant«. Ako traja razdeljevanje dlje časa, se ti antifoni ponavljata. Potem se po »Dóminus vobíscum« zapoje še oracija »Omnípotens sempitérne Deus«. Preden se na to prične sprevod, zapoje diakon, obrnjen proti ljudstvu: »Procedámus in pace« (»Pojdimo v miru«); zbor mu odgovori: »In nómine Christi. Amen« (»V imenu Kristusovem. Amen«). Med sprevodom okrog cerkve se pojó poljubno nekatere izmed antifon: »Cum appropinquáret«, »Cum audísset«, »Ante sex dies«, »Occúrunr turbæ«, »Cum Angelis« ali »Turba multa«.

Ko se sprevod vrne k cerkvenim vratom, vstopijo dva ali štirje pevci v cerkev ter pri zaprtih durih, obrnjeni proti procesiji, zapojó prva dva verza krasnega speva »Glória, laus et honor«. Celebrant ter kleriki in pevci zunaj cerkve ponové ista dva verza. Na to pojó oni, ki so v cerkvi, nadaljne odstavke po dva verza, kakor se nahajajo v misalu ali gradualu, in sicer poljubno ali vse, ali samo nekatere; po vsakih dveh verzih ponavljajo oni, ki so zunaj cerkve, vedno prva dva verza »Glória, laus et

honor«. Na to potrka subdiakon z držajem sv. Križa na cerkvena vrata, ki se takoj odpró, in sprevod gre slovesno v cerkev med pevanjem koralnega speva »Ingrediénte Dómino«. Ta obred nam kliče v spomin, da so nam po Adamovem grehu bila nebeška vrata zaprta, da so se nam pa zopet odprla po Jezusovi smrti na križu.

Pri sv. maši na cvetno nedeljo se bere ali poje *pasijon*, to je popis Jezusovega trpljenja, kakor ga je sestavil sv. evangelist Matej. Med pasijonom in evangelijem držé duhovniki in verniki blagoslovljene vejice v rokah. Pasijon praviloma pojó trije diakoni (ali mašniki), in sicer poje prvi poročilo evangelistov, drugi besede Kristusove, in tretji besede drugih oseb in množice. Ni pa dovoljeno, da bi peli pasijon kleriki z nižjimi redovi ali celo laiki. Le to, kar govori množica (turba ali synagoga), sme peti tudi zbor klerikov in laikov, ne pa zbor redovnic. Kjer pa ni teh posebnih diaconov, pojó pasijon lahko celebrant, diakon in subdiakon, ki pa mora po posvečenju biti tudi diakon. Pri besedah »Jezus je izdihnil svojo dušo«, vsi pokleknejo in nekaj časa na tihem molijo Jezusa.

Razen na cvetno nedeljo se bere pasijon tudi véliki torek (po besedilu sv. Marka), véliki sredo (po sv. Luki) in véliki petek (po sv. Janezu).

č) **Jutrnjice in hvalnice vélikega četrta, vélikega petka in vélike sobote.**

Zadnje tri dni vélikega tedna se jutrnjice in hvalnice opravljajo slovesno v cerkvi in sicer že prejšnji popoldan za naslednji dan, torej za véliki četrtek že v sredo popoldan. Vse te tri dni je oficij posvečen Odrešenikovemu trpljenju in smrti. *Jutrnjice* imajo sicer tri nokturne, toda brez običajnega »Deus in adiutorium« ter brez invitorja in himna. Po tihem »Pater«, »Ave« in »Credo« se takoj pričinja s prvo antifono. Ob koncu psalmov se te tri dni opušča »Glória Patri« in pri lekcijah blagoslov. V prvem nokturnu so te tri dni namesto navadnih lekcij odlomki iz žalnih pesmi Jeremijevih, ki se vsikdar končavajo z opominom: »Jeruzalem, Jeruzalem, spreobrni se k Gospodu, svojemu Bogu!«

Jutrnjicam se pridružujejo *hvalnice*, ki se tudi pričinja naravnost s prvo antifono ter nimajo kapitelja in himna. Končavajo se hvalnice, kakor tudi druge hore te dni s spokornim psalmom »Miserére«.

Nekaj posebnega pri tem popoldanskem oficiju je *trioglati svečnik* s 15 svečami iz navadnega voska. Srednja, bela pomenja Kristusa, stranskih 14 (pri nas rdeče barve) pomenja pa preroke in apostole. Po vsakem psalmu se ugasi po ena sveča, med pevanjem kantika »Benedictus« pa še šest sveč na vélikem oltarju. To ugaševanje sveč spominja na prve čase krščanstva, ko so oficij molili po noči ter so proti jutru polagoma sveče ugašali. Ima pa to ugaševanje tudi simboličen pomen, da so namreč judje preroke preganjali in morili ter da so učenci Gospoda v njegovem trpljenju zapustili ter zbežali. Da se pa bela sveča ob koncu oficija nese za oltar, tam skrrije in na to zopet postavi na svečnik, nas spominja Jezusove smrti in teme ob njegovi smrti ter njegovega vstajenja.

Ropot ob koncu hvalnic pa nam kliče v spomin strašne dogodke v naravi ob Jezusovi smrti.

d) Véliki četrtek.

V obredih vélikega četrta se razodeva deloma veselje, ker je ta dan Gospod pri zadnji večerji postavil najsvetejši zakrament, deloma pa žalost, ker se je pričelo Gospodovo trpljenje.

Sv. razpelo na vélikem oltarju se ogrne z belim prtom. Sv. maša se opravlja v beli obleki. Mašnik intonira »Glória«, pevci ta spev slovesno nadaljujejo ob spremljevanju orgel, zvončkov v cerkvi in zvonov v zvoniku. Takoj na to pa se povrne žalostni spomin Jezusovega trpljenja: orgle in zvonovi utihnejo in molčé do vélike sobote, ko se prvič zopet oglásé pri Gloriji. Namesto zvonov se v zvoniku oglašá lesena raglja, in namesto zvončkov v cerkvi leseni ropotci.

V vseh cerkvah, kjer se ta dan in véliki petek vršé tudi druga sveta opravila, se redoma obhaja samo ena sv. maša in sicer peta. Spremenljivi spevi pri sv. maši tega dne so:

Introit.

Gal. 6. Nos autem gloriári opórtet in cruce Dómini nostri Jesu Christi: in quo est salus, víta et resurréctio nostra: per quem salváti et liberáti sumus. Ps. 66. Deus misereátur nostri, et benedicat nobis: illúminet vultum suum super nos, et misereátur nostri. Nos autem...

Mi pa se moramo hvaliti s križem Gospoda našega Jezusa Kristusa: v katerem je rešenje, življenje in vstajenje naše: po katerem smo oteti in rešeni. — Bog se nas usmilil, in nas blagoslovi: razsvetli naj svoj obraz nad nami, in usmilil se nas. Mi pa...

Sv. križ je naša slava, naš ponos in vse naše upanje, da se bo Gospodu njegov vsled upravičene jeze temni obraz razjasnil in se nas usmilil.

Gradual.

Phil. 2. Christus factus est pro nobis obédiens usque ad mortem, mortem autem crucis. V. Propter quod et Deus exaltávit illum: et dedit illi nomen, quod est super omne nomen.

Kristus je postal za nas pokoren do smrti, smrti pa na križu.

Radi tega ga je tudi Bog povišal: in mu dal ime, ki je nad vsa imena.

Ponižanega vidimo Gospoda v njegovem trpljenju; toda njegova pokorščina do smrti mu je pridobila največje povišanje.

Ofertorij.

Ps. 117. Déxtera Dómini fecit virtutem, déxtera Dómini exaltávit me: non móriar, sed vivam, et narrábo ópera Dómini.

Desnica Gospodova je moč skazala, desnica Gospodova me je povišala: ne bom umrl, ampak živel bom in oznanjeval dela Gospodova.

Četudi Odrešenik trpi in umrje, božja moč ga bo zopet obudila, živel bo in poveličal Očeta.

Komunija.

Joan. 13. Dóminus Jesus, postquam coenavit cum discipulis suis, lavit pedes eórum, et ait illis: Scitis, quid fécerim vobis ego Dóminus et Magíster? Exémplum dedi vobis, ut et vos ita faciátis.

Gospod Jezus, ko je povečerjal s svojimi učenci, je umival njih noge in jim je rekel: Veste-li, kaj da sem vam storil jaz (vaš) Gospod in Učitelj? Zgled sem vam dal, da tudi vi tako storite.

Pri sveti maši se ta dan posvete tri hostije: ena za mašo tega dne, druga za opravilo vélikega petka in tretja, da se slovesno izpostavi v božjem grobu. Med sv. mašo obhaja celebrant druge duhovnike in vernike v spomin, da je pri zadnji večerji tudi Jezus obhajal apostole. Pred skupnim sv. obhajilom poje diakon »Confiteor«.

Po sv. maši se kelih z dvema svetima hostijama in ciborij preneseta v slovesni procesiji na poseben kraj, kjer se hranita do drugega dne. Med tem sprevodom poje pevski zbor »Pange lingua«, ne da bi celebrant intoniral. Ta sprevod nam kliče v spomin Jezusovo pot na Olijsko goro po zadnji večerji.

Na to se vrši razkrivanje oltarjev; pri tem se moli 21. psalem, v katerem napoveduje prerok, da bodo Odrešenikova oblačila med seboj razdelili in za njegovo suknjo vadjali.

V stolnih cerkvah posvečujejo ta dan škofje tudi sv. olja ter umivajo noge dvanajstim starčkom v spomin, da je tudi Jezus pri zadnji večerji umival apostolom noge. Kar je treba pri tem peti, se nahaja v knjigi »Officium majóris hebdomadae«.

e) Véliki petek.

Véliki petek se spominjamo smrti našega Odrešenika, zato se v vseh obredih tega dne kaže največja žalost. Oltar je brez lepoticja, sveče in svetilke ne goré, križi so ogrnjeni s črnimi prti. Ker nam je Jezusova krvava daritev na križu živo pred očmi, se nekrvava daritev sv. maše ta dan sploh ne obhaja.

1. Duhovniki pristopijo k oltarju v črnih oblačilih, kakor pri opravilu za mrtve, ter ležeč na obrazu nekaj časa tiho molijo. Potem se poje lekcija »Haec dicit Dóminus« po načinu lekcij vélikega tedna. Po lekciji se poje trakt »Domine audívi«. Na to prične celebrant oracijo z besedó: »Orémus« (»Molímo«); diakon takoj pristavi »Flectámus genua« (»Pokleknimo«), subdiakon pa »Leváte« (»Vstanite«). Po tem načinu se sploh pojó oracije vélikega petka in vélike sobote. Subdiakon poje na to po načinu mašne epistole berilo, ki govori o velikonočnem jagnjetu, predpodobi božjega Odrešenika. Po berilu se poje trakt »Eripe me«.

Na to se bere ali poje pasijon, po popisu sv. Janeza ki je bil sam priča Jezusove smrti na Golgoti. Gledé pevanja pasijona veljajo ista pravila, kakor na cvetno nedeljo.

Potem se opravljajo molitve za vse ljudi: za Cerkev, za papeža, za škofa, za duhovnike in vse vernike, za katehúmene, za krivo-verce in razkolnike, za jude, za nevernike.

2. Po končanih molitvah se vrši počaščenje sv. Križa. Celebrant razkriva polagoma sv. razpelo, zagrnjeno s črnim prtom, in pri tem zapoje trikrat z vedno višjim glasom: »Ecce lignum Crucis, in quo salus mundi pepéndit« (»Glejte les križa, na katerem je viselo zveličanje sveta«). Pevski zbor mu odpeva: »Vénite, adorémus« (»Pridite, molimo«). Na to se razkriti križ položi na poseben za to pripravljen prostor, kjer ga duhovniki in verniki z največjim spoštovanjem počeščujejo. Pevski zbor poje med tem »Impropéria« (»očitanja«), s katerimi se judovskemu ljudstvu naštevajo premnoge dobrote, ki jih je pa Jezusu povračevalo le z nehvaležnostjo. 3. Med tem se na vélikem oltarju prižgó sveče... Mašnik gre sedaj v sprevidu k stranskemu oltarju po kelih, v katerem sta shranjeni dve prejšnji dan posvečeni sveti hostiji ter ga v slovesni procesiji prenese k vélikemu oltarju. Med procesijo se poje himen »Vexilla Regis«. Na to se vrši tako imenovana »Missa praesantificatórum«; mašnik opravi nekatere obrede, kakor pri sv. maši. Ob koncu »Pater noster«, ki ga mašnik poje v ferijalnem tonu, odgovori pevski zbor, kakor sicer pri peti maši. Na to poje mašnik v ferijalnem tonu molitev »Libera nos«, po kateri odgovori zbor »Amen«. Potem vzdigne mašnik z desnico sv. hostijo, da jo ljudstvo vidi; na to pa jo razlomi in se obhaja, kakor sicer pri sv. maši.

Drugo sv. hostijo pa prenese v monštranci, ogrnjeni z belim zagrinjalom, v slovesni procesiji v »božji grob«, kjer se izpostavi javnemu čaščenju. Pri tej procesiji se pojó lahko nadaljne kitice himna »Vexilla Regis«.

Hvalevredno in vzpodbudno je, ako proti večeru počasti pevski zbor Jezusa v božjem grobu s primernimi pesmimi.

f) Vélika sobota.

Vélika sobota nas spominja, da je Jezusovo telo počivalo v grobu, njegova duša pa da je šla v predpeklo tolažit duše pravičnih. Liturgično opravilo, ki se dandanes vrši vélika soboto dopoldne, se je v prvih časih krščanstva vršilo še le v noči med soboto in nedeljo.

1. Prvi obred tega dne je sedaj blagoslov ognja, ki se izkreše iz kremenca v znamenje, da je Jezus, luč sveta, vstal iz kamenitega groba. Mašnik blagoslovi ogenj in pet kadilnih zrn. Vse to se vrši brez petja.

Na to se vrne mašnik z asistenco v cerkev. Diakon nese trirogljato stalnico; na vsakem roglju je nataknjena bela sveča. Med sprevidom prižge diakon z blagoslovljenim ognjem prvo svečo pri vstopu, drugo sredi cerkve, in tretjo pred vélikim oltarjem. Ko pa svečo prižge, vselej poklekne in zapoje z vedno višjim glasom: »Lumen Christi« (»Luč Kristova«); drugi mu v istem tonu odpevajo: »Deo grátias« (»Bogu hvala«).

2. Nato poje diakon prekrasno hvalnico »Exsúltet«, s katero se blagoslovi velikonočna sveča, ki pomenja od smrti vstalega Zveličarja. Pevski zbor odgovarja pri tem, kakor pri prefaciji v ferijalnem tonu, zaključi pa spev z »Amen«. Med pevanjem te hvalnice vtakne diakon v svečo v podobi križa pet kadilnih zrn ter prižge z lučjo trosvečne stalnice velikonočno svečo in svetilko. Blagoslovljena velikonočna sveča se postavi na evangelijsko stran vélikega oltarja in se odlej prižiga pri slovesni službi božji do praznika Gospodovega vnebohoda.

3. Po »Exsúltet« se bere ali poje dvanajst profecij ali prerokb, ki govoré zlasti o pomenljivih predpodobah sv. krsta. Po četrti prerokbi se poje trakt »Cantemus Domino«, po osmi »Vinea facta est«, po enajsti »Attende coelum«. Na to gre mašnik s kleriki v sprevedu h krstnemu kamnu; med tem se poje trakt »Sicut cervus desiderat ad fontes aquárum« (»Kakor jelen hrepeni po studencih vodá«). Nato se vrši blagoslov krstne vode. Pevski zbor odgovarja mašniku, kakor pri ferijalni prefaciji. Po končanem blagoslovu se vrnejo vsi v sprevedu k vélikemu oltarju pojoč litanije vseh svetnikov, ki se duplicirajo. Ko pridejo pred véliki oltar, se duhovnik z asistenco vleže na stopnice na obraz ter nadaljuje litanije do »Peccatóres«, potem pa gre z asistenco v zakristijo, da se napravi za sv. mašo. Drugi pred oltarjem pa nadaljujejo litanije do konca.

4. Potem se opravi sv. maša v beli barvi. V vsaki župnijski cerkvi je ta dan dovoljena samo ena maša. Introita pri tej sv. maši ni; na koru pričnó takoj s »Kyrie« brez spremljevanja. Ko pa mašnik intonira »Gloria«, se zopet oglásé orgle in zvončki ter zvonovi v zvoniku. Po epistoli zapoje celebrant trikrat, vselej z višjim glasom »Aleluja«, kar pomenja: »Hvalite Gospoda«. Pevski zbor mu ravno tako trikrat odgovarja z istim napevom. Koj nato se poje na koru ta-le spev:

Ps. 117. Confitémini Dómino, quóniam bonus: quóniam in saéculum misericórdia ejus. Ps. 116. Laudáte Dóminum omnes gentes: et collaudáte eum omnes pópuli. V. Quóniam confirmáta est super nos misericórdia ejus: et véritas Dómini manet in aetérnum.

Hvalite Gospoda, ker je dober: ker je večno njegovo usmiljenje, Hvalite Gospoda vsi narodi: in povelečujte ga vsa ljudstva. V. Ker utrjena je nad nami njegova usmiljenost: in resnica Gospodova ostane vekomaj.

Pri tej sv. maši izostanejo tudi Credo, ofertorij, Agnus Dei in komunija. Ofertorij naj organist nadomesti s primernim preludijem. Namesto komunije in molitve po sv. obhajilu pa se po mašnikovem obhajilu pojó slovesne večernice. Pričnó se z antifono »Aleluja« in psalm »Laudáte Dóminum«, po katerem se antifona ponovi. Nato organist preneha, da intonira mašnik antifono »Véspere autem sábbati«, katero na koru nadaljujejo: »quae lucéscit« itd. Potem se poje Marijini kantik »Magnificat« ter se končno ponovi cela antifona. Zaključi se služba božja z velikonočnim »Ite missa est«.

2. Vélíka noč.

Velikonočna nedelja (»Domínica Resurrectiónis« ali »Pascha«) je po mnenju sv. Gregorija Vélikega največji praznik cerkvenega leta ter ima privilegirano osmino prvega reda, ki pa se konča že v soboto pred belo nedeljo. Spominjamo se ta praznik častitljivega vstajenja Gospodovega. To vstajenje se praznuje s slovesno procesijo v nedeljo zjutraj, mnogokje pa že v soboto proti večeru, ker popoldan vélike sobote nam predočuje že velikonočno jutro.

Pred vstajenjem se odpojó nedeljske jutrnjice, ki imajo poleg invitatorija samo en nokturen s tremi psalmi in tremi lekcijami. Nato gre duhovščina k božjemu grobu. Celebrant vzame v roke monštranco s sv. Rešnjim Telesom in obrnjen proti ljudstvu zapoje trikrat »Allelúja«, kakor véliko soboto po epistoli. Pevski zbor mu ravno tako trikrat odpoje. Nato se nese sv. Rešnje Telo v slovesni procesiji iz cerkve med zvonjenjem in pevanjem veselih velikonočnih pesmi. Spredaj se nosi podoba od smrti vstalega Zveličarja z bandercem v roki. Ko se vrne procesija v cerkev, intonira mašnik »Te Deum«, ki ga pevski zbor nadaljuje. Nato se zapoje še »Regina coeli« z dotičnim verzikeljnom in oracijo, potem »Tantum ergo« in »Genitori« ter se končno dá blagoslov. Podoba Zveličarjeva pa se postavi na oltar, kjer ostane do Vnebohoda.

Sv. maša se obhaja ta praznik z največjo slovesnostjo. Spremenljivi spevi pri tej sv. maši so ti-le:

Introit.

Ps. 138. Resurréxi, et adhuc tecum sum, allelúja: posuísti super me manum tuam, allelúja: mirábilis facta est sciéntia tua, allelúja, allelúja. Ps. Dómine, probásti me, et cognovísti me: tu cognovísti sessiónem meam, et resurrectiónem meam. Gloria Patri...

Vstal sem, in še sem pri tebi, aleluja: položil si name roko svojo, aleluja: čudovita je vednost tvoja, aleluja, aleluja. Gospod, ti me preizkuješ in me poznaš: ti poznaš mojo sejo in moje vstajenje. Čast bodi Očetu...

»Vstal sem«, govori Sin božji svojemu Očetu; »zopet sem pri tebi in te ne zapustim več. Tvoja roka me je iznova poživila. Ti poznaš, kako sem bil ponižan in kako sem sedaj povišan; zato bodi čast Bogu vekomaj!«

Gradual.

Ps. 117. Haec dies, quam fecit Dóminus: exsultémus et laetémur in ea. V. Confitémini Dómino, quóniam bonus, quóniam in saéculum misericórdia ejus. Allelúja, allelúja. V. I. Kor. 5. Pascha nostrum immolátus est Christus.

To je dan, ki ga je naredil Gospod: radujmo in veselimo v njem. V. Slavite Gospoda, ker je dober, ker na veke traja milost njegova. Aleluja, aleluja. V. Velikonočno jagnje naše, Kristus, je darovan.

Nato se poje velikonočna sekvenca »Victimae pascháli« s končnim »Allelúja«.

Sveta Cerkev se raduje današnjega dne, ko slavi zmago nad smrtjo ljubi Zveličar, ki se je dal za nas zaklati kot velikonočno Jagnje.

Ofertorij.

Ps. 75. Terra trémuit et quíévit, dum re- | Zemlja se je tresla in je mirovala, ko se
súrgeret in iudicio Deus, allelúja. | je Bog vzdignil v sodbo, aleluja.

Ob Gospodovem vstajenju se je zemlja tresla; prestrašeni čuvaji so zbežali. Nastal pa je zopet mir ob grobu, ko je Gospod izvršil sodbo nad peklenkim knezom ter ga premagal s svojim vstajenjem.

Komunija.

I. Kor. 5. Pascha nostrum immolátus est | Velikonočno jagnje naše, Kristus, je daro-
Christus, allelúja: itaque epulémur in ázy- | van, aleluja: obhajajmo torej Veliko noč v
mis sinceritátis et veritátis, allelúja, alle- | opresnih kruhlih čistosti in resnice, aleluja,
lúja, allelúja. | aleluja, aleluja.

Te besede so nam opomin, da obhajajmo Veliko noč s čistim srcem, ki išče le resnico.

Velikonočni ponedeljek sicer ni več zapovedan praznik, vendar pri nas se še vedno praznuje kakor nedelja.

Povelikonočnih nedelj je šest. Prva, posebno znamenita, se imenuje **belá nedelja** (Dominica in Albis); prišteva se nedeljam prvega reda in se obhaja kot »duplex majus«. Ime ima odtod, ker so v prvih časih krščanstva oni, ki so bili krščeni véliko soboto, nosili v znamenje zadobljene nedolžnosti belo oblačilo do te nedelje.

Od velikonočne do vštete binkoštné nedelje se pred sv. mašo namesto »Aspérges« poje »Vidi aquam«.

V sredo pred tretjo nedeljo po Veliki noči se obhaja **slóvesnost sv. Jožefa** (Solémnitas s. Ioseph) kot god prvega reda z osmino; njega vnanja slóvesnost pa se praznuje tretjo povelikonočno nedeljo.

Na sv. **Marka dan** (25. aprila) ter v **ponedeljek, torek in sredo pred Vnebohodom Gospodovim** se vrše štiri procesije.

Procesije 25. aprila so v Rimu obhajali že pred Gregorijem Vélikim, ki je umrl l. 604.; šli so ven iz mesta, da so prosili Boga blagoslova za poljske pridelke. Procesije zadnje tri dni pred Vnebohodom pa je v petem stoletju vpeljal sv. Mamert, škof vienski na Francoskem za odvrnitev raznih nadlog v škofiji. Okoli l. 800 pa je te tri spokorne procesije Križevega tedna ukazal rimski papež za vso Cerkev. Pri teh procesijah prosijo verniki Boga, da bi jih varoval telesnih in dušnih nesreč ter da bi blagoslovil poljske pridelke.

Pred procesijo se poje stojé antifona »Exsúrge Dómine«. Po antifoni vsi pokleknejo in pojó litanije vseh svetnikov do vštete invokacije »Sancta Maria, ora pro nobis«; na to pa vsi vstanejo in med sprevodom nadaljujejo pevanje litanij. O teh litanijah se je že obravnavalo v odstavku o litanijah sploh. Ako gre sprevod daleč, se po litanijah pojó lahko še spokorni psalmi. Ob koncu se v cerkvi molijo očenaš, psalm 69., verzi in rezponsoriji ter običajne molitve.

Ker je šel Jezus štirideseti dan po svojem vstajenju v nebesa, obhaja tudi sv. Cerkev štirideseti dan po Veliki noči **zapovedan praznik**

Vnebohoda Gospodovega kot praznik prve vrste s privilegirano osmino tretjega reda. Pri glavni sv. maši se ta dan po evangeliju ugasne velikončna sveča ter se odstrani z oltarja podoba od smrti vstalega Zveličarja.

Spremenljivi spevi pri sv. maši tega praznika so ti-le:

Introit.

Dj. ap. 1. Viri Galilaei, quid admirámini aspicientes in colum? allelúja: quemádmódum vidístis eum ascendéntem in coelum, ita véniet, allelúja, allelúja, allelúja. Ps. Omnes gentes plaúdite mánibus: jubilate Deo in voce exsultatiónis. Gloria Patri...

Možje Galilejci, kaj se čudite gledajoč proti nebu? aleluja: kakor ste ga videli gredočega v nebo, ravno tako bode prišel, aleluja, aleluja, aleluja.

Ps. Vsi narodi ploskajte z rokami: ukajte Bogu z glasom radosti. Čast bodi Očetu...

Pevski zbor naznanja glavni pomen praznika z besedami, ki sta jih angelja govorila apostolom, ko so milo gledali za Gospodom, dvigujočim se proti nebu. V tolažbo jim zagotavljata, da bo Jezus zopet prišel ob koncu sveta; zato naj se vsi narodi veselé njegovega vnebohoda.

Aleluja z dvema verzoma.

Allelúja, allelúja.

V. Ps. 46. Ascéndit Deus in jubilatióne, et Dóminus in voce tubae. Allelúja. V. Ps. 67. Dóminus in Sina in sancto, ascéndens in altum, captívam duxit captivítatem. Allelúja.

Aleluja, aleluja.

Šel je gori Bog z veselim glasom, in Gospod z glasom trombe.

Gospod na Sinaji, v svetišču, vzdignil se je v višavo ter je peljal vjete.

Aleluja.

V preroškem duhu je gledal kralj David, kako je Gospod ob pevanju angeljev in ob bučanju nebeških tromb šel v svoje veličanstvo. Kot premagovalec smrti in pekla je odpeljal s seboj duše pravičnih iz predpekla.

Ofertorij »Ascéndit Deus« se glasi docela enako, kakor zgorej prvi gradualni verz.

Komunija.

Ps. 67. Psállite Dómino, qui ascéndit super coelos coelórum ad Oriéntem. Allelúja.

Prepevajte Gospodu, ki se vzdiguje nad nebes nebesa proti vzhodu. Aleluja.

Sv. Cerkev nas vzpodbuja k veselju radi vnebohoda Gospodovega.

V petek po Vnebohodu pa se pričinja že devetdnevnic na čast Sv. Duhu kot priprava na binkoštni praznik.

V povelikončnem času se meseca majnika redoma obhajajo toli priljubljene **Šmarnice** na čast Materi božji. Organist naj se s svojim pevskim zborom potruži, da z lepo cerkveno glasbo kolikor moč povzdigne šmarnično pobožnost v slavo Marijino in v vzpodbudo vernikov.

III. Binkoštna doba.

Binkoštna doba, ki nam predočuje neskončno ljubezen Sv. Duha, je najdaljša; traja namreč v navadnem pomenu od Vnebohoda do adventa. Najbližja priprava na binkošti, glavni praznik te dobe, je zadnji

dan devetdnevnic, binškotna sobota; ta dan je tudi zapovedan post, da bi se toliko bolje pripravili na darove Svetega Duha.

1. Binškotna sobota.

Binškotna sobota (Vigília Pentecóstes) se obhaja podobno, kakor vélika sobota. V prvih časih krščanstva so v binškotni vigíliji, to je po noči med soboto in nedeljo, slovesno delili katehumenom sv. krst. Zato so v oni noči blagoslavljali krstno vodo, kakor v velikonočni vigíliji. Tudi sedaj se še ta dan blagoslavlja krstna voda.

Pred blagoslovom se bere ali poje samo šest profecij, in sicer prva je ona, ki je bila velikonočno soboto tretja, druga četrta s traktom »Cantémus Dómino«, tretja enajsta s traktom »Attende coelum«, četrta osma s traktom »Vinea facta est«, peta šesta, šesta sedma. Oracije po posameznih profecijah se molijo brez »Flectamus génuu«. Drugo se z malimi izjemami vrši vse tako, kakor vélika soboto.

Pri sv. maši ni introíta. Pri glóriji zazvoné vsi zvonovi v znak veselja nad prihodom sv. Duha. Po epistoli se poje na koru en aleluja, na to pa »Confitémini« in »Laudáte Dóminum«, kakor vélika soboto. »Credo« ta dan izostane; pač pa ima ta vigílija svoj ofertorij in svojo komunijo.

Ofertorij.

Ps. 103. Emitte Spíritum tuum et cre- abúntur, et renovábis fáciem terrae: sit gloria Dómini in saécula, allelúja.	Pošlji svojega Duha in prerojeni bodo, in prenovil boš obličje zemlje: čast bodo Gospodu na veke, aleluja.
--	--

To je srčna prošnja, naj že vendar pošlje Gospod Svetega Duha.

Komunija.

Jan. 7. Ultimo festivitátis die dicébat Je- sus: Qui in me credit, flúmína de ventre ejus fluent aquae vivae: hoc autem dixit de Spírítu, quem acceptúri erant creden- tes in eum, allelúja, allelúja.	Poslednji dan praznika je govoril Jezus: Kdor v me véruje, potekó iz njegovega osrčja reke žive vode: to pa je rekel o Duhu, ki so ga imeli prejeti vanj veru- jóči, aleluja, aleluja.
--	--

Le po žívi veri v Jezusa Kristusa je mogoče prejeti obilne milosti Sv. Duha.

2. Binškotni praznik.

Binškotni praznik (Dominica Pentecostes) je zapovedan praznik prve vrste s privilegirano osmino prvega reda. Spominjamo se ta dan prihoda Sv. Duha in ustanovitve sv. Cerkve. Beseda »binškošti« prihaja od grške besede »pentekoste«, kar pomenja »petdeset«. Imenuje se ta praznik tako, ker je Sv. Duh prišel nad apostole ravno petdeseti dan po vstajenju Gospodovem.

Spremenljivi spevi pri sv. maši tega slovesnega praznika so ti:

Introit.

Modr. 1. Spíritus Dómini replévit orbem terrárum, allelúja: et hoc quod cóntinet ómnia, sciéntiam habet vocis, allelúja, allelúja, allelúja. Ps. 67. Exsúrgat Deus, et dissipéntur inimíci ejus: et fúgiant, qui odérunt eum, a fácie ejus. Gloria Patri...

Duh Gospodov je napolnil ves svet, aleluja: in njemu, ki vse obsega, je znan vsaki glas, aleluja, aleluja, aleluja.

Vzdigne naj se Bog, in razkropé naj se sovražniki njegovi: in bežé naj spred njegovega obličja, kateri ga sovražijo. Čast bodi Bogu...

Poudarja se tu glavna misel praznikova: prihod Sv. Duha; omenja se tudi — čeprav nekam skrivnostno — dar jezikov, ki ga je Sv. Duh podelil apostolom. V psalmovi vrstici pa prosimo Boga pomoči zoper sovražnike sv. Cerkve, ki je ta dan bila ustanovljena.

Aleluja z dvema verzoma.

Allelúja, allelúja.

Ps. 103. Emitte Spíritum tuum et creabúntur: et renovábis fáciem terrae. Allelúja.

V. Veni Sancte Spíritus, reple tuórum corda fidélium: et tuí amóris in eis ígnem accénde.

Aleluja, aleluja.

Pošlji svojega duha in prerojeni bodo: in prenovil boš obličje zemlje. Aleluja.

Pridi Sveti Duh, napolni srca svojih vernih: in ogenj svoje ljubezni užgi v njih.

Na to se poje binškošna sekvenca »Veni Sancte Spiritus« (»Pridi Sveti Duh«).

V zgornjih dveh verzih, kakor tudi v sekvenci, prosimo pristrčno Sv. Duha, naj napolni naša srca s svojo milostjo ter naj vname v nas ogenj svoje ljubezni.

Ofertorij.

Ps. 67. Confirma hoc Deus, quod operátus es in nobis: a templo tuo, quod est in Jérúsalem, tibi offerent reges munera, allelúja.

Potrdi to, o Bog, kar si storil med nami: iz svetišča svojega, ki je v Jeruzalemu, ti bodo kralji darove prinašali, aleluja.

Kakor apostole, potrdi naj v veri Sveti Duh tudi nas; iz svojega svetišča naj nam Gospod deli svojo okrepčujočo milost. Iz skromne jeruzalemske obednice, ki pa danes po prihodu Sv. Duha prekaša slavni jeruzalemski tempelj, naj se razširja sv. Cerkev, kateri se bodo v kratkem pridružili kralji in njihovi narodi.

Komunija.

Dej. ap. 2. Factus est repénte de coelo sonus tamquam adveniéntis spíritus veheméntis, ubi erant sedéntes, allelúja: et répleti sunt omnes Spíritu Sancto, loquéntes magnália Dei, allelúja, allelúja.

Vstal je nagloma z neba šum, kakor prihajajočega silnega piša, kjer so sedeli, aleluja: in napolnjeni so bili vsi s Svetim Duhom, ko so govorili velika dela božja, aleluja, aleluja.

Tu se še enkrat omenjajo zunanje okoliščine ob prihodu Sv. Duha in njegovo milostipolno delovanje.

Binškošni pondeljek se tudi še slovesno praznuje kot praznik prvega reda, vendar ni več zapovedan praznik.

3. Pobinkoštni čas.

V pobinkoštnem času, ki traja do adventa, štejemo navadno 24 nedelj; to število pa se izpreminja, lahko je samo tudi 23, največ pa 28 pobinkoštnih nedelj, kakor je Velika noč pozneje ali preje. Ako je samo 23 nedelj, se 23. obhaja le po cerkveno v oficiju in pri sv. maši na kak delavnik pred zadnjo pobinkoštno nedeljo. Ker je po Razglašenju Gospodovem najmanj ena in največ šest nedelj, se one nedelje, ki takrat ne pridejo na vrsto, vstavijo pred zadnjo pobinkoštno nedeljo. Zadnja nedelja v cerkvenem letu je vselej ona, ki je v misalu zaznamovana kot 24. in poslednja po Binkoštih; nje evangelij govori o sodnjem dnevu, s katerim se sploh čas konča.

V tej dolgi dobi, ki nam predočuje delovanje Sv. Duha v Kristusovi Cerkvi, imamo več pomenljivih praznikov in godov.

a) Praznik presvete Trojice.

Ta praznik prvega reda se obhaja stalno prvo nedeljo po Binkoštih ter nam kliče v spomin najvišjo skrivnost naše sv. vere, da je namreč en Bog v treh osebah. V soboto pred tem praznikom se po odmoljeni noni in po opravljeni konvetni maši neha velikonočni čas v liturgičnem zmislu; zato se na praznik sv. Trojice zopet poje »Aspérges« ter vsi spremenljivi mašni spevi imajo zopet navadno obliko, kakor sicer med letom.

Introit.

Tob. 12. Benedicta sit saneta Trinitas, atque indivisa unitas: confitébimur ei, quia fecit nobiscum misericórdiam suam. Ps. 8. Dómine Dóminus noster: quam admirábile est nomen tuum in univérsta terra. Glória Patri...

Slavljena bodi sveta Trojica in nerazdeljiva edinost: hvalimo jo, ker nam je izkazala svoje usmiljenje. Gospod, naš Gospod, kako čudovito je Tvoje ime po vsem svetu. Čast bodi Očetu...

To besedilo je povzeto po onem mestu Tobijeve knjige, kjer nadangel Gabriel vzpodbuja starega Tobija in njegovega sina, da naj pove-ličujeta Boga, ki jim je izkazal svoje usmiljenje. Koliko bolj še moramo mi kristjani s hvaležnim srcem poveličevati trojedinega Boga, ki nas je ustvaril, odrešil in posvetil!

Gradual.

Dan 3. Benedictus es, Dómine, qui intuíris abyssos et sedes super Chérubim. V. Benedictus es, Dómine, in firmaménto coeli, et laudábilis in saécula. Allelúja, allelúja. V. Benedictus es, Dómine Deus patrum nostrórum, et laudábilis in saécula. Allelúja.

Slavljen bodi, Gospod, ki pregleduješ brezdna in sediš nad Kerubi. Slavljen bodi, Gospod, na trdini neba in hvaljen na veke. Aleluja, aleluja. Slavljen bodi, Gospod Bog očetov naših in hvaljen na veke. Aleluja.

Te besede so del onega krasnega hvalospeva treh mladeničev v ognjeni peči, ki jih je Bog čudovito ohranil sredi plamena in ki zato vzpodbujajo vse stvari, naj z njimi poveličujejo Gospoda.

Ofertorij.

Tob. 12. Benedictus sit Deus Pater, unigenitúsque Dei Filius, Sanctus quoque Spiritus: quia fecit nobiscum misericórdiam suam.	Slavljen bodi Bog Oče in edinorojeni božji Sin in Sveti Duh: Ker je razodel nad nami usmiljenje svoje.
--	--

Tudi to besedilo se nanaša na zgoraj omenjeno mesto Tobijeve knjige.

Komunija.

Tob. 12. Benedicimus Deum coeli, et coram ómnibus vivéntibus confitébimur ei, quia fecit nobiscum misericórdiam suam.	Slavimo Boga nebes in pred vsemi živimi stvarmi ga spoznavajmo, ker je z nami ravnal po usmiljenju svojem.
---	--

Iz vseh spevov današnjega praznika zveni čast in hvala trojedinemu Bogu.

Pevski zbor ima tudi sicer mnogokrat priliko, da počasti presveto Trojico, zlasti v introitih in v psalmodiji ob koncu posameznih psalmov, ko se tolikrat ponavlja doksologija »Glória Patri et Filio et Spiritui Sancto«.

b) Praznik presvetega Rešnjega Telesa.

V četrtek po presveti Trojici se obhaja zapovedan praznik presvetega Rešnjega Telesa in sicer kot praznik prve vrste s privilegirano osmino 2. reda. Sicer je Gospod postavil zakrament sv. Rešnjega Telesa pri zadnji večerji in zato bi se moral ta praznik slovesno obhajati na véliki četrtek. Ker nam je pa takrat zlasti trpljenje Kristusovo pred očmi, je sv. Cerkev to praznovanje prestavila na poznejši, ugodnejši čas, ko se sv. Rešnje Telo proslavi lahko kar najslavesneje.

Pevskemu zboru naj bo ta praznik posebno odličen. Po želji svete Cerkve naj si prizadeva, da ta dan z lepim in pobožnim pevanjem kolikor moč počasti presveto Rešnje Telo ter očitno spoznava svojo vero v Jezusovo pričujočnost v sv. hostiji; s tem naj se obenem slovesno zahvali Jezusu Kristusu za njegovo milostipolno bivanje med nami v presvetem Zakramentu ter naj mu nekoliko zadosti za nečasti, ki se mu godé.

Krasni oficij tega praznika z mašnim formularom in sekvenco vred je sestavil sam sv. Tomaž Akvinski.

Spremenljivi spevi pri sv. maši tega praznika so ti-le:

Introit.

Ps. 80. Cibávit eos ex ádipe fruménti, allélúja; et de petra melle saturávit eos, allélúja, allélúja, allélúja. Ps. Exsultáte Deo, adjutóri nostro: jubiláte Deo Jacob. Gloria Patri...	Živil jih je z maščobo pšenice, aleluja; in z medom iz skale jih je nasičeval, aleluja, aleluja, aleluja. Radujte se v Bogu, pomočniku našem: ukajte Bogu Jakopovemu. Čast bodi Očetu...
---	--

Kar je storil Gospod nekdaž Izraelcem, ko jih je v puščavi nasičeval z mano, je bila le slaba predpoda tega, kar izkazuje Gospod nam v presvetem Zakramentu. Kaj čuda, da se sv. Cerkev tako silno raduje tega praznika!

Gradual.

Ps. 144. Oculi ómnium in te sperant, Dómine: et tu das illis escam in témpore opportúno. V. Aperis tu manum tuam: et imple omne ánimam benedictióne. Allelúja, allelúja. V. Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus: qui mandúcat meam carmen, et bibit meum sánguinem, in me manet, et ego in eo.

Oči vseh upajo v Tebe, o Gospod: in Ti jim daš jed ob pravem času. Ti odpreš svojo roko in napolniš vse, kar živi, z blagoslovom. Aleluja, aleluja. Moje meso je res jed, in moja kri je res pijača: Kdor je moje meso in pije mojo kri, ostane v meni in jaz v njem.

Na to se poje sekvenca »L a u d a S i o n« z »Alleluja« ob koncu.

Po besedah kraljevega pesnika upiramo danes tudi mi svoje oči v Gospoda, ki nam daje nebeško jed ter nas napolnjuje z blagodarom. Poslednja vrstica je vzeta iz evangelija ter nam kliče v spomin, da je sveto Rešnje Telo res nebeška jed, ki nas najtesneje združuje z Bogom. Sekvenca pa v pesniški obliki mojstrsko obdeluje katoliško dogmo, da je v sv. Rešnjem Telesu Jezus Kristus resnično pričujoč.

Ofertorij.

Levit. 21. Sacerdótes Dómini incénsam et panes offerunt Deo: et ideo sancti erunt Deo suo, et non pólluent nomen ejus, allelúja.

Mašniki Gospodovi kadilo in kruhe darujejo Bogu: in zato bodo sveti svojemu Bogu, in ne bodo oskrunjali njegovega imena, aleluja.

Ako so morali biti sveti že duhovni stare zaveze, ki so darovali Bogu simbolično kadilo in kruhe, koliko bolj morajo biti sveti duhovni nove zaveze, ki darujejo Bogu pravi nebeški kruh, samega Jezusa Kristusa!

Komunija.

I. Kor. 11. Quotiescúmque manducábitis panem hunc et cálicem bibétis, mortem Dómini annuntiábitis, donec véniat: itaque quicúmque manducáverit panem vel biberit cálicem Dómini indigne, reus erit córporis et sanguinis Dómini, Allelúja.«

Kolikokrat boste jedli ta kruh in kelih pili, boste smrt Gospodovo oznanjevali, dokler (Gospod) ne pride: kdorkoli torej bo jedel ta kruh ali pil kelih Gospodov nevedno, bo kriv telesa in krvi Gospodove, aleluja.

Te besede, povzete iz praznikovega lista, nam še enkrat kličejo v spomin, da vselej, ko obhajamo to sv. večerjo, se spominjamo Gospodove smrti in da se moramo zato prav posebno várovati nevrednega obhajila.

Pri véliki sv. maši se ta dan posvetita dve hostiji: ena se zaužije pri sv. daritvi, druga pa se dene v monstranco za slovesno procesijo, ki se vrši po končani sv. maši.

Zdi se, kakor da bi bilo ta dan sv. Cerkvi pretesno v njenih navadnih svetiščih; zato gre v slovesnem sprevodu med veselim pevanjem in zvonjenjem ven v prosto naravo ali po lepo ozaljšanih ulicah in trgih. Na štirih krajih so postavljeni oltarji, pri katerih sprevod postoji ter se sv. Rešnje Telo v monstranci postavi nanje. Pri vsakem oltarju se poje po vrsti začetek enega izmed štirih evangelijev.

Obred se vrši pri nas v slovenskem jeziku, zato tudi pevski zbor odpeva pri evangeliju slovensko: »In s tvojim duhom« ter »Slava tebi, Gospod!« Po evangeliju pri prošnjah pa odpeva pri vsakem oltarju trikrat: »Reši naš, o Gospod!« in trikrat: »Prosimo te, sliši nas!« Poleg tega so pri vsakem oltarju še ti-le odpevi: »In moje klicanje naj pride k tebi«, »In s tvojim duhom« ter »Amen« ob koncu molitev in blagoslovnega besedila.

Gledé pesmi, ki naj bi se pele pri tej procesiji, nima pred kratkim izdani »Obred sprevoda na praznik presv. Rešnjega Telesa« nikakega natančnejšega določila. Pač pa se določuje, da se ob koncu procesije v cerkvi podeli blagoslov »r i t u r o m a n o«, to je: po rimskem obredu s »Tantum ergo« in »Genitori« ter z običajnim verzikeljnom »Panem de coelo«, kateremu se na ta praznik, kakor tudi v celi osmini, dodaja »Alleluja«.

V osmini je vsak dan sv. maša pred izpostavljenim Najsvetejšim ter z blagoslovom.

c) Praznik presvetega Srca Jezusovega.

Obhaja se ta praznik, ki pa ni zapovedan in ga tudi ljudstvo v občine praznuje, v petek po osmini sv. Rešnjega Telesa in sicer po cerkveno kot praznik prvega reda. V Jezusovem presvetem Srcu častimo telesno Srce Jezusovo kot simbol njegove neskončne ljubezni do nas. Tudi cerkveni pevci naj se vnajejo ljubezni do tega presvetega Srca ter naj mu skušajo zadostiti za premnoge nečasti, ki jih trpi zlasti v presvetem Zakramentu; zato naj se pogostoma spominjajo onih velikih milosti, ki jih je presveto Srce Jezusovo obljubilo svojim gorečim častilcem.

Za zunanjo slovesnost je določena naslednja, to je tretja nedelja po Pinokštih, pred katero se opravlja tudi posebna tridnevnic.

Poleg tega praznika je Jezusovemu presvetemu Srcu posvečen prvi petek, oziroma prva nedelja vsakega meseca ter ves mesec junij. Organist naj se na to ozira ter naj ob teh dnevih s svojim zborom rad peva pesmi v čast presvetemu Srcu Jezusovemu.

č) Praznik sv. apostolov Petra in Pavla.

Ta strogo zapovedani praznik se obhaja stalno dne 29. junija in sicer kot praznik prve vrste z osmino. Nanj se pripravljamo s posebno vigilijo, ki pa ni več posten dan.

Da si se o tem prazniku spominjamo obeh imenovanih apostolov, vendar — ker je spominu sv. Pavla posebej posvečen naslednji dan — se na praznik sam v prvi vrsti spominjamo sv. Petra; nanj se zlasti nanašajo tudi spremenljivi spevi pri sv. maši.

Introit.

Dej. ap. 12. Nunc scio vere, quia misit Dóminus Angelum suum: et eripuit me de manu Heródis, et de omni exspectatióne plebis Judaeórum. Ps. 138. Domine, probásti me, et cognovísti me: tu cognovísti sessiódnem meam, et resurrectiódnem meam.

Glória Patri...

Zdaj vem resnično, da je poslal Gospod angela svojega: in me je otél iz roke Herodove in od vsega pričakovanja ljudstva judovskega. Gospod, preiskoval si me in me spoznal: ti poznaš mojo sejo in moje vstajenje.

Čast bodi Očetu...

Prvi del introita je vzet iz praznikovega lista, ki nam opisuje, kako je angel rešil Petra iz ječe. Ko je bil apostol na varnem in ga je angel zapustil, je govoril gorenje besede. S psalмовo vrstico pa poudarja apostol, koliko je storil in trpel za Boga, kar je pač le Vsevednemu znano.

Gradual.

Ps. 44. Constitues eos principes super omnem terram: mémoires erunt nóminis tui, Dómine. V. Pro pátribus tuis, nati sunt tibi filii: proptérea pópuli confitebúntur tibi. Allelúja, allelúja. V. Tu es Petrus, et super hanc petram aedificábo Ecclésciam meam. Allelúja.

Postavil jih boš poglavarje nad vso zemljo: spominjali se bodo tvojega imena, o Gospod. Namesto tvojih očetov so ti rojeni sinovi: zato te bodo narodi hvalili. Aleluja, aleluja. Ti si Peter in na to skalo bom zidal svojo Cerkev. Aleluja.

Delovanje apostolov se je raztezalo nad vso zemljo; mnogi so se izpreobrnilo ter so začeli častiti ime Gospodovo. Na mesto starih očakov so stopili novi duhovni sinovi, ki poveljujejo Boga. Zadnja vrstica pa poudarja visoko čast sv. Petra, ki ga je Gospod postavil za temelj svoji Cerkvi; obenem je ta vrstica primeren prehod k naslednjemu evangeliju.

Ofertorij.

Ps. Constitues eos principes super omnem terram: mémoires erunt nóminis tui, Dómine, in omni progénie et generatióne.

Postavil jih boš poglavarje nad vso zemljo: spominjali se bodo imena tvojega, o Gospod, od roda do roda.

Tu se ponavlja prvi odstavek graduala. Narodi, ki jih bosta sv. Peter in Pavel pripeljala k pravi veri, bodo poveljevali ime Gospodovo od róda do róda.

Komunija.

Mat. 16. Tu es Petrus, et super hanc petram aedificábo Ecclésciam meam.

Ti si Peter, in na to skalo bom zidal Cerkev svojo.

V komuniji pa se ponavlja zadnji odstavek graduala, ki nam kaže sv. Petra v vsej njegovi veličini kot temelj in vidnega poglavarja svete Cerkve.

Ta praznik naj tudi cerkvene pevce iznova potrdi v zvestobi in ljubezni do sv. Cerkve in do pravega naslednika sv. Petra, rimskega papeža.

d) Marijino Vnebovzetje in nekateri drugi Marijini godovi.

Praznik Marijinega Vnebovzetja ali Véliki Šmaren (Assumptio B. M. V.) se stalno obhaja 15. avgusta kot zapovedan praznik prvega reda z osmino. Pred praznikom je posebna vigilija s postom. Spominjamo se ta praznik, da je Marija blaženo umrla, da se je pa po posebni milosti božji njena duša zopet združila s telesom ter jo je tako Bog vzel v nebesa in nato v nebesih kronal kot kraljico nebes in zemlje.

Spremenljivi mašni spevi tega največjega Marijinega praznika so ti-le:

Introit.

Gaudeámus omnes in Dómino, diem festum celebrántes sub honóre beátae Mariae Virgínis: de cuius Assumptióne gaudent Angeli et collaúdant Filium Dei. Ps. 44. Eructávit cor meum verbum bonum: dico ego ópera mea Regi. Glória Patri...

Veselimo se v Gospodu vsi, ki obhajamo praznik v čast blažene Marije Device: katere Vnebovzetja se veselé angeli ter hvalijo Sinu božjega. Iz srca mi vre dobra beseda: svojo pesem pojem kralju. Čast bodi Očetu...

Sv. Cerkev nas vzpodbuja k podobnemu veselju, kakršno je vladalo nekdam med angeli, ko se je Marija preselila k njim v nebesa. Besede psalmove vrstice pa prihajajo iz ust preblazene Device same, katere celo življenje je bil nepretrgan hvalospev Bogu.

Gradual.

Ps. 44. Propter veritátem et mansuetúdinem et justítiam: et dedúcet te mirabiliter délixtera tua. V. Audi filia, et vide, et inclína aurem tuam: quia concupívit rex specieem tuam. Allelúja, allelúja. V. Assúmpta est María in coelum: gaudet exércitus Angelórum. Allelúja.

Zaradi resnice in pohlevnosti in pravice (kralj): in vodila te bo čudovito tvoja desnica. Poslušaj hči, in glej, in nagni svoje uho: ker je poželed kralj tvoje lepote. Aleluja, aleluja. Vzeta je Marija v nebo: veseli se truma angelov. Aleluja.

K začetnim gradualnim besedam si moramo iz prejšnjega odstavka misliti še besedico »kralj«. Naj Marija kraljuje gori v sv. nebesih; od njene mogočne in dobrotljive desnice smemo pričakovati čudovitih reči. V nadaljni vrstici se izraža hrepenenje nebeškega kralja po njej, ki je ozaljšana z vso krasoto milosti in čednosti ter jo hoče povzdigniti v kraljico nebes in zemlje. Zadnji odstavek pa nam kliče v spomin glavni pomen tega praznika.

Ofertorij.

Assúmpta est María in coelum: gaudent Angeli, collaúdántes benedicunt Dómino. Allelúja.

Vzeta je Marija v nebo: veselé se angeli, ter hvalijo in slavé Gospoda. Aleluja.

Tudi ofertorij poudarja vnovič glavno misel praznikovo in veliko veselje nebeških duhov.

Komunija.

Luk. 10. Optimam partem elégit sibi María, quae non auferétur ab ea in aetérnum.

Najboljši del si je izvolila Marija, ki jej ne bo vzet vekomaj.

Te besede so vzete iz praznikovega evangelija in sv. Cerkev jih obrača na Marijo v nebo vzeto. Naj bi se pri tem spevu tudi v srcu cerkvenega pevca vzbudila želja, da bi si tudi on izvolil najboljši del ter bi enkrat gori pri Mariji vekomaj prepeval čast božjo.

Rojstvo Marijino ali Mali Šmaren (Nativitas B. M. V.) se praznuje stalno 8. septembra kot praznik drugega reda s prosto osmino (octava simplex). Sicer ta dan ni več zapovedan praznik, vendar verno ljudstvo ga obhaja še vedno kakor nedeljo. Sv. Cerkev se po pravici veseli že rojstva Marijinega, ker je Marija prišla na svet brez vsakega madeža. Pri drugih svetnikih slavimo vobče njihov smrtni dan, ker je ta dan njihov rojstni dan za nebesa. Izjema je le pri sv. Janezu Krstniku, čigar rojstvo se 24. junija obhaja po cerkveno kot praznik prvega reda z osmino, ker je bil sv. Janez že pred svojim rojstvom posvečen v materinem telesu.

12. septembra obhajamo spomin sladkega Imena Marijinega (Ss. Nominis Mariae). Vnanja slovesnost tega praznika se obhaja navadno v nedeljo po Rojstvu Marijinem. V osmini tega godu se zadobé popolni odpustki na enak način, kakor v osmini presvetega Imena Jezusovega.

15. septembra se praznuje spomin Marije sedem žalosti (Septem Dolorum B. M. V.) s sekvenco »Stabat mater« pri sv. maši. Vnanja slovesnost se obhaja navadno v nedeljo po Imenu Marijinem.

7. oktobra je praznik s v. Rožnega venca (Ss. Rosarii B. M. V.) v spomin na zgodovinski dogodek, da je 7. oktobra l. 1571 pri Lepantu premagalo krščansko brodovje mnogo močnejše turško brodovje in sicer po priprečni kraljice rožnovenske, ker so isti dan imele v Rimu rožnovenske bratovščine procesije za zmago nad Turki. Za vnanjo slovesnost tega godu pa je določena prva nedelja v oktobru. Sicer je ves mesec oktober posvečen rožnovenski pobožnosti.

Na vse te razne Marijine godove naj se po možnosti ozira tudi organist s svojim pevskim zborom.

e) Angelska in zahvalna nedelja, obletnica posvečenja cerkva in praznovanje patrona župnijske cerkve.

Sv. Cerkev posebno časti tudi angele božje. Posamezno in imenoma se obhaja spomin samo treh nadangelov, namreč sv. Gabriela 24. marca, sv. Mihaela dne 29. septembra in sv. Rafaela dne 24. oktobra. Poleg tega obhaja sv. Cerkev skupni *god vseh angelov varihov* dne 2. oktobra, vnanja slovesnost tega godu pa se praznuje v nedeljo, ki je najbližja prvemu dnevu meseca septembra in ki se radi tega imenuje tudi *angelska nedelja*.

Ko so poljski pridelki večinoma že pospravljeni, želi sv. Cerkev, da bi se verniki zahvalili Bogu za vse dobrote. V *zahvalno nedeljo* je pri nas določena prva nedelja po prazniku vseh svetnikov. Ta dan se daruje glavna sv. maša pred izpostavljenim Najsvetejšim in ob koncu sv. maše se slovesno zapoje zahvalna pesem z dotičnimi verzikeljni in molitvijo, na to pa se da blagoslov z Najsvetejšim.

Posebno slovesno se vsako leto obhaja obletnica posvečenja cerkva (*Dedicatio ecclesiarum*), ko se spominjamo, da so bile naše cerkve posvečene in odločene v službo božjo.

Ker je *stolna cerkev* duhovna mati vseh drugih cerkva v škofiji, se obletnica posvečenja stolnice praznuje po vsej škofiji kot god prvega reda z osmino. Dan posvečenja ljubljanske stolnice je 8. maj. Za vse druge cerkve v škofiji pa se obletnica posvečenja obhaja skupno dne 16. oktobra kot god prvega reda z osmino. Ako je ta dan delavnik, se vnanja slovesnost vrši v nedeljo po 16. oktobru. To nedeljo se v posvečenih cerkvah izven stolnice smejo vse maše — razen konventne in župnijske — vzeti »de Dedicacione«. V spomin na posvečenje se to nedeljo vrši okrog cerkve procesija, za katero pa ni v dosedanem obredniku nobenih predpisov.

Tudi spomin patrona župnijske cerkve se obhaja kot praznik prve vrste z osmino. Ako pride dotični god na delavnik, se vnanja slovesnost prenese na naslednjo nedeljo.

Vesten organist obrača posebno pozornost tudi na slovesnost *celodnevnega čiščenja*, ne prezre obletnice *kronanja sv. Očeta*, ne godu zavetnice cerkvene glasbe Sv. Cecilije (22. nov.) in raznih drugih takih prilik.

f) Praznik vseh svetnikov.

Ker ni mogoče vsakemu svetniku odločiti posebnega dneva v letu in ker nam je silno veliko svetnikov neznanih, je postavila sv. Cerkev *vsem svetnikom* v čast skupen praznik, ki se stalno praznuje 1. novembra. To je zapovedan praznik prvega reda z osmino; nanj nas pripravlja posebna vigilija s postom.

Zgodovinski izvor tega praznika je iskati v začetku 7. stoletja, ko je papež Bonifacij IV. nekaj vsem poganskim bogovom sezidano svetišče »pántheon« posvetil Devici Mariji in vsem mučencem. Tedaj je dal papež prepeljati v to svetišče iz raznih rimskih grobišč veliko ostankov svetnikov. Vendar da se praznik vseh svetnikov obhaja 1. novembra, je vpeljal šele v 9. stoletju papež Gregor IV.

Spremenljivi mašni spevi tega praznika so ti-le:

Introit.

Gaudeámus omnes in Dómino, diem festum celebrántes sub honóre Sanctórum ómnium: de quorum solemnitáte gaudent Angeli et collaúdant Fílium Dei. Ps. 32. Exsultáte justí in Dómino: rectos decet collaúdátio. Glória Patri...

Vesélimo sé vsi v Gospodu obhajajoč praznik na čast vsem svetnikom: nad katerih slovesnostjo se radujejo angeli in hvalijo Sinu božjega. Radujte se pravični v Gospodu: dobrim se spodobi hvalno petje. Čast bodi Očetu...

Kakor vlada med angeli v nebesih veselje nad nepregledno množico izvoljencev božjih, tako vlada o tem prazniku tudi pri nas radost in hvalno petje!

Gradual.

Ps. 33. Timéte Dóminum omnes sancti ejus: quóniam nihil deest timéntibus eum. V. Inquiréntes autem Dóminum, non deficient omni bono. Allelúja, allelúja. Mat. 11. Veníte ad me omnes, qui laborátis et oneráti estis, et ego reficiam vos. Allelúja.	Bojte se Gospoda vsi njegovi sveti: ker nič ne manjka njim, ki se ga bojé. Njim pa, ki iščejo Gospoda, ne bo pomanjkovalo nič dobrega. Aleluja, aleluja. Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi, in jaz vas bom poživil. Aleluja.
--	--

Svetniki priporočajo iz nebes doli nam, ki smo tudi po sv. krstu posvečeni in poklicani k svetosti, strah Gospodov, ker le bogaboječe, pobožno življenje nas pripelje enkrat v njihovo družbo, kjer ne bomo pogrešali ničesar več. Zadnja vrstica pa, v kateri nas Gospod ljubeznivo vabi k sebi, je primeren prehod k naslednjemu evangeliju o osmih blagrih.

Ofertorij.

Modr. k. 3. Justórum ánimae in manu Dei sunt, et non tanget illos torméntum malítiae: visi sunt óculis insipiéntium mori, illi autem sunt in pace.	Pravičnih duše so v roki božji, in ne bo se jih dotaknila muka zlobe: dozdevalo se je očem nespametnih, da so umrli, oni pa so v miru.
--	--

Božja roka čuje nad pravičnimi in zoper voljo božjo se jim ne more zgoditi nič žalega. Njihovo trpljenje in njihova smrt jim je le prehod iz te solzne doline na kraj večnega miru in večne blaženosti.

Komunija.

Mat. 5. Beáti mundo corde, quóniam ipsi Deum vidébunt: beáti pacífici, quóniam filii Dei vocabúntur: beáti, qui persecutió-nem patiúntur propter justítiam, quóniam ipsórum est regnum coelórum.	Blagor njim, ki so čistega srca, zakaj Boga bodo gledali: blagor mirnim, zakaj otroci božji bodo imenovani: blagor njim, ki preganjanje trpé zavoljo pravice, zakaj njih je nebeško kraljestvo.
--	---

Te besede so vzete iz praznikovega evangelija in obsegajo zadnje tri blagre. Ob pogledu na svetnike v nebesih naj se tudi cerkveni pevec navdušuje za one ideale, ki so izraženi v osmih blagrih, da pride kdaj tudi on gori k svetnikom v nebesa.

g) Vseh vernih duš dan.

Prav primerno je, da se takoj za praznikom vseh svetnikov obhaja 2. novembra ali — ko bi bil ta dan nedelja — pa nastopni dan *spomin vseh vernih duš* (Commemoratio ómnium fidélium defunctórum), saj smo verni na zemlji, svetniki v nebesih in duše v vicaх najtesneje združeni med seboj v »občestvu svetnikov«.

Ta spomin vernih duš je vpeljal najprej benediktinski opat Odilon leta 998 za sebi podrejene samostane. Sv. Cerkev pa ga je kmalu splošno vpeljala in zapovedala. Želja sv. Cerkve je, da bi ta dan verniki prav posebno pomagali ubogim dušam v vicaх, ki si same ne morejo nič pomagati. Zato se že na praznik vseh svetnikov popoldne pojó *večernice* za rajne, na vernih duš dan pa *jutrnjice* in *hvalnice*. Pri tem se antifone duplicirajo

kakor o praznikih. Lekcije v jutranjicah so na vernih duš dan različne od onih, ki se sicer med letom beró ali pojó v oficiju za rajne. Vsak mašnik sme ta dan brati tri sv. maše, ki se opravljajo vse v črni mašni obleki in darujejo za duše v vicah. Mašni spevi so seveda pri vseh črnih mašah enaki. Po glavni sv. maši se poje »Libera« pred mrtvaškim odrom ali tumbo. Po tem opravi ali ponekod že prejšnji dan popoldne, gre procesija na pokopališče; med tem se poje psalm »Miserére« ali se moli rožni venec. Na pokopališču se iznova poje »Libera« in mašnik kropi grobove z blagoslovljeno vodo.

Grobovi so lepo ozaljšani, kar kaže upanje vernikov, da bodo rajni enkrat častljivo zopet vstali iz grobov. Goreče lučice na grobeh pa nam kličejo v spomin gorečo prošnjo, ki se ta dan tolikrat poje ali moli: »Lux perpétua líceat eis« (»Večna luč naj jim sveti«).

Tudi cerkveni pevec naj rad pomaga dušam v vicah, zlasti naj se spominja rajnih tovarišev pevcev in pevk, ki so že pred njim odšli v večnost. Nakloni naj jim popolni odpustek, katerega oni, ki prejmejo sv. zakramente, lahko darujejo za verne duše tolikrat, kolikorkrat od poldne 1. novembra pa do polnoči 2. novembra obišejejo kako cerkev in molijo po namenu sv. Očeta. Sicer pa naj — kakor drugim pobožnim vernikom — tudi organistu in cerkvenim pevcem ves mesec november poteče v službi ubogih duš v vicah, saj ga je sv. Cerkev njim posvetila.

Narodna in univerzitetna
knjižnica

• NIK

00000449023

